

การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

นางสาวฉัฐิพร ไชยมงคล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2563

Beef Cattle Production and Market in Lamphun Province

Miss Thitiporn Chaimongkol

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Resources Management

School of Agricultural and Cooperatives

Sukhothai Thammathirat Open University

2020

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
ชื่อและนามสกุล นางสาวฐิติพร ไชยมงคล
แขนงวิชา การจัดการการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ มณีรัตน์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา พุฒาคำ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2564

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.วุฒิพงษ์ อินทรธรรม)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ มณีรัตน์)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิชา พุฒาคำ)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.เทพศักดิ์ บุญรัตน์)

๒๗

ชื่อวิทยานิพนธ์ การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย นางสาวฐิติพร ไชยมงคล รหัสนักศึกษา 2619001692

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ มณีรัตน์

(2) รองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา พุทชาคำ

ปีการศึกษา 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การผลิตโคเนื้อของเกษตรกร 2) ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ประชากรในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 21 ตัวขึ้นไปในจังหวัดลำพูน จำนวน 403 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทอโรยามานัน ที่ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 210 ราย สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัด เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ ผู้จัดการตลาดนัดโคกระบือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ และพ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ จำนวน 13 ราย เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) การผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนมี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระ ร้อยละ 95.24 และแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 4.76 เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อประเภทพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิต ลูกโคเนื้อจำหน่าย เลี้ยงโคขุนทั่วไป เลี้ยงโคมัน และเลี้ยงโคขุนคุณภาพ ร้อยละ 50.71, 31.44, 13.31 และ 4.54 ตามลำดับ การเลี้ยงโคเนื้อพ่อแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคเนื้อจำหน่ายใช้โคบราห์มันพันธุ์แท้ ร้อยละ 49.22 การเลี้ยงโคขุนทั่วไปและโคมันใช้โคลูกผสมบราห์มัน ร้อยละ 70.43 และ 90.32 ตามลำดับ และการเลี้ยงโคขุนคุณภาพใช้โคลูกผสมบราห์มันและลูกผสมชาร์โลเลส์ ร้อยละ 50.00 และ 50.00 ตามลำดับ เกษตรกรมีการจัดการอาหารโคเนื้อโดยพิจารณาจากลักษณะรูปร่าง อายุโค น้ำหนักโค และประเภทของโคที่เลี้ยง ร้อยละ 30.95, 28.57, 23.98 และ 16.50 ตามลำดับ 2) ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วยตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโค โดยตลาดโคเนื้อมีชีวิต ได้แก่ การซื้อขายหน้าฟาร์ม ตลาดนัดโคกระบือ และตลาดโคเนื้อขุน ขณะที่ตลาดเนื้อโค ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ และ 3) ปัญหาในการผลิตโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านพันธุ์โค ด้านอาหาร และด้านการจัดการฟาร์มในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาด้านการจัดการสุขภาพโค สิ่งแวดล้อม และการจัดจำหน่ายโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย ข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อ คือ เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตโคเนื้อเพื่อพัฒนาการผลิตโคเนื้อขุนคุณภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้คำแนะนำและช่วยเหลือด้านการจัดการโคเนื้อขุนคุณภาพในระดับฟาร์ม โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐาน และแหล่งจำหน่ายเนื้อโค

คำสำคัญ การผลิตโคเนื้อ ตลาดโคเนื้อ โคเนื้อขุน

Thesis title: Beef Cattle Production and Market in Lamphun Province

Researcher: Miss Thitiporn Chaimonglol; **ID:** 2619001692;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management);

Thesis advisors: (1) Dr. Warinthorn Maneerat, Assistant Professor;

(2) Dr. Monticha Putsakum, Associate Professor;

Academic year: 2020

Abstract

The purpose of this research were to study 1) beef cattle production of farmers; 2) beef cattle markets in Lamphun province; and 3) problems and recommendations on beef cattle production in Lamphun province.

The research population consisted of two groups: Group 1 for quantitative research were 403 beef cattle farmers in Lamphun province who had more than 21 head of beef cattle each. The sample size of 210 farmers was determined using Taro Yamane's formula with an error value of 0.05 by random sampling. The data were collected by using a questionnaire. Group 2 for qualitative research were 13 key informants who represented beef cattle farmers, provincial livestock officers, district livestock officers, beef cattle and buffalo market managers, beef cattle community enterprise groups and local merchants, chosen by purposive sampling. The data were collected by in-depth interview. The data were analyzed using descriptive statistics and content analysis.

The results showed that 1) Lamphun province had two types of beef cattle production which were 95.24% independent beef cattle farmers and 4.76% beef cattle community enterprise members. Beef cattle farmers surveyed raised 50.71% purebred beef cattle, 31.44% fattening beef cattle, 13.31% culled beef cattle and 4.54% fattening quality beef cattle. In addition, 49.22% of beef cattle farmers who raised purebred beef cattle used purebred Brahman beef cattle, while 70.43% who raised fattening beef cattle and 90.32% who raised culled beef cattle used crossbred Brahman. Those who raised fattening quality beef cattle used crossbred Brahman and crossbred Charolais at a rate of 50.00 and 50.00%, respectively. Feeding management for beef cattle was based on considering body condition, age, weight and type of beef cattle at 30.95, 28.57, 23.98 and 16.50 %, respectively. 2) Beef cattle markets in Lamphun province included beef cattle markets and beef markets. Beef cattle were sold at the farms, at beef cattle and buffalo markets and beef cattle fattening market, while butchered beef was sold through local fresh markets in Lamphun province. 3) As for problems in beef cattle production, it was found that farmers had problems at a moderate level in terms of beef cattle breeds, feed and farm management. Moreover, problems about sanitation and environmental management were found at a low level. The recommendations for beef cattle production were that beef cattle farmers should establishment collaborative groups to develop beef cattle fattening quality production, and relevant agencies should advise and help farmers in farm management, implementing standard slaughterhouse and sources for selling beef cattle.

Keywords: Beef cattle production, Beef cattle market, Beef cattle fattening

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและอนุเคราะห์ช่วยเหลือเป็นอย่างดีจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรินทร์ มณีรัตน์ และรองศาสตราจารย์ ดร.มณฑิลา พุทชาคำ ในการแนะนำ ตรวจสอบแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ ติดตามความก้าวหน้าในการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ และผู้เกี่ยวข้องที่ได้ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ อำนวยความสะดวกในการสืบค้นและสำรวจข้อมูลประกอบการวิจัย ตลอดจนขอขอบคุณ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่เสียสละเวลาตอบแบบสอบถามสัมภาษณ์และบุคคลต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมาก ที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดในที่นี้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่น้องที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจเสมอมา จนการศึกษาวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้ดี จึงกราบขอบพระคุณและขอบคุณไว้ในโอกาสนี้

ฐิติพร ไชยมงคล

ตุลาคม 2564

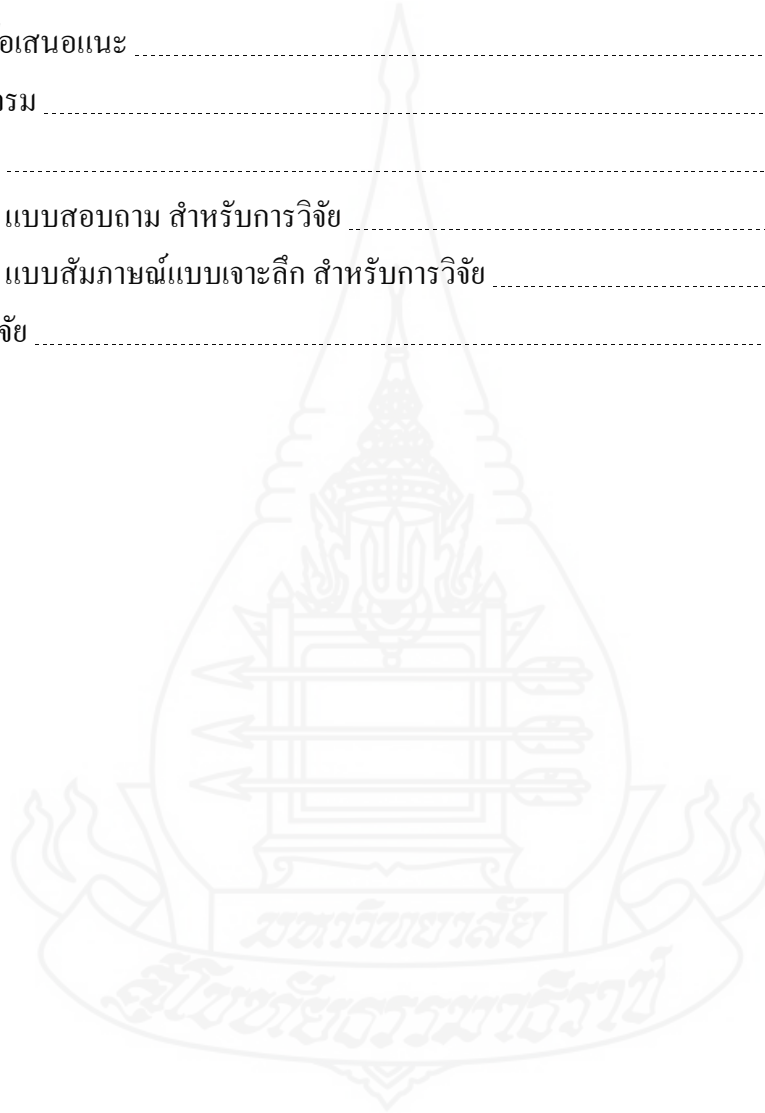

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
สถานการณ์การผลิตโคเนื้อของประเทศไทย	7
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำพูนและการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน	11
ตลาดโคเนื้อ	16
การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	34
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	34
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	35
การเก็บรวบรวมข้อมูล	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	40
การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน	40
ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน	59
ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน	63

สารบัญ (ต่อ)

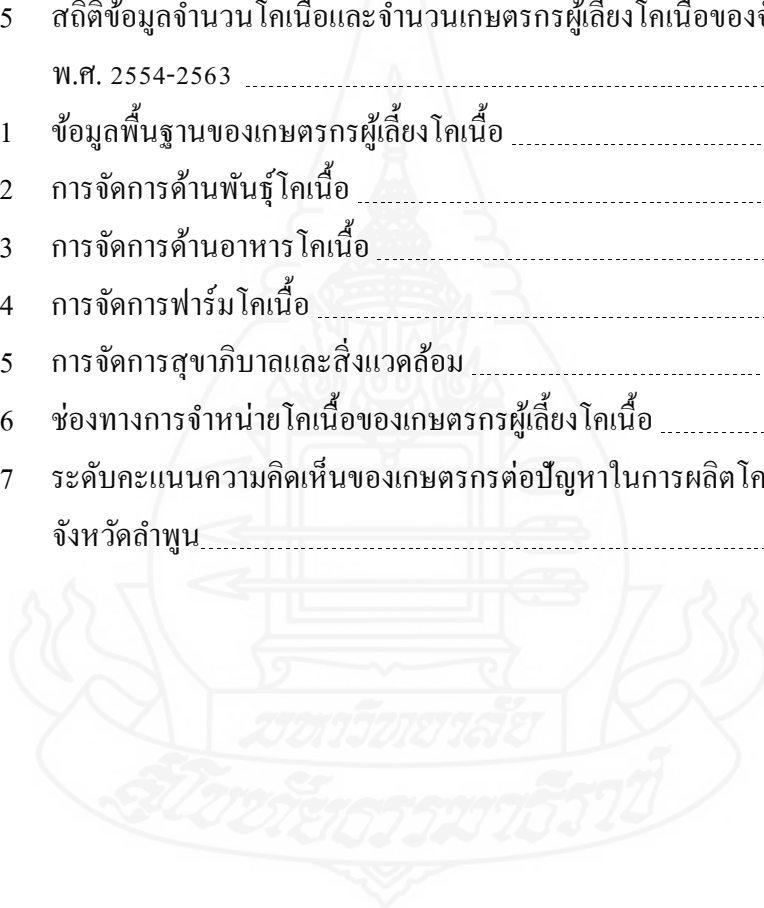
	หน้า
บทที่ 5 สรุปการวิจัย	67
อภิปรายผล	70
ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม	77
ภาคผนวก	81
ก แบบสอบถาม สำหรับการวิจัย	83
ข แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับการวิจัย	96
ประวัติผู้วิจัย	98

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 สถิติจำนวน โคนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนื้อในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554-2563	8
ตารางที่ 2.2 สถิติการนำเข้า โคนื้อมีชีวิต เนื้อ โคนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี พ.ศ. 2559-2563	9
ตารางที่ 2.3 สถิติการส่งออก โคนื้อมีชีวิต เนื้อ โคนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี พ.ศ. 2559-2563	10
ตารางที่ 2.4 ปริมาณการบริโภค โคนื้อของประเทศไทย ปี พ.ศ.2559-2563	10
ตารางที่ 2.5 สถิติข้อมูลจำนวน โคนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนื้อของจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2554-2563	13
ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนื้อ	41
ตารางที่ 4.2 การจัดการด้านพันธุ์ โคนื้อ	45
ตารางที่ 4.3 การจัดการด้านอาหาร โคนื้อ	47
ตารางที่ 4.4 การจัดการฟาร์ม โคนื้อ	51
ตารางที่ 4.5 การจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม	53
ตารางที่ 4.6 ช่องทางการจำหน่าย โคนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยง โคนื้อ	57
ตารางที่ 4.7 ระดับคะแนนความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาในการผลิต โคนื้อใน จังหวัดลำพูน	63

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 2.1 แผนที่ 8 อำเภอในจังหวัดลำพูนและอาณาเขตติดต่อ	12
ภาพที่ 4.1 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน	60

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพทางการเกษตรที่สำคัญอาชีพหนึ่งของการผลิตในภาคปศุสัตว์ของประเทศไทย ซึ่งสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร และประเทศชาติในอดีตที่ผ่านมา การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้แรงงานทำการเกษตรเป็นหลัก เมื่อใช้งานหมดอายุจึงปลดจำหน่ายเป็นโคเนื้อ แต่ในปัจจุบันรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการเลี้ยงเพื่อจำหน่ายเป็นโคเนื้อเพื่อผลิตเนื้อโค รวมทั้งการผลิตโคเนื้อขุน และโคเนื้อขุนคุณภาพ โดยมีการจัดการฟาร์มที่เป็นระบบ มีมาตรฐานการผลิต และการจัดการการเลี้ยงที่ให้ความสำคัญกับการจัดการปัจจัยการผลิตต่างๆ มากขึ้น เพื่อผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพและปริมาณให้เพียงพอกับความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น ทั้งจากความต้องการของประชากรในประเทศเอง และนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ ตลอดจนความต้องการของตลาดต่างประเทศด้วย จากข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563) ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2554-2563) พบว่า ช่วง พ.ศ. 2556-2560 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของประเทศไทยมีปริมาณลดลงมากจากประมาณ 6.58 ล้านตัวใน พ.ศ. 2554 เป็น 4.87 ล้านตัวใน พ.ศ. 2560 และจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยมีปริมาณลดลงจากประมาณ 1.035 ล้านราย ในพ.ศ. 2556 เป็น 768,834 ราย เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประสบปัญหาหลายอย่าง เช่น การขาดความรู้ในด้านการจัดการการเลี้ยงโคเนื้อ การขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อยังไม่ทั่วถึง ปัญหาโรคระบาดสัตว์ เป็นต้น ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ส่งผลทำให้ปริมาณการผลิตโคเนื้อลดลง และไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ โดยเฉพาะโคเนื้อคุณภาพสูง แต่ภายหลัง ตั้งแต่ พ.ศ. 2561- 2563 ปริมาณการผลิตโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของประเทศไทยกลับมีปริมาณเพิ่มขึ้น เพราะภาครัฐให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก เกษตรกรมีความรู้และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตโคเนื้อมากขึ้น รวมถึงมีการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อที่ดี การจัดการด้านอาหาร การจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อที่ดี ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถผลิตโคเนื้อได้ในปริมาณที่เพิ่มขึ้น และผลผลิตมีคุณภาพที่ดีขึ้นด้วย อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมี

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยมีทั้งเกษตรกรรายย่อย ฟาร์มขนาดเล็ก ฟาร์มขนาดกลาง ฟาร์มขนาดใหญ่ กลุ่มสหกรณ์ รวมถึงวิสาหกิจชุมชนต่างๆ

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอน พะเยา เชียงราย แพร่ และน่าน ซึ่งนับว่าเป็นเขตปศุสัตว์ที่มีจำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากเป็นอันดับ 5 ของเขตปศุสัตว์ทั้ง 9 เขตของประเทศไทย จากแผนยุทธศาสตร์โคเนื้อภาคเหนือตอนบน พ.ศ.2560 – 2564 โดยสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 (2563) ได้วิเคราะห์จุดแข็งและโอกาสของการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ พบว่า ภาคเหนือตอนบนมีสภาพภูมิอากาศที่เย็นเหมาะสำหรับการเลี้ยงโคสายพันธุ์ต่างประเทศหรือสายพันธุ์ลูกผสมต่างประเทศ มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการผลิตโคเนื้อหลายหน่วยงาน เช่น หน่วยงานกรมปศุสัตว์ในพื้นที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชอาหารสัตว์ และมหาวิทยาลัย เป็นต้น รวมถึงมีระบบการเลี้ยงโคเนื้อขุนเชิงธุรกิจ การเลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตลูก และฟาร์มที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ ที่สามารถพัฒนาให้มีระบบที่ครบวงจร ตั้งแต่ ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำได้ อีกทั้งยังมีศักยภาพในการผลิตโคเนื้อเพื่อจำหน่ายภายในประเทศและจำหน่ายไปยังประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศจีนได้ เนื่องจากมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เอื้อต่อการขยายตลาดโคเนื้อ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการผลิตโคเนื้ออาจเป็นการยากสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อย เนื่องจากต้องมีการปรับปรุงรูปแบบการเลี้ยงและลงทุนในด้านการผลิตต่างๆ สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในภาคเหนือตอนบน จากข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563) พบว่า ฟาร์มโคเนื้อขนาดใหญ่ที่เลี้ยงโคเนื้อจำนวนมากกว่า 201 ตัวขึ้นไปในภาคเหนือตอนบนมีจำนวน 9 ฟาร์ม อยู่ในพื้นที่ จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงรายและจังหวัดพะเยา ซึ่งฟาร์มโคเนื้อขนาดใหญ่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จำนวน 4 ฟาร์ม โดยสำนักงานปศุสัตว์เขต 5 (2563) พบว่า จังหวัดลำพูนมีสภาพภูมิอากาศเหมาะสม แหล่งอาหารหยาบที่มีความอุดมสมบูรณ์เพียงพอต่อการผลิตโคเนื้อและปัจจัยที่เอื้อต่อการผลิตโคเนื้อและมีลักษณะภูมิประเทศที่สามารถเป็นเส้นทางจำหน่ายโคเนื้อไปยังภูมิภาคอื่นๆ ทั้งในและนอกประเทศ ทำให้จังหวัดลำพูนจึงเป็นแหล่งผลิตโคเนื้อที่สำคัญของภาคเหนือตอนบน

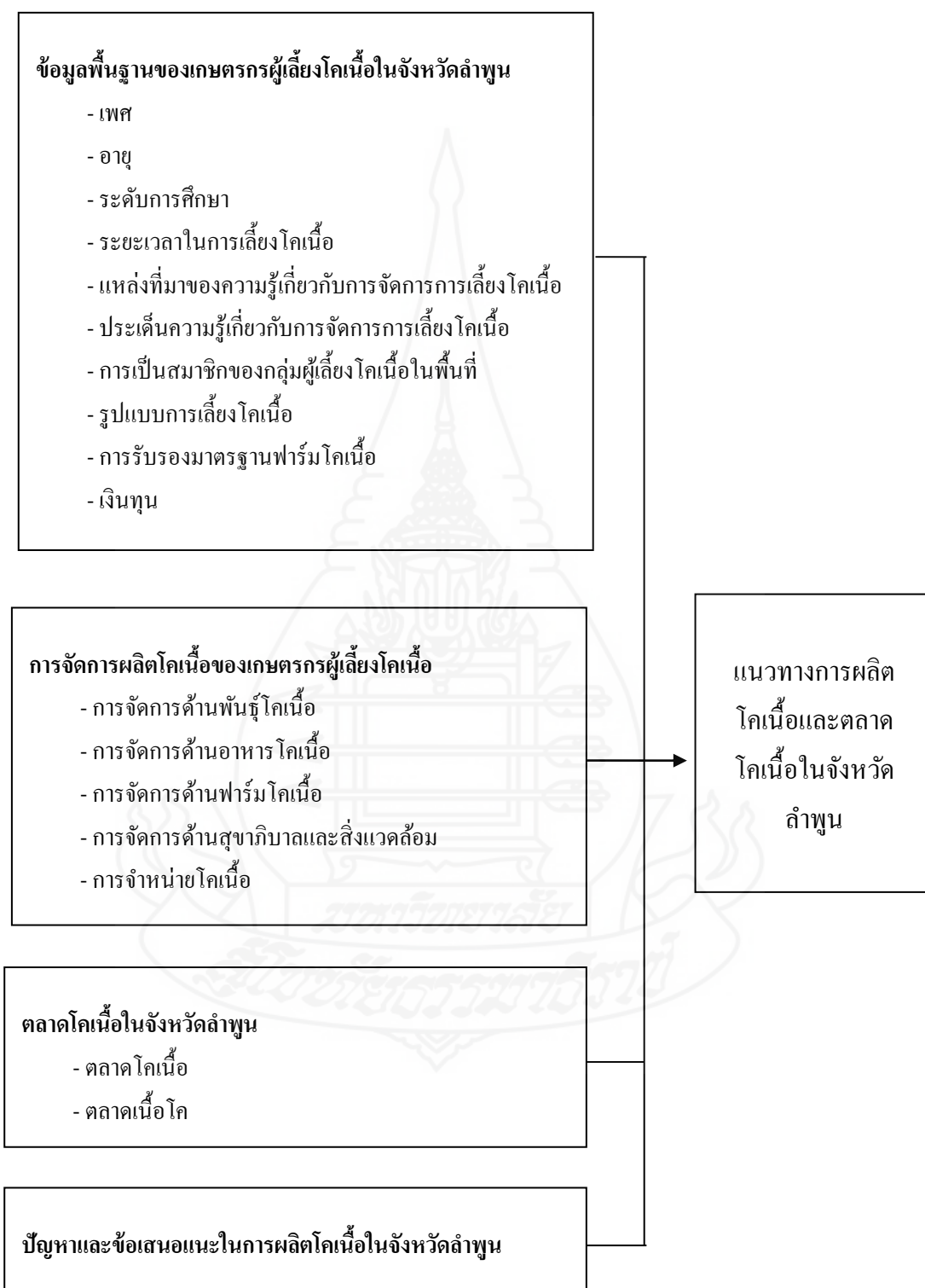
ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการผลิตโคเนื้อ ตลาดโคเนื้อ รวมถึงปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพและสามารถขยายตลาดโคเนื้อของประเทศไทยได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
- 2.2 เพื่อศึกษาตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
- 2.3 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การจัดการผลิตโคเนื้อ การจำหน่าย ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

4.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

4.2.1 **การวิจัยเชิงปริมาณ** ประชากรในการวิจัย คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อตามข้อมูลเกษตรกร ปี พ.ศ. 2563 ของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563) ที่มีการเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 21 ตัวขึ้นไป จำนวน 403 ราย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามาเน่ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 เปอร์เซนต์ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 210 ราย

4.2.2 **การวิจัยเชิงคุณภาพ** ประกอบด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน จำนวน 5 ราย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ จำนวน 2 ราย ผู้จัดการตลาดนัดโคกระบือ จำนวน 1 ราย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 2 ราย พ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ จำนวน 3 ราย รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 13 ราย

4.3 **ขอบเขตด้านพื้นที่** เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออยู่ในพื้นที่ 8 อำเภอของจังหวัดลำพูน ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านธิ อำเภอแม่ทา อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอเวียงหนองล่อง อำเภอลี้ และอำเภอทุ่งหัวช้าง

4.4 **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ระหว่างเดือนเมษายน 2564 – กรกฎาคม 2564

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 **การจัดการผลิตโคเนื้อ** หมายถึง การจัดการผลิตโคเนื้อตั้งแต่การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ การจัดการอาหารโคเนื้อ การจัดการฟาร์มโคเนื้อ และการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมภายในฟาร์มโคเนื้อ

5.2 **ตลาดโคเนื้อ** หมายถึง ตลาดโคเนื้อในประเทศไทย สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ตลาดโคเนื้อมีชีวิตแบ่งออกเป็น ตลาดโคเนื้อทั่วไป และตลาดโคเนื้อขุน ตลาดเนื้อโคในประเทศไทยแบ่งออกเป็น ตลาดระดับล่าง ตลาดระดับกลาง และตลาดระดับสูง

5.3 **โคเนื้อ** หมายถึง โคที่เลี้ยงเพื่อจำหน่าย ทั้งการเลี้ยงโคพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคหย่านม การเลี้ยงโคมัน การเลี้ยงโคขุน และการเลี้ยงโคขุนคุณภาพ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 6.1 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทราบข้อมูลตลาด โคเนื้อในจังหวัดลำพูน
- 6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบข้อมูลการผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสนับสนุนและให้ความรู้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต่อไป
- 6.3 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบปัญหาในการผลิตและตลาดโคเนื้อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. สถานการณ์การผลิตโคเนื้อของประเทศไทย
2. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำพูนและการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
3. ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
4. การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. สถานการณ์การผลิตโคเนื้อของประเทศไทย

1.1 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย

จากรายงานของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563) แสดงจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2554-2563 พบว่า จำนวนโคเนื้อทั้งหมดของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2554-2555 มีปริมาณ 6.58 และ 6.33 ล้านตัว ตามลำดับ แต่ในปี พ.ศ. 2556 – 2560 พบว่า จำนวนโคเนื้อที่มีปริมาณลดลงอยู่ที่ประมาณ 4.08-4.87 ล้านตัว (ตารางที่ 2.1) เนื่องจากสถานการณ์บ้านเมืองและสภาพเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อการผลิตโคเนื้อ ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2561-2563 พบว่า จำนวนโคเนื้อที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น เพราะภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก มีการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ การจัดการด้านอาหาร และการจัดการเลี้ยงดูที่ดี ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองและสภาพเศรษฐกิจของทั้งภาคการเกษตรและการผลิตต่างๆ รวมถึงการผลิตโคเนื้อพื้นตัว รวมทั้งสถานการณ์ด้านราคาโคเนื้อที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรมีความสนใจในการผลิตโคเนื้อเพิ่มมากขึ้นด้วย

ตารางที่ 2.1 สถิติจำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย ปี

พ.ศ. 2554 – พ.ศ. 2563

ปี พ.ศ.	จำนวนโคเนื้อทั้งหมด		เกษตรกร	
	จำนวน(ตัว)	เพิ่ม/ลด (%)	จำนวน(ราย)	เพิ่ม/ลด (%)
2554	6,583,106	-8.45	1,035,072	-4.70
2555	6,333,816	-6.10	1,035,308	-0.02
2556	4,530,915	-7.83	768,834	25.74
2557	4,312,408	-4.82	745,408	3.14
2558	4,407,108	2.52	764,668	2.52
2559	4,084,599	2.30	681,380	-12.22
2560	4,876,228	4.82	792,148	4.39
2561	5,445,351	7.83	828,477	4.94
2562	5,871,807	6.10	871,508	4.16
2563	6,230,140	8.45	909,324	4.70

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563)

1.2 สถิติการนำเข้าโคเนื้อของประเทศไทย

จากข้อมูลของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2563) รายงานสถิติการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2563 พบว่า ปริมาณการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิต มีอัตราการลดลงร้อยละ 13.41 คิดเป็นมูลค่าลดลงเท่ากับ 9.66 ล้านบาท ขณะที่ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ มีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.89 คิดเป็นมูลค่าเพิ่มขึ้นเท่ากับ 10.02 ล้านบาท (ตารางที่ 2.2) โดยประเทศไทยมีการนำเข้าเนื้อโคจากต่างประเทศเข้ามาเพื่อใช้สำหรับการบริโภคภายในประเทศเพิ่มมากขึ้นตามปริมาณความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งแหล่งนำเข้าเนื้อโคคุณภาพที่สำคัญของประเทศไทย ได้แก่ ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์ ซึ่งจากการยกเลิกภาษีภายใต้ความตกลงการค้าเสรีอาเซียน ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 และภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย และ ไทย-นิวซีแลนด์ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 เป็นต้นมานั้น ส่งผลให้มีการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์ จากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์มีปริมาณที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 2.2 สถิติการนำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559 – 2563

รายการ	ปริมาณ : ตัว/ตัน ,มูลค่า : ล้านบาท					อัตรา (เพิ่ม) (ร้อยละ)
	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561	พ.ศ. 2562	พ.ศ. 2563	
โคเนื้อมีชีวิต						
ปริมาณ(ตัว)	101,507	119,387	136,959	85,616	58,363	-13.41
มูลค่า (ล้านบาท)	1,594.28	1,705.78	2,058.15	1,329.61	1,086.79	-9.66
เนื้อโคและผลิตภัณฑ์						
ปริมาณ(ตัน)	10,476.51	12,185.64	13,067.07	13,676.15	18,949.34	13.89
มูลค่า (ล้านบาท)	2,196.10	2,534.75	2,752.18	2,869.91	3,327.31	10.02

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2563)

1.3 สถิติการส่งออกโคเนื้อของประเทศไทย

จากข้อมูลของ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2563) รายงานสถิติการส่งออกโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์ของไทย ปี พ.ศ. 2559 – 2563 พบว่า ปริมาณการส่งออกโคเนื้อมีชีวิตมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.08 คิดเป็นมูลค่าเพิ่มเท่ากับ 54.61 ล้านบาท ขณะที่ปริมาณการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ พบว่า มีอัตราที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.71 คิดเป็นมูลค่าลดลงเท่ากับ 4.29 ล้านบาท (ตารางที่ 2.3) ทั้งนี้ ประเทศไทยส่งออกโคเนื้อมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์โดยตลาดส่งออกโคเนื้อมีชีวิตที่สำคัญของไทย คือ สปป.ลาว และส่งผ่าน สปป.ลาว ไปยังประเทศจีน ขณะที่เนื้อโคของประเทศไทย จะถูกส่งออกไปในรูปแบบเนื้อโคสด เนื้อโคแช่เย็น เนื้อโคแช่แข็ง เครื่องในโคเนื้อ และส่วนอื่นที่บริโภคได้ โดยมีตลาดที่สำคัญคือ สปป.ลาว ภูฏาน กัมพูชา ฮองกง และเมียนมา สำหรับผลิตภัณฑ์เนื้อโค มีตลาดส่งออกที่สำคัญ คือ ญี่ปุ่น ฮองกง กัมพูชา และ สปป. ลาว (สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2564)

ตารางที่ 2.3 สถิติการส่งออกโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2559 – 2563

รายการ	ปริมาณ : ตัว/ตัน ,มูลค่า : ล้านบาท					อัตรารวม (ร้อยละ)
	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561	พ.ศ. 2562	พ.ศ. 2563	
โคมีชีวิต						
ปริมาณ(ตัว)	227,172	187,832	252,001	318,904	322,297	13.08
มูลค่า (ล้านบาท)	1,066.63	2,180.05	4,103.20	5,840.72	5,575.66	54.61
เนื้อโคและผลิตภัณฑ์						
ปริมาณ(ตัน)	172.09	106.07	96.21	84.26	200.08	0.71
มูลค่า (ล้านบาท)	32.44	33.70	45.18	29.72	27.74	-4.29

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2563)

1.4 ความต้องการบริโภคเนื้อโค

ในช่วงปี พ.ศ. 2559 – 2563 ปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อโคของประเทศไทย มีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.08 ต่อปี สำหรับปี พ.ศ.2563 มีปริมาณการบริโภคคิดเป็นเนื้อโค 1.26 ล้านตัวหรือคิดเป็นปริมาณเนื้อโคเท่ากับ 212.18 พันตัน (ตารางที่ 2.4) โดยปริมาณการบริโภคภายในประเทศเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น อีกทั้งในปัจจุบันผู้บริโภคนิยมรับประทานเนื้อโคที่มีคุณภาพในรูปแบบปิ้งย่างหรือชาบู ประเทศไทยจึงต้องมีการนำเข้าเนื้อโคคุณภาพจากต่างประเทศเข้ามา เพื่อรองรับปริมาณการบริโภคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เลี้ยงโคเนื้อในประเทศเริ่มมีการพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับปริมาณและความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2563)

ตารางที่ 2.4 ปริมาณการบริโภคเนื้อโคของประเทศไทย พ.ศ. 2559 -2563

รายการ	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2561	พ.ศ. 2562	พ.ศ. 2563	อัตรารวม (ร้อยละ)
การบริโภค(ล้านตัว)	1.259	1.260	1.261	1.262	1.263	0.08
(พันตันน้ำหนักซาก)	211.512	211.680	211.848	212.02	212.18	0.08

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2563)

2. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดลำพูนและการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

2.1 ที่ตั้งจังหวัดลำพูน

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กที่สุดของภาคเหนือมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ภาคเหนือตอนบน บริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กม. และยาวจากเหนือจรดใต้ 136 กม. จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 (สายเอเชีย) เป็นระยะทาง 689 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินสายถนนพหลโยธินเป็นระยะทาง 724 กิโลเมตร และตามทางรถไฟ 729 กิโลเมตร ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 18 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศาตะวันออก อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 เป็นพื้นที่ๆ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นศูนย์กลางความเจริญของภาคเหนือและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงหรือพื้นที่สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ (สำนักงานจังหวัดลำพูน, 2564)

จังหวัดลำพูนประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง อำเภอบ้านโฮ้ง อำเภอแม่ทา อำเภอลี้ อำเภอทุ่งหัวช้าง อำเภอบ้านธิ และอำเภอเวียงหนองล่อง (ภาพที่ 2.1) จังหวัดลำพูนเป็นของภาคเหนือมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 4,505.882 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 2,815,675 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.85 ของพื้นที่ ภาคเหนือตอนบน บริเวณที่กว้างที่สุดประมาณ 43 กิโลเมตรและยาวจากเหนือจรดใต้ 136 กิโลเมตร โดยแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ 51 ตำบล 577 หมู่บ้าน ทิศเหนือ ติดต่อกับ อำเภอสารภี อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง และ อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอห้างฉัตร อำเภอสบปราบ อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอดอยเต่า อำเภอจอมทอง อำเภอหางดง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (สำนักงานจังหวัดลำพูน, 2564)

ภาพที่ 2.1 แผนที่ 8 อำเภอในจังหวัดลำพูน และอาณาเขตติดต่อ
ที่มา: สำนักงานจังหวัดลำพูน

2.2 สภาพพื้นที่และลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดลำพูน

ลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบหุบเขาและพื้นที่ภูเขาที่ราบอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัด ส่วนหนึ่งของที่ราบแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน หรือที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำกวาง เป็นที่ตั้งของอำเภอเมืองลำพูน อำเภอป่าซาง ตัวเมืองลำพูนมีระดับความสูง 290.29 เมตรจากระดับน้ำทะเล ปานกลาง และตอนเหนือ ของอำเภอบ้านโฮ่ง มีความสูงเฉลี่ย 200 - 400 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง พื้นที่ค่อยลาดสูงขึ้นในตอนกลาง ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ ตั้งแต่อำเภอแม่ทา ตอนใต้ของอำเภอบ้านโฮ่ง อำเภอทุ่งหัวช้าง และอำเภอลี้ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงและภูเขาสูง มีระดับ ความสูง ระหว่าง 400 - 800 เมตร ขึ้นไประดับความสูง จะลดลงเมื่อเข้าเขตที่ราบในอำเภอลี้ ที่ระดับความสูงประมาณ 400 - 800 เมตร แล้วค่อย ๆ ยกตัวสูงขึ้นมาทางทิศใต้ ซึ่งเป็นเขตชายแดนติดต่อกับจังหวัดลำปางและจังหวัดตากที่ระดับความสูง 600 - 1,000 เมตร (สำนักงานจังหวัดลำพูน, 2564)

2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดลำพูนตั้งอยู่ในภาคเหนือ ซึ่งตามตำแหน่งที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนที่ค่อนข้างไปทางเขตอากาศอบอุ่น ในฤดูหนาวจึงมีอากาศเย็นค่อนข้างหนาว แต่เนื่องจากอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินห่างไกลจากทะเล จึงมีฤดูแล้งที่ยาวนานและอากาศจะร้อนถึงร้อนจัดในฤดูร้อน จังหวัดลำพูนมี

สภาพภูมิอากาศแตกต่างกันอย่างเด่นชัด 3 ช่วงฤดู คือ ช่วงเดือนมีนาคมกับเมษายนมีอากาศร้อน ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคมจะมีฝนตกชุกเป็นฤดูฝน และช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์มีอากาศหนาวเย็นเป็นฤดูหนาว ซึ่งฤดูหนาวและฤดูร้อนนั้นเป็นช่วงฤดูแล้งที่มีระยะเวลาติดต่อกันประมาณ 6 เดือน ในช่วงฤดูฝนอีก 6 เดือน นั้น อากาศจะไม่ร้อนเท่ากับ ในฤดูร้อน และไม่หนาวเย็นเท่าฤดูหนาว คือ มีอุณหภูมิปานกลางอยู่ระหว่างสองฤดูดังกล่าว (สำนักงานจังหวัดลำพูน, 2564)

2.4 การผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

จากสถิติข้อมูลจำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2555–2563 ของศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2563) รายงานว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2555 – 2563 จำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูนมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวนโคเนื้อ 51,299 ตัว และจำนวนเกษตรกร 4,343 ราย ในปี พ.ศ. 2555 ลดลงเหลือ จำนวนโคเนื้อ 33,353 ตัว และจำนวนเกษตรกร 2,245 ราย ในปี พ.ศ. 2563 เนื่องจากสถานการณ์การผลิตและการตลาดภาคการของประเทศไทยที่ประสบกับปัญหาด้านการผลิต รวมทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นรายย่อยที่เลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อย ไม่มีการจัดการเลี้ยงดูโคเนื้อทั้งในด้านการจัดการด้านพันธุ์ ด้านอาหาร รวมถึงการจัดการระบบการเลี้ยง การจำหน่ายและการตลาด เมื่อประสบกับปัญหาต่างๆ จึงทำให้เกษตรกรรายย่อยเลิกเลี้ยงโคเนื้อไป ส่งผลให้ฟาร์มโคเนื้อที่ยังมีการเลี้ยงอยู่ในปัจจุบัน เป็นฟาร์มที่เกษตรกรที่มีศักยภาพและสามารถดำเนินการผลิตได้ ซึ่งปัจจุบันมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูนจำนวน 2,154 ราย โดยสามารถแบ่งเป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 201 ตัวขึ้นไป จำนวน 4 ราย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 101 – 200 ตัว จำนวน 8 ราย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 21 – 100 ตัว จำนวน 391 ราย และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 1 – 20 ตัว จำนวน 1,751 ราย

ตารางที่ 2.5 สถิติข้อมูลจำนวนโคเนื้อและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดลำพูน ปี

พ.ศ. 2555 – 2563

ปี พ.ศ.	จำนวนโคเนื้อทั้งหมด	เกษตรกร
	จำนวน(ตัว)	จำนวน(ราย)
2555	51,299	4,343
2556	38,830	1,901

ตารางที่ 2.5 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	จำนวนโคเนื้อทั้งหมด	เกษตรกร
	จำนวน(ตัว)	
2557	33,048	1,901
2558	28,070	1,796
2559	26,530	1,745
2560	27,137	1,951
2561	30,648	2,254
2562	27,482	2,117
2563	33,353	2,154

ที่มา : ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2555-2563)

อย่างไรก็ตาม จังหวัดลำพูนเป็นจังหวัดหนึ่งในเขตภาคเหนือตอนบน ซึ่งตามแผนยุทธศาสตร์โคเนื้อภาคเหนือตอนบน พ.ศ.2560 – 2564 (สำนักงานปศุสัตว์ เขต 5, 2563) ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดทำยุทธศาสตร์โคเนื้อของภาคเหนือตอนบนไว้ ดังนี้

- 1) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร
- 2) เพื่อเก็บรักษาและเพิ่มจำนวนแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไว้ผลิตลูกโคเนื้อพันธุ์ดี
- 3) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ
- 4) เพื่อให้ระบบการผลิตโคเนื้อ มีมาตรฐานและมีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น

โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปีละ 500 ราย เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเก็บรักษาแม่โคเนื้อพันธุ์ดีไว้ผลิตลูกโคเนื้อพันธุ์ดีปีละ 2,500 ตัว เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น ปีละ 2,500 ตัว และมีจำนวนฟาร์มปรับเปลี่ยนเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มโคเนื้อเพิ่มขึ้น ปีละ 5 % รวมทั้งได้มีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคในการผลิตโคเนื้อภาคเหนือตอนบนไว้ ดังนี้

จุดแข็ง

- 1) สายพันธุ์เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะภาคเหนือมีภูมิอากาศหนาวเย็น เหมาะสมกับการเลี้ยงโคเนื้อสายพันธุ์ต่างประเทศ รวมทั้งพันธุ์โคเนื้อพื้นเมืองมีความเหมาะสมกับพื้นที่

- 2) มีองค์กรให้การสนับสนุนการผลิตโคเนื้อ ได้แก่ หน่วยงานกรมปศุสัตว์ในพื้นที่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาพืชอาหารสัตว์ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เป็นต้น
- 3) มีระบบการเลี้ยงโคเนื้อที่สามารถพัฒนาให้มีระบบที่ครบวงจรได้ ตั้งแต่ต้นน้ำกลางน้ำจนถึงปลายน้ำ คือ มีการผลิตพันธุ์โคเนื้อที่เหมาะสมกับพื้นที่ มีตลาดนัดซื้อโคเนื้อจำนวนมาก มีโรงฆ่าสัตว์และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์โคเนื้อในพื้นที่ มีช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งทางด้านการจำหน่ายภายในประเทศและเชื่อมโยงการจำหน่ายไปยังประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีน

จุดอ่อน

- 1) ขาดแคลนแหล่งปลูกพืชอาหารสัตว์ ประกอบกับเกษตรกรไม่มีการปลูกพืชอาหารสัตว์ เพื่อเลี้ยงโคเนื้อโดยตรง
- 2) ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็ง ทำให้ระบบการตลาดขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง
- 3) เกษตรกรหันไปประกอบอาชีพอื่น เนื่องจากมีผลตอบแทนที่สูงกว่า ทำให้เกษตรกรขาดผู้สืบทอดอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อ
- 4) เกษตรกรยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการฟาร์มโคเนื้อ ส่วนใหญ่ยังเลี้ยงปล่อยทุ่ง ยังไม่ได้มาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ
- 5) การพัฒนาโรงฆ่าสัตว์ โดยเฉพาะโคเนื้อ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด

โอกาส

- 1) พื้นที่ภาคเหนือตอนบนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ทำให้มีความต้องการบริโภคเนื้อโคจำนวนมาก โดยเฉพาะเนื้อโคคุณภาพสูง
- 2) พื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน และสามารถเชื่อมต่อไปยังประเทศจีนได้ด้วย และการเปิดตลาดการค้าเสรี AEC ทำให้เอื้อต่อการขยายตลาดโคเนื้อ
- 3) นโยบายโคเนื้อสร้างชาติ (ล้านละร้อย) ทำให้มีเกษตรกรสนใจเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มมากขึ้น

ภัยคุกคาม

- 1) การซื้อขายโคเนื้อยังไม่มีมาตรฐาน มีพ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดราคา
- 2) มีภัยธรรมชาติบ่อย ทั้งหนาวจัด ฝนตกหนัก ทำให้สัตว์เครียด ป่วยตายจำนวนมาก
- 3) มีโรคระบาดในพื้นที่ เนื่องจากมีการเคลื่อนย้ายสัตว์ผ่านเข้าออกพื้นที่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ การควบคุมโรคยังขาดประสิทธิภาพ

3. ตลาดโคเนื้อ

3.1 ตลาดโคเนื้อ

ตลาดโคเนื้อในประเทศไทย สามารถเป็นแบ่งเป็นตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโค ซึ่งในแต่ละตลาดจะมีความแตกต่างกัน (วรินทร์ มณีรัตน์, 2560) ดังนี้

3.1.1. ตลาดโคเนื้อมีชีวิต แบ่งออกเป็นตลาดโคเนื้อทั่วไป และตลาดโคเนื้อขุน ดังนี้

1) **ตลาดโคเนื้อทั่วไป** เป็นตลาดที่มีการซื้อขายโคเนื้อมีชีวิตของเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อจะเป็นรายย่อย และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อขนาดเล็ก การซื้อขายจะดำเนินการที่ฟาร์มของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และตลาดนัดโคกระบือ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- การซื้อขายที่ฟาร์มเลี้ยงโคเนื้อ พ่อค้า (ผู้ซื้อ) จะเดินทางไปติดต่อซื้อขายและตกลงราคากันที่ฟาร์มของเกษตรกร มีการต่อรองราคาและซื้อขายกันแบบเหมารายตัวหรือฝูงไม่มีการชั่งน้ำหนัก แต่ใช้การดูลักษณะภายนอกและอายุของโคเนื้อ

- การซื้อขายที่ตลาดนัดโค-กระบือ เป็นสถานที่ที่จัดตั้งขึ้นโดยเอกชนในพื้นที่ มีกำหนดวันเปิดการซื้อขายของตลาดที่ชัดเจน ผู้ซื้อและผู้ขายโคเนื้อจะสามารถซื้อขายได้อย่างเสรี โดยไม่ผ่านคนกลางหรือนายหน้า แต่จะต้องเสียค่าธรรมเนียมให้เจ้าของตลาดซึ่งแต่ละตลาดจะมีการกำหนดอัตราที่แตกต่างกันไปตามพื้นที่ที่มีการจัดตลาดนัดโค-กระบือ

2) **ตลาดโคเนื้อขุน** เป็นตลาดที่มีการซื้อขายโคเนื้อขุนมีชีวิต เพื่อนำมาชำขุน โดยมีการจัดการเลี้ยงดูและการจัดการให้อาหารข้นและอาหารหยาบที่มีคุณภาพดี เพื่อผลิตโคเนื้อขุนส่งขายในตลาดเนื้อโคระดับกลางและระดับสูง โดยในบางฟาร์มที่เลี้ยงโคเนื้อขุนไม่ได้มีการผสมพันธุ์เพื่อผลิตลูกโคขุนเพื่อจำหน่ายหรือผลิตแต่ไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายเป็นโคขุน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนจึงต้องจัดหาโคเพื่อนำมาชำขุน โดยการซื้อโคเนื้อเพื่อนำมาชำขุนนี้จะพิจารณา

จากสายพันธุ์ รูปร่าง น้ำหนักตัว และอายุโคเป็นหลัก สถานที่ซื้อขายอาจจะเป็นฟาร์มโคเนื้อที่รู้จักกันหรือเป็นการไปซื้อที่ตลาดนัดโค-กระบือเช่นเดียวกับการซื้อขายในตลาดโคเนื้อทั่วไป

3.1.2. ตลาดเนื้อโค ในประเทศไทยสามารถแบ่งตลาดเนื้อโคได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่ ตลาดระดับล่าง ตลาดระดับกลาง และตลาดระดับสูง ดังนี้

1) ตลาดระดับล่าง เป็นตลาดสดทั่วไปที่จำหน่ายเนื้อโค ส่วนใหญ่เนื้อโคที่นำมาจำหน่ายจะเป็นเนื้อที่ได้จากโคเนื้อที่ไม่มีข้อจำกัดด้านอายุ สายพันธุ์ การเลี้ยง โดยอาจเป็นโคเนื้อที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมาตั้งแต่เล็กจนโตพร้อมจำหน่าย หรือกรณีไปซื้อโคเนื้อจากแหล่งอื่นเพื่อนำมาขุน 3-4 เดือนให้อ้วน แล้วจึงนำมาจำหน่ายก็ได้ ทั้งนี้ อาจเป็นโคเนื้อคัดทิ้งโคเนื้อที่มีอายุมากที่เรียกว่า โคมัน (โคโครง) เนื้อโคที่เข้าสู่ตลาดระดับล่างนี้จะถูกแปรสภาพจากโรงแปรสภาพได้ทุกประเภทโดยอาจเป็นโรงแปรสภาพที่ถูกกฎหมาย ได้มาตรฐานหรือไม่ถูกกฎหมายก็ได้ เนื้อโคในตลาดนี้จะได้จากการตัดแต่งซากแบบไทย และไม่มีการบ่มซากเพื่อเพิ่มคุณภาพของเนื้อโค รวมทั้งไม่มีการแบ่งเกรดซากโคเนื้อด้วย ดังนั้น เนื้อโคในตลาดระดับล่างจึงมีคุณภาพไม่แน่นอน เนื่องจากไม่มีระบบการคัดเลือกพันธุ์และการจัดการเลี้ยง ราคาเนื้อโคในตลาดนี้จะต่ำกว่าเนื้อโคที่จำหน่ายในตลาดระดับกลางและตลาดระดับสูง

2) ตลาดระดับกลาง เป็นตลาดที่จำหน่ายเนื้อโคที่อยู่ในห้างสรรพสินค้า และซูเปอร์มาร์เก็ต รวมถึงร้านอาหารต่างๆ เนื้อโคขุนที่จำหน่ายในตลาดระดับนี้มีที่มาจาก 3 แหล่งใหญ่ๆ ได้แก่ เนื้อโคมัน เนื้อโคขุนที่ผลิตในประเทศไทยซึ่งผ่านการขุนมาไม่น้อยกว่า 3-5 เดือนและมีอายุไม่เกิน 3 ปี และเนื้อโคที่มีการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งจะมีการนำเข้ามาในบางชิ้นส่วน เช่น ทีโบนสเต็ก (T-bone steak), ริปอาย (Rib eye) และ สตรีบลอย (Strip lion) เป็นต้น โดยมีทั้งเนื้อโคขุนที่ได้จากโคลูกผสมบราห์มัน และโคลูกผสมชาร์โรเลส์ ที่ผ่านการขุนโคเนื้อด้วยอาหารข้นเป็นเวลา 3-4 เดือนก่อนการนำไปแปรสภาพ เนื้อโคที่จำหน่ายในตลาดระดับกลางนี้จะถูกแปรสภาพจากโรงแปรสภาพได้ทุกประเภทเช่นเดียวกับในตลาดระดับล่าง แต่มีขบวนการเพิ่มคุณภาพของเนื้อโคโดยการบ่มซากที่อุณหภูมิ 0-4 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7-14 วัน ก่อนนำมาตัดแต่งซากเพื่อจำหน่ายต่อไป

3) ตลาดระดับสูง เป็นตลาดที่จำหน่ายเนื้อโคในห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต และภัตตาคารเช่นเดียวกับเนื้อโคขุนที่จำหน่ายในตลาดระดับกลางแต่จะมีการจัดการและคัดเลือกสายพันธุ์โคและการจัดการเลี้ยงที่เป็นระบบ กล่าวคือ เนื้อโคที่จำหน่ายในตลาดระดับสูงนี้จะเนื้อโคที่ได้จากโคลูกผสมสายเลือดโคเมืองหนาวไม่ต่ำกว่า 50 % โดยเริ่มต้นขุนโคตั้งแต่หย่านมหรือเมื่อน้ำหนัก 200-300 กิโลกรัม ผ่านการจัดการขุนโคเนื้อโดยใช้อาหารข้นและอาหารหยาบที่มีคุณภาพดีมาเป็นเวลา 8-12 เดือน จนได้น้ำหนัก 500-600 กิโลกรัม จึงนำเข้าสู่

โรงแปรรูปที่ได้มาตรฐาน มีการบ่มซากที่อุณหภูมิ 0-4 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7-14 วัน ก่อนนำมาตัดแต่งซากเพื่อจำหน่ายต่อไป เนื้อโคขุนในตลาดระดับสูงนี้จึงมีราคาที่สูงกว่าเนื้อโคขุนที่จำหน่ายในตลาดระดับล่างและระดับกลาง เพราะมีการจัดการที่ดีกว่าและมีการลงทุนด้านการจัดการที่สูงกว่า เนื้อโคขุนที่จำหน่ายในตลาดระดับสูงนี้จะสามารถจำหน่ายได้ไม่ทุกชิ้นส่วนของซากโคเนื้อและแต่ละชิ้นส่วนก็จะมีราคาสูง ดังนั้น การผลิตโคขุนเพื่อให้ได้เนื้อโคส่งจำหน่ายตลาดระดับสูงนี้จึงไม่เพียงพอกับปริมาณความต้องการเนื้อโคจึงต้องมีการนำเข้านเนื้อโคขุนจากต่างประเทศเข้ามาเพิ่มเติม ซึ่งในปัจจุบันการนำเข้านเนื้อโคขุนจากต่างประเทศไม่ได้มีค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากว่ามีมาตรการปลอดภาษีการนำเข้า จึงส่งผลให้มีการนำเข้านเนื้อโคขุนจากต่างประเทศเข้ามาจำนวนมากเพราะมีราคาถูกกว่าเนื้อโคขุนที่ผลิตในประเทศไทย

3.2 ผู้เกี่ยวข้อง การผลิตและตลาดโคเนื้อ

3.2.1 **เกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อทั่วไป** เป็นผู้ผลิตโคเนื้อที่ไม่ได้มีการจัดการเลี้ยงอย่างเป็นระบบ เลี้ยงดูโดยการให้โคเนื้อเจริญเติบโตตามธรรมชาติ กินอาหารหยาบตามธรรมชาติ ไม่มีการเสริมอาหารขึ้น และเกิดจากมีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติหรือโดยการผสมเทียม

3.2.2 **เกษตรกรผลิตโคเนื้อแบบกลุ่มผู้ผลิตโคเนื้อในพื้นที่** เป็นการผลิตโคขุนส่งตลาดระดับกลางโคเนื้อที่มีชีวิตโดยเป็นเจ้าของเอง มีระบบการเลี้ยงที่ได้มาตรฐาน มีโรงเรือนและการจัดการสุขภาพโคเนื้อ มีการจัดการด้านอาหารและการจัดการการเลี้ยงที่ดี มีการคัดเลือกโคเนื้อที่จะเข้าขุนโดยมีกำหนดระยะเวลาการขุน

3.2.3 **พ่อค้าคนกลางรวบรวมโคเนื้อที่มีชีวิตในพื้นที่** เป็นการรับซื้อโคเนื้อจากฟาร์มของเกษตรกรโดยตรง หรือรับซื้อจากตลาดนัดโค-กระบือ และรวบรวมโคเนื้อต่อให้กับพ่อค้าโคเนื้อที่มีชีวิตต่อไป

3.2.4 **พ่อค้าคนกลางขายปลีกเนื้อโคชำแหละในพื้นที่** เป็นพ่อค้าที่รับซื้อโคเนื้อที่มีชีวิตจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั่วไป แล้วทำการแปรรูปเองหรือโดยผ่านโรงงานแปรรูป จากนั้นจึงนำเนื้อโคไปจำหน่ายในตลาดระดับล่างหรือตลาดสดหรือตลาดนัดทั่วไป

3.2.5 **โรงฆ่า** เป็นสถานที่และอาคารที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการฆ่าสัตว์ เช่น เนื้อสุกร เนื้อโคเพื่อให้ได้ผลิตผลมาใช้ในการบริโภคของมนุษย์ การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์

3.2.6 **โรงแปรรูป** เป็นสถานที่สำหรับแปรรูปและชำแหละเนื้อโคออกเป็นชิ้นส่วนต่างๆ เพื่อส่งซากโคเนื้อสู่สถานที่จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคต่อไป

4. การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการเลี้ยง โดยในประเทศไทยสามารถแบ่งรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อตามวัตถุประสงค์ได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ การเลี้ยงพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่าย การผลิตโคขุน การผลิตโคมันหรือโคโครง และการผลิตโคขุนคุณภาพ ซึ่งการเลี้ยงแต่ละแบบมีการจัดการสำคัญที่แตกต่างกัน

4.1 การเลี้ยงพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่าย เป็นการเลี้ยงโคเนื้อพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อวัตถุประสงค์ในการผลิตลูกโคเนื้อจำหน่าย เกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อในรูปแบบนี้จะต้องมีหลักการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การคัดเลือกโคเนื้อพ่อแม่พันธุ์ การจัดการให้อาหาร และการจำหน่ายลูกโคหย่านม ยอดชาย ทองไทยนนท์ (2546) ดังนี้

4.1.1 การคัดเลือกสายพันธุ์

1) การคัดเลือกจากลักษณะภายนอกของโคเนื้อ โดยพิจารณาจากการประเมินด้วยสายตา เมื่อมองโคเนื้อจากด้านหน้า ด้านข้าง และด้านหลังของโคเนื้อ

ด้านหน้า สิ่งที่ควรพิจารณา คือ กล้ามเนื้อที่ไหล่ และโคนขาหน้า นูนเด่น กระดูกขา มีขนาดใหญ่ บ่งบอกถึงขนาดของโค ขาหน้าตรง แข็งแรง ไม่บิดเข้าหากันหรือแยกออกจากกัน

ด้านข้าง สิ่งที่ควรพิจารณา คือ แนวสันหลังตรงและยาว ระยะห่างระหว่างกระดูกเชิงกรานกับกระดูกก้นกบมีมาก บ่งบอกถึงโคเนื้อตัวนั้นมีสะโพกยาว และมีกล้ามเนื้ออก กล้ามเนื้อที่ไหล่นูนเด่น โครงร่างใหญ่ ลำตัวลึก และยาว พื้นท้อง หลัง กว้าง ลึก ทำให้พื้นที่ท้องดูได้ระดับ ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณเนื้อโคที่มีมากด้วย ขาหน้ามีขนาดใหญ่ ตรงตั้งฉากกับพื้นไหล่ ท่ามุม 45-60 องศา ตำแหน่งและการยื่นของขาหลังท่ามุมที่ดี โดยพิจารณาจากกระดูกก้นกบตั้งฉากกับพื้นพอดี เส้นตรงนี้ควรแตะกับด้านหลังของเข่า เหนียงไม่มีส่วนที่ห้อยยานเกินความจำเป็นที่ คอเสื่อร้องไห้ไม่นูนใหญ่ ศีรษะและหน้าผากกว้าง หน้าไม่ยาวหรือสั้นจนเกินไป เสื่อร้องไห้ และเหนียงคอมิขนาดปานกลาง หนังควรหลวมและบางพอสมควร

ด้านหลัง สิ่งที่ควรพิจารณา คือ ขามีขนาดใหญ่ และตั้งตรง บ่งบอกถึงความมั่นคง แข็งแรง ขาทั้งสองยื่นห่างกันพอสมควร และช่วงสะโพกกว้าง แสดงว่ามีกล้ามเนื้ออก ทำให้ต้องยื่นห่างกัน กล้ามเนื้อส่วนบั้นท้ายหนา ลึก รูปทรงของสะโพกค่อนข้างกลม มองเห็นกล้ามเนื้อชัดเมื่อโคเนื้อเคลื่อนที่

2) ความสมบูรณ์พันธุ์ของพ่อพันธุ์โคเนื้อ ลูกอั้นจะควรมีขนาดใหญ่พอสมควร อั้นทั้งสองมีขนาดเท่ากัน มีกล้ามเนื้อยึดอั้นได้ดี ไม่หย่อนยานหรือตึงเกินไป

ลูกอัมพาที่หัดเดินติดกับท้องไม่เหมาะที่จะใช้เป็นพ้อพันธุ์ เพราะตัวอสุจิที่ถูกสร้างขึ้นไม่ค่อยสมบูรณ์ มีถุงหุ้มอวัยวะที่ยาวพอประมาณ ทางเปิดของถุงหุ้มอวัยวะเพศมีขนาดเล็ก มีหนังกหนาพ้อพันธุ์ที่ผสมพันธุ์ได้ดี จะมีไขมันน้อยตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การแสดงความเป็นพ้อพันธุ์ที่ดีจะสนใจสุดคมกลิ่นและเลียโคเพศเมีย ชอบเอาเขาแทงลงพื้นดิน มีลักษณะการต่อสู้

3) ความสมบูรณ์พันธุ์ของแม่พันธุ์โคเนื้อ ร่างกายต้องไม่มีขนาดใหญ่จนเกินไป ไม่มีไขมันสะสมตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มีเต้านมลักษณะแบบรูปทรงแอ่งกระทะ มีหัวนม 4 หัว โดยหัวนมควรมีขนาดพอเหมาะ ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป ขนาดพ้อคำกับปากของลูกโค และกระจายตัวอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ขนาดเฉลี่ยของอวัยวะเพศ (vulva) เฉลี่ย 2.5 นิ้ว

4) การคัดเลือกจากพันธุ์ประวัติ การคัดเลือกโคเนื้อที่ดีต้องอาศัยข้อมูลของพ้อแม่ ปู่ย่า ตายาย ที่อยู่ใบบพันธุ์ประวัติมาตรวจสอบ และยังสามารถนำลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏไปเปรียบเทียบกับเครือญาติ เพื่อยืนยันความแม่นยำทางการถ่ายทอดพันธุกรรมได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งระบบนี้มีการใช้กันอย่างกว้างขวางในฝูงโคเนื้อเลือดแท้

5) การคัดเลือกจากอัตราการเจริญเติบโตและความสามารถในการผลิต
โดยพิจารณาจาก

น้ำหนักแรกคลอด เป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับโคเนื้อเพราะว่ามีค่าสัมพันธ์เชิงบวกกับน้ำหนักหย่านม และน้ำหนักตัวเมื่ออายุ 1 ปี

น้ำหนักเมื่อหย่านม บ่งบอกถึงอัตราการเจริญเติบโตของลูกโคในช่วงหลังคลอดจนกระทั่งถึงหย่านม สามารถชี้วัดประสิทธิภาพการสร้างน้ำนม ความสามารถในการเลี้ยงลูกของ แม่โค และการเอาตัวรอดของลูกโคได้เป็นอย่างดี

น้ำหนักเมื่ออายุ 1 ปี เป็นการวัดประสิทธิภาพการเจริญเติบโตของลูกโคหลังจาก หย่านม

ความสามารถในการสร้างน้ำนม มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตของลูกโคหลังคลอด และบ่งบอกความสามารถในการเลี้ยงลูกของแม่โค ในการประเมินคุณค่าทางพันธุกรรมความสามารถในการสร้างน้ำนมของพ้อพันธุ์ สามารถวัดได้จากน้ำหนักหลังหย่านมของลูกโคที่เกิดจากแม่โคที่มีสายเลือดของพ้อพันธุ์ที่ต้องการประเมิน

ลักษณะซาก พิจารณาน้ำหนักซาก พื้นที่หน้าตัดเนื้อสัน ความหนาไขมันสันหลัง ไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ และความเหนียวของเนื้อ โดยต้องอาศัยข้อมูลของลูกที่ขุนส่ง โรงฆ่า หรือใช้เครื่องอัลตราซาวด์ตรวจวัดในขณะที่โคยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ ลักษณะซากมีค่าอัตราทางพันธุกรรมสูง (ประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์)

4.1.2 การจัดการให้อาหาร

1) การให้อาหารลูกโคหลังคลอดถึงหย่านม ลูกโคแรกคลอดต้องได้รับนม น้ำเหลืองจากแม่โคทันทีหลังจากคลอด เนื่องจากจะทำให้ลูกโคได้รับภูมิคุ้มกันของร่างกาย และหลังจากลูกโคคลอดได้ 3 วัน ลูกโคจะได้รับน้ำนมปกติ หากแม่โคป่วยเนื่องจากมีสุขภาพไม่แข็งแรงหลังคลอด ตายระหว่างคลอด เป็นโรคเต้านมอักเสบ ทำให้แม่โคไม่สามารถผลิตน้ำนมให้ลูกโคได้ผู้เลี้ยงจะต้องใช้น้ำนมเทียมทดแทนน้ำนมของแม่โค โดยน้ำนมเทียมควรมีโปรตีนที่ประมาณ 22 เปอร์เซ็นต์ ไขมันไม่น้อยกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ โภชนะที่ข่อยได้ 95 เปอร์เซ็นต์ ไขมันที่ประมาณ 15-20 เปอร์เซ็นต์ จะเพื่อให้ลูกโคได้รับสารอาหาร พลังงาน และโปรตีนสำหรับการเจริญเติบโต และหลังจากลูกโคคลอด 2 สัปดาห์ ควรฝึกให้ลูกโคกินอาหารหยาบโดยให้ลูกโคได้รับอาหารหยาบคุณภาพดี เพื่อเพิ่มการพัฒนาของกระเพาะรูเมน โดยปล่อยให้แกะเล็มร่วมกันกับแม่หรือปล่อยให้ลูกโคแกะเล็มก่อน หากนำลูกโคมาแยกเลี้ยงต่างหากก็ให้ตัดหญ้าสดหรือหญ้าแห้งมาเลี้ยงลูกโคซึ่งหากเป็นหญ้าสดควรมีอายุอย่างน้อย 30 วัน เนื่องจากในระยะนี้หญ้าสดมีเชื้อใยอยู่ในระดับสูง ก็จะช่วยกระตุ้นและเพิ่มการพัฒนาของกระเพาะรูเมน นอกจากนี้ ควรทำการเสริมอาหารข้นให้แก่ ลูกโคด้วย

2) การให้อาหาร โคเนื้อวัยเจริญพันธุ์

- การให้อาหารในระยะ โคสาวทดแทน ในการให้อาหารโคควรทราบถึงความต้องการโภชนะต่าง ๆ ของโคเนื้อ เพื่อการเจริญเติบโตและการสืบพันธุ์ ถ้าหากได้รับอาหารไม่เพียงพอมีผลทำให้อัตราการเป็นสัดและอัตราการผสมติดลดลง หลังจากโคเนื้อทำการหย่านมทำการแยกโคสาวมาเลี้ยงขังคอกด้วยหญ้าคุณภาพดีอย่างเต็มที่หรือปล่อยให้แกะเล็มในแปลงหญ้าคุณภาพดี และควรมีแร่ธาตุก้อนให้กินอย่างอิสระตลอดเวลา เพื่อให้สัตว์มีการเจริญเติบโต และระบบสืบพันธุ์เป็นปกติ ในระยะนี้โคสาวทดแทนควรมีการเจริญเติบโตประมาณ 0.5-0.6 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน โดยอาหารข้นมีโปรตีน 16 เปอร์เซ็นต์ และพลังงาน 65 เปอร์เซ็นต์ของโภชนะที่ข่อยได้ทั้งหมด

- การให้อาหารในระยะ โคท้องในระยะนี้โคสาวท้องแรกนั้น ยังต้องการโภชนะเพื่อการเจริญเติบโตของแม่โคสาว และเพื่อการตั้งท้อง หลังจากทราบว่าโคตั้งท้องแล้วควรแยกโคมาเลี้ยงในคอกขังเดี่ยวหรือปล่อยให้แกะเล็มในแปลงหญ้าคุณภาพดี และมีแร่ธาตุก้อนให้กินอย่างอิสระตลอดเวลา ในระยะนี้โคสาวท้องแรก ควรมีการเจริญเติบโตประมาณ 0.5-0.6 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน โดยอาหารข้นมีโปรตีน 14 เปอร์เซ็นต์ และพลังงาน 72 เปอร์เซ็นต์ของโภชนะที่ข่อยได้ทั้งหมด

- การให้อาหารในระยะแม่โค แม่โคต้องการโปรตีน 11 เปอร์เซ็นต์ และพลังงาน 65 เปอร์เซ็นต์ของโภชนาที่ข้อยได้ทั้งหมด ในระยะนี้แม่โคต้องการแคลเซียม ฟอสฟอรัส และวิตามินเอสูงกว่าปกติ และเสริมด้วยแร่ธาตุก่อนให้กินอย่างอิสระตลอดเวลา หรือใช้ส่วนผสม 1 ส่วนของไคแคลเซียมฟอสเฟต และ 1 ส่วนของแร่ธาตุ หากปล่อยโคแทะเล็มในแปลงหญ้า คุณภาพดี ควรสังเกตแม่โคและลูกโคอย่างใกล้ชิด หากโคมีขนาดของร่างกายพอมจนเกินไป ควรแยกโคมาเลี้ยงในคอกขังเดี่ยว ให้หญ้าสดคุณภาพดี เสริมด้วยอาหารข้น และมีแร่ธาตุก่อนให้กินอย่างอิสระตลอดเวลา โดยให้กินแบบเต็มที ควรเสริมอาหารข้น 1.7-1.9 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว ซึ่งต้องเพิ่มต้นทุนของการเลี้ยงแม่โค ซึ่งอาจจะทำฟางหมักยูเรีย 3 เปอร์เซ็นต์ สามารถลดต้นทุนการผลิตของอาหารข้นลงได้

- การให้อาหารพ่อพันธุ์ หลังจากหย่านมที่อายุ 5-7 เดือน โคนี้อัตว์ผู้ที่จะเตรียมเป็นพ่อพันธุ์ ควรได้รับอาหารหยাবคุณภาพดี และเสริมด้วยอาหารข้น ตลอดจนทำการบันทึกสมรรถนะการเจริญเติบโตและรูปร่าง เพื่อใช้ในการคัดเลือกเป็นพ่อพันธุ์ โคนี้อัตว์ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นพ่อพันธุ์แล้ว ควรได้รับอาหารหยাবคุณภาพดี และเสริมด้วยอาหารข้น (โปรตีน 14 เปอร์เซ็นต์ และ 70 เปอร์เซ็นต์ของโภชนาที่ข้อยได้ทั้งหมด) ประมาณ 1 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว หากได้รับอาหารหยাবคุณภาพต่ำ ควรโคควรได้รับอาหารข้น 1.5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักตัว และมีแร่ธาตุก่อนให้กินอย่างอิสระตลอดเวลา

4.1.3 การจำหน่ายลูกโคหย่านม ลูกโคหย่านมจะมีอายุประมาณ 8-10 เดือน น้ำหนัก 150-170 กิโลกรัม ส่วนใหญ่การจำหน่ายลูกโคหย่านมจะจำหน่ายให้แก่ผู้เลี้ยงโคเพื่อนำไปเลี้ยงต่อเป็นโคนี้อขุน

4.2 การผลิตโคนี้อขุน เป็นการเลี้ยงโคนี้อเพื่อวัตถุประสงค์ ในการขุนโคเพื่อเพิ่มน้ำหนัก โดยในการผลิตโคนี้อขุนมีหลักการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การคัดเลือกโคนี้อเข้าขุน และการจัดการให้อาหาร (วรินทร์ มณีรัตน์, 2559) ดังนี้

4.2.1 การคัดเลือกโคนี้อขุน ควรคัดเลือกโคนี้อที่มีอายุไม่เกิน 2 ปี เพราะการเลือกโคนี้อเข้าขุนที่มีอายุน้อยจะใช้ระยะเวลาในการขุนนานกว่าโคนี้อที่มีอายุมาก เช่น การขุนโคนี้อที่หย่านมอายุประมาณ 7-8 เดือน จะใช้เวลาในการขุนประมาณ 10-12 เดือน เพื่อให้มีการสะสมของกล้ามเนื้อและไขมันให้เต็มโครงร่าง โดยโคนี้อแต่ละสายพันธุ์ก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งโคนี้อพื้นเมือง จะเป็นโคนี้อที่มีอัตราการเจริญเติบโตต่ำ โครงร่างขนาดเล็ก น้ำหนักโคนี้อเมื่อสิ้นสุดการขุนประมาณ 350-380 กิโลกรัม เปอร์เซ็นต์ซากประมาณ 51 เปอร์เซ็นต์ มีปริมาณเนื้อและไขมันน้อย ขณะที่โคนี้อลูกผสมบราห์มันพื้นเมือง เป็นโคนี้อลูกผสมที่มี

สายเลือดพันธุ์บราห์มันประมาณ 50-85 เปอร์เซ็นต์ และพันธุ์พื้นเมืองประมาณ 50-25 เปอร์เซ็นต์ มีโครงร่างที่ใหญ่กว่าโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง น้ำหนักโคเนื้อเมื่อสิ้นสุดการขุนประมาณ 420-450 กิโลกรัม เปอร์เซ็นต์ซากประมาณ 56 เปอร์เซ็นต์ เนื้อของโคเนื้อลูกผสมบราห์มันพื้นเมือง จะมีไขมันแทรกปานกลาง

4.2.2 การจัดการให้อาหาร การเลี้ยงโคเนื้อขุนจะมีการจัดการด้านอาหาร ผู้เลี้ยงจะต้องคำนึงถึงอัตราส่วนของอาหารข้นและอาหารหยาบที่เหมาะสมกับระยะต่างๆ ของการขุนโค เนื่องจากโคขุนในแต่ละระยะนั้น จะต้องการอาหารที่แตกต่างกัน โดยอัตราส่วนของอาหารข้นและอาหารหยาบที่นิยมใช้ในการคำนวณอัตราส่วนการจัดการด้านอาหาร โคขุนในแต่ละระยะ มีดังนี้

ระยะที่ 1 (ระยะแรกของการขุน) อัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 30:70

ระยะที่ 2 (ระยะกลางของการขุน) อัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 50:50

ระยะที่ 3 (ระยะสุดท้ายของการขุน) อัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 70:30

4.2.3 การจำหน่ายโคขุน ในกรณีโคเนื้อพันธุ์พื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสมบราห์มันพื้นเมือง จะทำการจำหน่ายโคเนื้อหรือสิ้นสุดการขุนเมื่อโคเนื้อมีน้ำหนักประมาณ 450 กิโลกรัม ซึ่งโคเนื้อขุนดังกล่าว จะถูกจำหน่ายให้ตลาดโคเนื้อมีชีวิตทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อแปรสภาพเป็นเนื้อโคจำหน่ายในตลาดระดับล่างและตลาดระดับกลางต่อไป

4.3 การผลิตโคมัน (โคโครง) เป็นการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อวัตถุประสงค์ การขุนโคเนื้อให้ได้ตามน้ำหนักที่ต้องการในระยะเวลาสั้น โดยการผลิตโคมันมีหลักการพิจารณาคัดเลือกโคเข้าขุนการจัดการให้อาหาร และการจำหน่ายโคมัน (ปฐมพีชล วายอค์คิลม, 2546) ดังนี้

4.3.1 การคัดเลือกโคมัน(โคโครง) โคเนื้อที่นำมาผลิตเป็นโคมันจะเป็นโคพันธุ์พื้นเมือง หรือโคพันธุ์พื้นเมืองลูกผสม แต่หากนำโคที่มีอายุ 18 เดือนเข้าขุน ต้องใช้ระยะเวลาในการขุนประมาณ 4-6 เดือน ขณะที่โคที่มีอายุในช่วงโตเต็มวัย หรือโคที่ปลดระวาง หรือโคงานที่มีอายุมาก การขุนโคมัน ที่เริ่มขุนเมื่อโคมีอายุประมาณ 1 ปีครึ่ง หรือมีน้ำหนักประมาณ 200-250 กิโลกรัม ใช้ระยะเวลาขุนประมาณ 4-6 เดือน ให้ได้น้ำหนัก 400-450 กิโลกรัม แล้วส่งโรงฆ่า ซึ่งเป็นการขุนเพื่อเพิ่มการสร้างกล้ามเนื้อแต่จะยังไม่เกิดไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ จะมีไขมันพอกหรือไขมัน หุ้มซาก การผลิตโคมัน เป็นที่นิยมกันแพร่หลายในปัจจุบันเพราะใช้เวลาไม่นานแต่จำหน่ายผลผลิตได้ราคาดี

4.3.2 การจัดการให้อาหาร การผลิตโคมันจะแบ่งการให้อาหารออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงต้น จะให้อาหารในอัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 30:70 เพื่อกระตุ้นการเจริญเติบโตของโคเนื้อ ช่วงกลางจะให้อาหารในอัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 50:50 และช่วงสุดท้ายของการเลี้ยงจะให้อาหารในอัตราส่วนอาหารข้นและอาหารหยาบ เท่ากับ 70:30 เพื่อเร่งให้มีการสะสมของไขมันเพิ่มขึ้น

4.3.3 การจำหน่ายโคมัน(โคโครง) ส่วนใหญ่เกษตรกรที่เลี้ยงโคมัน จะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าในพื้นที่ซึ่งจะนำไปแปรรูปเป็นเนื้อโคและจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภครวมทั้งเป็นตลาดทั่วไป (หรือตลาดระดับต่าง)

4.4 การผลิตโคขุนคุณภาพ เป็นการผลิตโคเนื้อขุนโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพ ซึ่งในการผลิตจะต้องมีการจัดการคัดเลือกโคเข้าขุน การจัดการให้อาหาร และการจำหน่าย (วรินทร์ มณีรัตน์, 2559) ดังนี้

4.4.1 การคัดเลือกโคขุนคุณภาพ การขุนโคเพื่อผลิตโคเนื้อขุนคุณภาพดี จะคัดเลือกโคเนื้อลูกผสมสามสายเลือด เช่น โคเนื้อที่มีสายพันธุ์บราห์มัน x พื้นเมือง x ชาร์โรเลส์ (โคเนื้อพันธุ์กำแพงแสน) หรือสายพันธุ์ชาร์โรเลส์ x บราห์มัน (โคเนื้อพันธุ์ตาก) หรือสายพันธุ์บราห์มัน x ซิมเมนทอล (โคเนื้อพันธุ์กบินทร์บุรี) เป็นต้น เนื่องจากโคเนื้อลูกผสมสามสายเลือดจะมีอัตราการเจริญเติบโตเร็ว คุณภาพซากดี คุณภาพเนื้อดี เปอร์เซ็นต์ซากสูง มีปริมาณเนื้อมากและไขมันแทรกในกล้ามเนื้อสูง

4.4.2 การจัดการให้อาหาร การให้อาหารโคขุนคุณภาพ ในระยะแรกที่เริ่มต้นนำโคเข้าขุน ควรให้อาหารแบบเดิมที่ใช้เลี้ยงมาก่อนที่จะนำโคเข้าขุนหรือหากมีการปรับเปลี่ยนอาหารหรือสูตรอาหาร ควรให้อาหารใหม่ที่ละน้อย เพื่อให้กระเพาะอาหารของโคได้ปรับตัว อาหารข้นและอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคขุน ต้องมีคุณภาพทั้งด้านโภชนะและด้านกายภาพ โดยอาหารข้นต้องมีโปรตีนและพลังงานเพียงพอต่อการเจริญเติบโตและการให้ผลผลิต ปริมาณโปรตีนในอาหารข้นที่ใช้เลี้ยงโคขุน อาจแตกต่างกันตามคุณภาพของอาหารหยาบ อายุและน้ำหนักของโค โดยทั่วไปโคที่มีน้ำหนัก 100-200 กิโลกรัมควรได้รับอาหารข้น 17-18 เปอร์เซ็นต์โปรตีน โคเนื้อที่มีน้ำหนัก 250-300 กิโลกรัมควรได้รับอาหารข้น 16 เปอร์เซ็นต์โปรตีน และโคเนื้อที่มีน้ำหนัก 350-450 กิโลกรัมควรได้รับอาหารข้น 14 เปอร์เซ็นต์โปรตีน การให้อาหารข้นควรให้ในเวลาเดียวกันอย่างสม่ำเสมอเช่นให้ในช่วงเช้าและช่วงเย็นของวัน เพราะการเปลี่ยนเวลาให้อาหารอาจส่งผลกระทบต่อระบบการย่อยอาหารของโคเนื้อ ในระยะสุดท้ายของการขุน อาจเพิ่มปริมาณอาหารข้นหรือใช้

กากน้ำตาล 1-2 กิโลกรัมราดบนอาหารหยาบหรืออาหารข้น เพื่อเร่งให้โคมีอัตราการเจริญเติบโตที่รวดเร็วและอาจช่วยให้มีการสะสมของไขมันในกล้ามเนื้อเพิ่มขึ้นได้

4.4.3 การจำหน่ายโคขุนคุณภาพ โดยทั่วไป โคขุนคุณภาพจะสิ้นสุดการขุนหรือจำหน่ายเมื่อโคมีน้ำหนักประมาณ 450 - 550 กิโลกรัม ซึ่งจะถูกจำหน่ายเพื่อนำไปแปรสภาพเป็นเนื้อโค และจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคนในตลาดระดับสูง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการรวบรวมรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและตลาดโคเนื้อ ได้มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

5.1 การผลิตโคเนื้อ

กมลทิพย์ สอนศิริและคณะ(2563) ศึกษาสภาพการเลี้ยงและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนส่วนใหญ่เป็นเพศชายอายุเฉลี่ย 51-60 ปี ร้อยละ 38.73 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 44.60 เลี้ยงโคขุนเป็นอาชีพเสริมร้อยละ 80.98 โดยซื้อโคขุนจากตลาดนัดโค-กระบือ ร้อยละ 100 เพื่อนำมาเลี้ยงขุน โดยพันธุ์โคขุนที่นำมาเลี้ยง คือ โคลูกผสมชาร์โรเลส์ และโคลูกผสมแองกัส เกษตรกรเลี้ยงเฉพาะโคขุนอย่างเดียว เฉลี่ยจำนวน 1-3 ตัวต่อฟาร์มร้อยละ 55.78 โดยทำการตอนโคที่นำมาเลี้ยงขุนร้อยละ 100 และใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงเฉลี่ย 12 เดือนร้อยละ 66.86 รูปแบบการเลี้ยงโคขุนเป็นแบบขังคอกมีการให้อาหารข้นสำเร็จรูป และมีการเสริมอาหารหยาบ เช่น เปลือกข้าวโพด ฟางข้าว หญ้าเนเปียร์ และหญ้าธัญ จากการศึกษาลักษณะ สีขนของโคขุนลูกผสมชาร์โรเลส์ส่วนใหญ่จะมีลักษณะขนสีขาวสลับน้ำตาลอ่อน สำหรับการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมพบว่า จุดแข็ง คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมีการรวมกลุ่มกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐ จุดอ่อน คือ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมากอาจมีข้อจำกัดในเรื่องการเรียนรู้ เทคโนโลยีใหม่เพื่อ นำมาพัฒนาการผลิตโคขุนคุณภาพ โอกาส คือ เกษตรกรมีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ฯ ทำให้ ได้รับการสนับสนุนการจัดหาแหล่งเงินทุนและการบริการวิชาการจากภาครัฐ อุปสรรค คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนเป็นรายใหม่ยังขาดประสบการณ์ด้านการปรับปรุงพันธุ์ การจัดการฟาร์ม และการตลาด การเลี้ยงโคขุน มีต้นทุนสูงและใช้ระยะเวลาดิ้นทุนนาน และการเปิดเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) ทำให้เนื้อโค คุณภาพจากต่างประเทศเข้ามาเป็นคู่แข่งของเกษตรกร สรุปได้ว่าการศึกษาศภาพการเลี้ยงและการวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมสามารถใช้

เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกำหนดแนวทางช่วยยกระดับอาชีพการเลี้ยงโคขุนให้กับ เกษตรกรและ พัฒนาสู่ความยั่งยืนได้

ณัฐพันธุ์ กัณธิยะ (2562) ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของ เกษตรกร โครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 50-69 ปี และมีระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษา และเกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ ระหว่าง 10,000-50,000 บาท ต่อ ครอบครัวยears เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อ 10 ปีขึ้นไป ในการเลี้ยงโคเนื้อของ เกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เลี้ยงเป็นพ่อ-แม่พันธุ์ เกษตรกร ร้อยละ 53.85 มีพื้นที่ถือครอง น้อยกว่า 10 ไร่ต่อราย และมีพื้นที่เลี้ยงโคจำนวน 1-3 ไร่ (ร้อยละ 54.23) เกษตรกรเลี้ยงโคด้วย อาหารหยาบอย่างเดียวกินเป็นร้อยละ 54.23 และมีแร่ธาตุก้อนให้ตลอดทั้งปี ร้อยละ 65.38 โดย เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการผสมเทียม นิยมใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์ มีการคัดเลือกโคพ่อ-แม่ พันธุ์ไว้ผลิตโคในรุ่นต่อไป ส่วนการรักษาโรคและการฉีดวัคซีน รวมทั้งการผสมเทียม พบว่า เกษตรกรได้รับการบริการ จากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ในพื้นที่ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการ เลี้ยงโคเนื้อพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านอาหารหยาบไม่เพียงพอต่อความต้องการในฤดูแล้ง สำหรับ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรพบว่า ปัจจัยองค์ความรู้ด้านการจัดการฟาร์มและ การจัดการพ่อแม่พันธุ์ มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด สำหรับปัจจัยด้านการผลิตผลต่อ ประสิทธิภาพในการผลิตในระดับมากที่สุดคือ การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง) ส่วนทางด้านปัจจัยด้านการตลาด การวางแผนการผลิตที่ดีมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด เกษตรกรต้องการ การส่งเสริม/สนับสนุน องค์ความรู้ทางด้านการตลาดโคเนื้อมากที่สุด รองลงมา คือสนับสนุนน้ำเชื้อ พืชอาหารสัตว์ วัคซีนและยารักษาโรค สำหรับระบบการผลิตของเกษตรกร พบว่า จุดแข็งของเกษตรกร คือ มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงโค จำนวนมาก มีพืชอาหารสัตว์ที่ หลากหลายและใช้ผลพลอยได้จากการเกษตรเป็นอาหารสัตว์ได้ดี เช่น ต้นข้าวโพด มีคุณค่าทาง โภชนะสูงสามารถนำมาเลี้ยงโคเพื่อเพิ่มมูลค่าได้เป็นอย่างดี แต่มีจุดอ่อนคือ โคเนื้อที่เลี้ยงในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองมีการเจริญเติบโตช้า ขาดการปรับปรุงพันธุ์และการจัดการแบบประณีต ภายในฟาร์ม และอุปสรรคที่สำคัญคือ ราคาโคเนื้อที่ผันผวน และขาดการเชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

เพียงขวัญ ปาแดง (2556) ศึกษาการวิเคราะห์สังคมเศรษฐศาสตร์การผลิตโคเนื้อ ของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตาก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ประกอบอาชีพหลัก เกษตรกรรม เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพรอง พบการเลี้ยงในลักษณะเลี้ยงโคเนื้อของตนเอง นิยมเลี้ยง แบบขังคอกให้อาหารโดยตัดหญ้าธรรมชาติหรือตัดหญ้าที่ปลูกมาให้โคในคอก พันธุ์โคที่นิยมคือ

พันธุ์ผสมพื้นเมืองบราห์มัน พบว่า พันธุ์ผสมชาร์โรเลสต์อยู่เพียงแต่ในพื้นที่อำเภอบ้านตาก เนื่องจากเป็นพื้นที่ในการส่งเสริมหลักของปศุสัตว์จังหวัดตาก นอกจากนี้ พันธุ์โคที่จะพบพิเศษแต่ในพื้นที่อำเภอแม่สอดคือ พันธุ์ไทยใหญ่ เนื่องจากเป็นเส้นทางรถนำเข้าโคเนื้อมีชีวิตที่สำคัญจากทางสาธารณรัฐสหภาพเมียนมาร์ ด้านการวิเคราะห์ต้นทุนผลตอบแทนพบว่า การเลี้ยงโคในพื้นที่ตัวอย่างทั้ง 5 อำเภอ มีต้นทุนและผลตอบแทนแตกต่างกัน โดยมีต้นทุนแปรผันที่สำคัญคือค่าอาหารโคและค่าโคมีชีวิต ปัญหาสำคัญที่พบคือปัญหาด้านต้นทุน ผลการวิเคราะห์เชิงพื้นที่พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการตั้งฟาร์มเลี้ยงโคในพื้นที่ใกล้เคียงกัน การเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ศึกษามีจัดรูปแบบการจัดตัวแบบเป็นกลุ่ม (Clustered Pattern) จึงแสดงว่าพื้นที่ศึกษาทั้ง 5 อำเภอ เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคเนื้อ โดยมีจำนวนโคเนื้อและผู้เลี้ยงมากมาย พร้อมทั้งมีลักษณะทางทำเลที่ตั้งของพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

ปานฉัตร อากาภิษฐ์และกัศมา กาซ้อน (2560) ศึกษาความเสี่ยงจากการลงทุนและปัญหาของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ระดับการศึกษาประถมศึกษา มีอาชีพเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 1-5 ตัว มีพื้นที่ที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ มีพื้นที่ปลูกหญ้าเองและเลี้ยงโคเนื้อเพื่อจำหน่าย ข้อมูลการจัดการโคเนื้อ ส่วนใหญ่มีการเลี้ยงโคสายพันธุ์ลูกผสมชาร์โรเลสต์ มีแหล่งน้ำบ่อบาดาลใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ แหล่งอาหารที่ส่วนตัวหรือไร่นาของตัวเอง มีการสะสมฟางข้าว ลักษณะการเลี้ยงขังคอก – ปล่อย การให้อาหารหยาบเป็นหญ้าที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ข้าวโพดและสับปะรด เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเสี่ยงน้อยมาก ผลตอบแทน จากเงินลงทุนมากกว่า 21% ปัญหาการจัดการของผู้เลี้ยงโคเนื้อด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการผลิตในเรื่องแม่โคผสมพันธุ์ติดยากและขาดพ่อโคพันธุ์ดี ด้านการผสมพันธุ์ในเรื่องแม่โคแสดงอาการเป็นสัดไม่ชัดเจนและการติดต่อเจ้าหน้าที่เพื่อไปผสมเทียม ด้านเจ้าหน้าที่และการส่งเสริมในเรื่องขาดการรวมกลุ่มเกษตรกร เจ้าหน้าที่ ส่งเสริมขาดทักษะประสบการณ์และการบริการและการส่งเสริมไม่ทั่วถึง ด้านราคาและการตลาดในเรื่องถูกกดราคาขายและขาดตลาดกลาง ด้านโรคระบาดและสุขภาพ ในเรื่องขาดการฉีดวัคซีนป้องกันโรคและขาดความรู้การป้องกันโรค ด้านอาหารโคเนื้อในเรื่องขาดการเก็บสะสม ฟางข้าว ไม่มีการปลูกหญ้าและขาดแคลนเมล็ดพันธุ์และ ด้านพื้นที่และแรงงานเลี้ยงโคเนื้อในเรื่องขาดแคลนแรงงาน ขาดพื้นที่เลี้ยงสัตว์สาธารณะ และขาดแคลนน้ำใช้เลี้ยงโค

กฤษณิศา กาญจนโกมลและนิสาชล ศรีอ่อน (2559) ศึกษา การประเมินสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรจังหวัดนครปฐม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 41–50 ปี ร้อยละ 70.15 จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 92.75 ส่วนใหญ่มี

ประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อ 16-20 ปี ร้อยละ 57.68 มีแรงงานในฟาร์ม 1-2 คน ร้อยละ 86.67 มีรายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อเฉลี่ยต่อเดือน 25,000-50,000 บาท ร้อยละ 95.07 พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมพื้นเมืองกับสายพันธุ์ต่างประเทศ 295 คน ร้อยละ 85.51 พืชอาหารสัตว์ที่ปลูกส่วนใหญ่คือหญ้าเนเปียร์ปากช่อง 1 ร้อยละ 36.23 ไม่ใช้อาหารผสมเสร็จ TMR สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ 289 คน ร้อยละ 83.77 ส่วนใหญ่น้ำเชื้อหรือพ่อพันธุ์ที่ใช้ในการผสมกับแม่พันธุ์คือพันธุ์ชาร์โรเลต์ 218 คน ร้อยละ 58.44 และมีการสืบทอดกิจการฟาร์มโคเนื้อให้ลูกหลานต่อไป 210 คน ร้อยละ 60.87 ส่วนสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกร พบว่าส่วนใหญ่มีด้านองค์ประกอบฟาร์ม น้ำ สุขาภิบาลสัตว์ ระดับมากที่สุด ส่วนอาหารโคเนื้อ การจัดการฟาร์ม อยู่ในระดับปานกลาง การสุขาภิบาลและการป้องกันโรค รวมถึงด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย แนวทางในการเพิ่มศักยภาพให้เกษตรกร คือหน่วยงานของรัฐและที่เกี่ยวข้อง ควรจัดโครงการฝึกอบรมและจัดทำเอกสารเผยแพร่เป็นคู่มือสำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะในด้านที่เกษตรกรยังขาดความรู้ ทั้งด้านวิชาการ การฝึกปฏิบัติอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

สมปอง สรวนศิริและคณะ (2552) ศึกษากระบวนการผลิตและโอกาสทางการตลาดของการผลิตเนื้อโคพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่-แพร่) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีสถานภาพสมรส จบการศึกษาประถมศึกษา และอายุเฉลี่ย 41-50 ปี เกษตรกรเริ่มต้นเลี้ยงโคเนื้อใน 3 ลักษณะ คือ การรับมรดก การเลี้ยงผ่าและซื้อมาเลี้ยงโดยใช้ทุนส่วนตัวและจากการกู้ยืม ส่วนใหญ่สร้างคอกโคแบบชั่วคราว และใช้ไม้ไผ่เป็นแนวรั้วคอกเลี้ยงโค อยู่บริเวณใกล้เลี้ยงที่พักอาศัย รูปแบบการเลี้ยงแบบปล่อยโคให้แทะเล็มหญ้าในแปลงหญ้าธรรมชาติอย่างอิสระตลอดวัน และค่อนโคเข้าคอกในเวลาเย็น เกษตรกรนิยมเลี้ยงโคเพศเมียในฝูง โดยใช้พ่อพันธุ์เป็นตัวคุมฝูงผสมพันธุ์ มีการเปลี่ยนพ่อพันธุ์ ทุกระยะ 3-5 ปี พ่อพันธุ์ที่ถูกปลดออกจากฝูงจะถูกนำไปจำหน่ายออก เกษตรกรจะขายโค ออกจากฝูงในลักษณะโคมีชีวิตให้แก่พ่อค้าประจำท้องถิ่น การคัดโคขายดูจากลักษณะภายนอกของโคแต่ละตัว ส่วนใหญ่จะขายโคเพศผู้ออกจากฝูงหลังจากหย่านมแล้วและไม่มีการซื้อโคเข้ามาทดแทนเมื่อขายออก

สุรวัดน์ ชะลอสันติสกุลและจารุณี เกสรพิกุล (2562) ศึกษา การจัดการการผลิตปัจจัยที่สัมพันธ์กับต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อปล่อยแทะเล็มในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า (1) ด้านข้อมูลพื้นฐาน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 70.28 มีสถานะภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.42 และมีจำนวนสมาชิกภายในบ้านที่ทำงานเลี้ยงโคเนื้อเพียงคนเดียวมากที่สุดถึงร้อยละ 70.28 เกษตรกรเลี้ยงโคปล่อยแทะเล็มข้างถนนมีอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพหลัก คิดเป็นร้อยละ 52.57 (2) ด้านต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยแทะเล็ม มีต้นทุนค่าแรงงาน 6,000-9,000 บาทต่อเดือน ต้นทุนค่าพันธุ์โค 83.33-416.67 บาทต่อเดือน

ต้นทุนค่ารักษาโรค 101–500 บาทต่อเดือน และค่าเสียโอกาสในการลงทุน 42–210 บาทต่อเดือน โดยคิดเป็นต้นทุนทั้งหมด 6,226.33–10,126.67 บาทต่อเดือน ส่วนผลตอบแทนในการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรจะมีรายได้ในช่วง 8,333.75–12,500 บาทต่อเดือน ซึ่งคิดเป็นกำไรจากการเลี้ยงโคเนื้อ คือ 2,107.42–2,373.33 บาทต่อเดือน แต่อย่างไรก็ตามปัจจัยที่สัมพันธ์กับต้นทุนนั้นไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจน สรุป ผลวิจัยได้ว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับต้นทุน

สุรียพร แสงวงศ์และคณะ(2563) ศึกษาสภาพการเลี้ยง การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 81.00 มีอายุเฉลี่ย 50.83 ± 10.64 ปี จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 45.00 ส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 76.00 สภาพการเลี้ยงและการจัดการฟาร์ม พบว่า เกษตรกรมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้ออยู่ในช่วง 5 ปี ร้อยละ 47.00 มีวัตถุประสงค์หลักในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย ร้อยละ 47.33 เป็นฟาร์มขนาดเล็ก ร้อยละ 35.50 มีลักษณะการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ร้อยละ 79.00 และมีการสำรองฟางข้าวไว้ใช้ในฤดูแล้ง ร้อยละ 84.00 โคที่เลี้ยงเป็นโคแม่พันธุ์ ร้อยละ 53.67 เป็นพันธุ์ลูกผสมพื้นเมืองบราห์มัน ร้อยละ 67.20 รองลงมาคือ ลูกผสมพื้นเมืองแองกัส ร้อยละ 15.51 และลูกผสมพื้นเมืองชาร์โลเล่ส์ ร้อยละ 12.21 ในด้านการผสมพันธุ์ โรค และการสุขภาพโคเนื้อ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ผสมพันธุ์โคด้วยวิธีผสมเทียม ร้อยละ 67.50 โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้ผสมให้ ร้อยละ 93.33 ด้านสุขภาพโค เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.00 ได้รับการทำวัคซีนโรคปากเท้าเปื่อย โรคคอบวม วัณโรค และอื่น ๆ ร้อยละ 91.36, 4.32, 2.47 และ 1.85 ตามลำดับ ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อ ปัญหาที่พบคือ การขาดแคลนอาหารหยาบในช่วงฤดูแล้งมากที่สุด ร้อยละ 23.61 ขาดแหล่งเงินทุน เกิดการแพร่ระบาดของโรค ขาดความรู้เรื่องการจัดการฟาร์ม และราคาขายไม่แน่นอน ร้อยละ 12.50, 12.04, 10.19 และ 9.72 ตามลำดับ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและโอกาส พบว่า เกษตรกรมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์โคเนื้อคุณภาพดีจังหวัดแพร่ มีการสร้างอัตลักษณ์ให้เป็นโคเนื้อคุณภาพดี และปริมาณความต้องการบริโภคโคเนื้อโคคุณภาพที่สูงขึ้นของประเทศเพื่อนบ้าน การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมไปถึงการมีโรงฆ่าสัตว์มาตรฐานจะช่วยเพิ่มโอกาสให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อคุณภาพได้

5.2 ตลาดโคเนื้อ

กนกพร ภาทิมาและคณะ (2557) ศึกษา วิธีการตลาดโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย พบว่า ลักษณะโครงสร้างตลาดโคเนื้อมีชีวิตในภาคใต้ตอนล่างเป็นแบบผู้ซื้อผู้ขายมากมาย สำหรับวิธีการตลาดโคเนื้อในภาคใต้ตอนล่าง พบว่า มีการซื้อขายเพื่อฆ่าและและบริโภคในพื้นทีใน 2 รูปแบบ คือ (1) พ่อค้าฆ่าและท้องถิ่นทำการติดต่อซื้อ โคมีชีวิต

จากเกษตรกรโดยตรงเพื่อทำการฆ่าชำแหละ และขายต่อพ่อค้าขายปลีกเนื้อ โคชำแหละหรือทำหน้าที่เป็นพ่อค้าขายปลีกเนื้อ โคชำแหละขายสู่ผู้บริโภคในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่างต่อไป (2) พ่อค้าขายส่งโคมีชีวิต มีบทบาทสำคัญในการรับซื้อโคมีชีวิตจากในและนอกพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง (ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และนครศรีธรรมราช) เพื่อขายต่อพ่อค้าชำแหละท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ส่วนเหลือมทางการตลาด เท่ากับ 110 บาท/กิโลกรัมเป็นต้นทุนการตลาด 28.30 บาท/กิโลกรัม และผลตอบแทนของพ่อค้าคนกลาง 81.70 บาท/กิโลกรัม ซึ่งเปิดโอกาสให้โคเนื้อจากนอกเขตภาคใต้ตอนล่างถูกนำมาจำหน่ายในพื้นที่มากขึ้น ผู้เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับงานปศุสัตว์ทุกฝ่ายจึงควรให้ความสำคัญในการเพิ่มจำนวนโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง แต่ปริมาณพืชอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอเนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเพิ่มจำนวนโคเนื้อในพื้นที่ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการเพิ่มปริมาณพืชอาหารสัตว์เพื่อรองรับความต้องการโคเนื้อของตลาดต่อไป

ทิวากรณ์ น้อยผางและปณัทร เรืองเชิงชุม (2558) ศึกษาห่วงโซ่อุปทานการค้าโคเนื้อพื้นเมืองเพื่อการผลิตเชิงพาณิชย์ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ห่วงโซ่อุปทานในการค้าโคเนื้อพื้นเมืองเริ่มจากเกษตรกรผู้ผลิตโคซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย โดยจะผ่านพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อโคจากเกษตรกรจากในหมู่บ้านและจากนั้นเข้าสู่ตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อส่งต่อไปยังโรงฆ่าสัตว์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ และตลาดสด ตามลำดับ จากการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกในการค้าโคเนื้อพื้นเมือง พบว่า จุดแข็ง ได้แก่โคเนื้อพื้นเมืองมีลักษณะที่เหมาะสมกับภูมิประเทศไทยคือ ทนร้อน ทนต่อโรคและให้ลูกตก จุดอ่อน ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยขาดการรวมกลุ่มทำให้ยากต่อการควบคุมคุณภาพและปริมาณการผลิต ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์ในรูปแบบใหม่ การซื้อขายโคเนื้อและเนื้อโคยังไม่มีมาตรฐานทั้งด้านคุณภาพและราคา โอกาส ได้แก่ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ทำให้มีระดับความต้องการบริโภคเนื้อคุณภาพ และพัฒนาโคเนื้อพื้นเมืองให้เป็นสินค้าการส่งออก โดยใช้จุดเด่นของเนื้อโคพื้นเมือง เป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ อุปสรรค ได้แก่ ผู้บริโภคบางกลุ่มไม่ยอมรับในคุณภาพของเนื้อโคพื้นเมือง และมองว่าเป็นเนื้อคุณภาพ

ภัทรมน ทิมทอง (2560) ศึกษาโอกาสทางการตลาดโคเนื้อไทยเพื่อการส่งออก พบว่า อุตสาหกรรมโคเนื้อเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญบ่งบอกถึงความมั่นคงด้านอาหาร เป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรชาวนามานานจนเป็นวิถีชีวิต เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยที่กระจายตัวกันอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตลอดของประเทศลาว เวียดนาม และกัมพูชา มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นจากการขยายตัว

ของเศรษฐกิจ ประเทศไทยจึงมีโอกาสที่จะส่งออกโคเนื้อไปยังประเทศดังกล่าว ดังนั้นการเลี้ยงโคเนื้อประเทศเพื่อการผลิตนั้น ความต้องการของตลาดผู้บริโภคส่งผลให้มีการเลือกสายพันธุ์โคเนื้อมาปรับปรุงเพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของตลาด รวมไปถึงเส้นทางการนำเข้าส่งออกโคเนื้อของประเทศไทย อุตสาหกรรมโคเนื้อ ไม่มีข้อได้เปรียบกับผู้บริโภค กล่าวคือ ทุกคนสามารถบริโภคเนื้อโคได้ไม่ว่าศาสนาใดก็ตาม ทำให้มีโอกาสการผลิตเพื่อการส่งออกเนื้อโคไปจำหน่ายได้เพิ่มมากขึ้น

กฤษณิศา กาญจน โภภณและคณะ (2563) ศึกษา สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดนครปฐม พบว่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 45.58 ปี มีแรงงานในฟาร์มเฉลี่ย 1.51 คน มีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 6.67 ปี เลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 31.65 ตัวต่อราย รูปแบบการเลี้ยงส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.15 เลี้ยงแบบปล่อยแทะเล็มและขังคอก พันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง ร้อยละ 87.12 โคลูกผสมโคเนื้อต่างประเทศกับพื้นเมือง ในการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกร ร้อยละ 87.00 ใช้วิธีผสมเทียม ด้านการตลาด พบว่า โคเนื้อที่จำหน่ายส่วนใหญ่ ร้อยละ 77.20 เป็นลูกโคหย่านม รองลงมา คือ โครุ่นพร้อมขุน ต้นทุนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ พบว่า ราคาโคเนื้อที่จำหน่ายโดยชั่งน้ำหนักเฉลี่ย กิโลกรัมละ 98.00 บาท จำหน่ายโดยเหมาตัว ได้แก่ พ่อแม่พันธุ์เฉลี่ยตัวละ 42,600.00 บาท โคขุนเฉลี่ยตัวละ 45,108.53 บาท และลูกโคเฉลี่ยตัวละ 19,064.10 บาท โคเนื้อที่จำหน่ายในรอบปีที่ผ่านมา (มกราคม-ธันวาคม 2562) เฉลี่ย 25.78 ตัวต่อราย แหล่งจำหน่ายโคเนื้อมากที่สุด คือ จำหน่ายที่หน้าฟาร์มให้บุคคลทั่วไป ร้อยละ 58.61 รองลงมาคือ สหกรณ์โคเนื้อ ร้อยละ 22.25 และพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 18.18 มีต้นทุนการผลิตโคเนื้อในรอบปีที่ผ่านมา ได้แก่ ค่าพันธุ์สัตว์เฉลี่ย 589,561.86 บาท/ราย ค่าอาหารโคเนื้อเฉลี่ย 106,183.43 บาท/ราย และค่าใช้จ่ายอื่นๆ 24,778.95 บาท รวมต้นทุนการผลิตโคเนื้อเฉลี่ย 720,524.24 บาท/ราย รายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อและผลพลอยได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ โคพ่อแม่พันธุ์เฉลี่ย 3.28 ตัวๆ ละ 47,275.50 บาท โคขุนเฉลี่ย 16.53 ตัวๆ ละ 45,108.53 บาท โคหย่านมเฉลี่ย 5.97 ตัวๆ ละ 18,629.03 บาท มูลโคเฉลี่ย 16,910.45 บาท/ราย รวมรายได้จากการผลิตโคเนื้อรอบปีที่ผ่านมาเฉลี่ย 1,028,796.17 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ย 308,271.93 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อตัว 11,957.79 บาท/ราย กำไรสุทธิเฉลี่ยต่อตัวต่อวัน 32.76 บาท การตรวจประเมินสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อฟาร์มที่มีความพร้อมจะเข้าสู่ระบบมาตรฐานฟาร์ม พบว่า กลุ่มที่มีสภาพการจัดการฟาร์มคะแนนสูงสุดร้อยละ 45.86 กลุ่มที่มีสภาพการจัดการฟาร์มคะแนนสูง ร้อยละ 45.86 กลุ่มที่มีสภาพการจัดการฟาร์มคะแนนปานกลาง ร้อยละ 6.80 และกลุ่มที่มีสภาพการจัดการฟาร์มคะแนนน้อย ร้อยละ 1.48 ซึ่งปัญหาที่ต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน คือ ด้านองค์ประกอบฟาร์ม สุขภาพสัตว์อาหารโคเนื้อ การจัดการฟาร์ม สิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล สำหรับความคิดเห็นและความต้องการ

ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต่อการส่งเสริมของภาครัฐ ในระดับมากที่สุด ได้แก่ 1) ต้องการพันธุ์พืชอาหารสัตว์ 2) การได้รับ การบริการจากรัฐ เช่น ฉีดวัคซีน ถ่ายพยาธิ และผสมเทียม 3) การฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ในการจัดการฟาร์ม 4) การได้รับสนับสนุนเงินทุน 5) การซื้อ-ขายโคเนื้อแบบ ประกันราคา 6) เป็นผู้มีส่วนร่วม ในการกำหนดการประกันราคาโคเนื้อ และ 7) การประกันราคาขายโคเนื้อตามลักษณะของสายพันธุ์

สุรียพร แสงวงศ์และคณะ (2563) ศึกษา สภาพการผลิต การจัดการ และห่วงโซ่อุปทาน โคเนื้อ ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 88.89) จบ การศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 65.11) เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริมจากการทำเกษตร (ร้อยละ 83.33) โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็น สมาชิกกลุ่ม (44,095 และ 37,971 บาท/ปี ตามลำดับ) สำหรับสภาพการเลี้ยงทั่วไปพบว่าทั้งสองกลุ่มมีความ คล้ายคลึงกัน คือ เกษตรกร ร้อยละ 83.56 เลี้ยงโคไม่เกิน 10 ตัวต่อราย มีการทำแปลงหญ้าเพื่อไว้ใช้เป็นแหล่งอาหารหยาบภายในฟาร์ม(ร้อยละ 63.78) ส่วนรูปแบบการจัดการฟาร์มพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม ใช้วิธีผสมเทียมมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมกลุ่ม (ร้อยละ 82.88 และ 58.23 ตามลำดับ) และ การเข้าถึงการบริการตรวจ สุขภาพโคของเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มมีมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม (ร้อยละ 76.03 และ 67.72 ตามลำดับ) สำหรับห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อพบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อ มีการจำหน่ายโคเนื้อโดยใช้ระบบของกลุ่ม มีระบบการซั้่นน้ำหนักตามมาตรฐาน กำหนดราคาตามเกรดและคุณภาพซากของเนื้อ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อ ส่วนใหญ่จำหน่ายโคโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งมีการกำหนดราคาโดยใช้สายตา ทำให้ถูกกดราคาและขายโคได้ในราคาที่ต่ำ ดังนั้นการส่งเสริมให้เกษตรกรมี การเลี้ยงโคเนื้อแบบรวมกลุ่มกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ การวางแผนการผลิต และช่องทางการตลาด

อำนาจ ภิญโญศรี (2558) ศึกษา ยุทธศาสตร์การตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า สภาพและปัญหาการผลิตและการตลาดโคเนื้อในประเทศไทย โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัญหาด้านการผลิต และปัญหาด้านการตลาดตามลำดับ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อยุทธศาสตร์การตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านการผลิต ปัจจัยด้านการจัดการภาคเอกชน ปัจจัยด้านการตลาด และปัจจัยด้านการบริหารจัดการภาครัฐ ในส่วนความคิดเห็นต่อยุทธศาสตร์การตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ เสริมสร้างความร่วมมือในอุตสาหกรรมโคเนื้อกับประเทศในอาเซียน

พัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการผลิตโคเนื้อทั้งปริมาณและคุณภาพ และปรับปรุง
โครงสร้างระบบการผลิตสินค้าโคเนื้อให้สอดคล้องกับความต้องการและกลไกตลาด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน” ดำเนินการวิจัยโดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 21 ตัวขึ้นไป ในจังหวัดลำพูน จำนวน 403 ราย ตามข้อมูลจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปี พ.ศ. 2563 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ 8 อำเภอ ได้แก่ เมืองลำพูน ป่าซาง บ้านธิ แม่ทา บ้านโฮ้ง เวียงหนองล่อง ลี้ และทุ่งหัวช้าง (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2563)

1.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ ที่ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 เปอร์เซ็นต์ (Yamane 1973 อ้างใน ธีรวิภา เอกกฤษฎ, 2543) ดังนี้

$$\text{จากสูตร} \quad n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ $N =$ ขนาดของประชากร
 $n =$ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 $e =$ ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

$$\begin{aligned} \text{แทนค่า} \quad n &= \frac{403}{1 + 403(0.05)^2} \\ n &= 210 \text{ ราย} \end{aligned}$$

ดังนั้น ที่ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 0.05 เปอร์เซนต์ จะได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 210 ราย

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน จำนวน 5 ราย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ จำนวน 2 ราย ผู้จัดการตลาดนัดโคกระบือ จำนวน 1 ราย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 2 ราย พ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ จำนวน 3 ราย รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 13 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับตลาดโคเนื้อ และการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและตลาดโคเนื้อจังหวัดลำพูน รวมถึงศึกษาข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการผลิตโคเนื้อ เพื่อนำไปใช้ในการกำหนดขอบเขตการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1.2 กำหนดขอบเขตและเนื้อหาแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้มีความชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1.3 ดำเนินการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1.4 ทดสอบเครื่องมือ ทำการสอบถามแบบสอบถามก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย เพื่อพิจารณาความยากง่าย ความเหมาะสมในการใช้ภาษาและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและหาความเที่ยงของแบบสอบถามใช้สูตร Alpha ของ Cronbach โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยคำสั่ง Reliability พบว่าแบบสอบถามในประเด็นการจัดการการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.9223 หรือความเชื่อมั่น ร้อยละ 92.23

2.1.5 นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ที่ได้มาทำการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.2.1 แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1) ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อ แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ ประเด็นความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ ประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง การรับรองมาตรฐานฟาร์มกรมปศุสัตว์ และเงินทุนในการประกอบกิจการเลี้ยงโคเนื้อ

2) การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เป็นคำถามแบบเลือกตอบและเติมคำในช่องว่าง ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ การจัดการฟาร์มโคเนื้อ การจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

- การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ ได้แก่ จำนวนโคเนื้อที่เลี้ยง สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง แหล่งที่มาของโคเนื้อที่นำมาเลี้ยงในฟาร์ม และวิธีการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม

- การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ ได้แก่ แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ วิธีการให้อาหารหยาบโคเนื้อ แหล่งที่มาของอาหารข้นที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ การให้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) การจัดการให้อาหารโคเนื้อพิจารณาจาก การให้แร่ธาตุเสริมแก่โคเนื้อ วิธีการให้น้ำโคเนื้อ และแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ

- การจัดการฟาร์มโคเนื้อ ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์ม โรงเรือนโคเนื้อ พื้นโรงเรือนโคเนื้อ การลดความร้อนภายในโรงเรือน และการจดบันทึกข้อมูลของโคเนื้อในฟาร์ม

- การจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดการกักโรคโคเนื้อก่อนนำมาเลี้ยงในฟาร์ม การพักโรงเรือนเพื่อทำความสะอาดเพื่อโรคเมื่อเสร็จสิ้นการเลี้ยงในแต่ละรุ่น การทำวัคซีนป้องกันโรค การถ่ายพยาธิภายนอกและภายใน การตรวจโรค เช่น โรควัณโรค โรคแท้งติดต่อ การทำวัคซีนและรักษาโคเนื้อเมื่อมีอาการป่วย และการกำจัดมูลโค

3) ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ ได้แก่ ประเภทโคเนื้อที่จำหน่าย การจำหน่ายโคเนื้อ และการกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อ

ตอนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ แบบสอบถามสำหรับปัญหาในการผลิตโคเนื้อเป็นคำถามแบบให้เลือกตอบตามระดับความคิดเห็น และข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อเป็นคำถามแบบปลายเปิด ดังนี้

1) แบบสอบถามสำหรับปัญหาในการผลิตโคเนื้อ ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับปัญหาในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน รวมจำนวน 23 ข้อ 5 ประเด็น ได้แก่ ด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ ด้านการจัดการอาหารโคเนื้อ ด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ ด้านการจัดการสุขภาพโคและสิ่งแวดล้อม และด้านการจำหน่ายโคเนื้อ โดยเป็นการวัดแบบลิเคิร์ต (Likert scale) ที่แบ่งคะแนนระดับของปัญหาออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ได้แก่ มีปัญหาในระดับมากที่สุด มีปัญหาในระดับมาก มีปัญหาในระดับปานกลาง มีปัญหาในระดับน้อย และมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด (ไม่มีปัญหา) ดังนี้

ระดับ 5 คะแนน หมายถึง มีปัญหาในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 คะแนน หมายถึง มีปัญหาในระดับมาก

ระดับ 3 คะแนน หมายถึง มีปัญหาในระดับปานกลาง

ระดับ 2 คะแนน หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อย

ระดับ 1 คะแนน หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด (ไม่มีปัญหา)

2) ข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนประกอบด้วย คำถามแบบปลายเปิด ได้แก่ ด้านการจัดการผลิตโคเนื้อ ด้านการจำหน่ายโคเนื้อ และด้านการได้รับสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

คำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นสำคัญเกี่ยวกับ การจัดการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน บทบาทหน้าที่รวมถึงความเกี่ยวข้องในการจัดการผลิตโคเนื้อและตลาดโคเนื้อ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและตลาดโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ซึ่งได้ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิแบ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ดังนี้

1) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการแจกแบบสอบถามพร้อมอธิบายเกี่ยวกับแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างได้ทราบอย่างชัดเจน และทำการเก็บรวบรวมแบบสอบถามภายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 ราย ตอบแบบสอบถามเรียบร้อยแล้ว โดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ช่วงเดือนเมษายน ถึง เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564

2) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล จำนวน 13 ราย ได้แก่ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน จำนวน 5 ราย เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ จำนวน 2 ราย ผู้จัดการตลาดนัดโคกระบือ จำนวน 1 ราย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 2 ราย พ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ จำนวน 3 ราย โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ (เนื่องจากในช่วงทำการวิจัยเกิดสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไปสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยตรงจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้)

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากเอกสาร วารสาร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานต่างๆ ของภาครัฐ และเอกชนที่ได้เก็บรวบรวมไว้ทั้งจากเว็บไซต์และเอกสารเผยแพร่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ข้อมูลการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และข้อมูลการจำหน่ายโคเนื้อ นำมาวิเคราะห์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่

ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

4.2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการการผลิตโคของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วยคำถาม จำนวน 23 ข้อ โดยแบ่งคะแนนระดับของปัญหาออกเป็น 5 ระดับ และใช้เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็น จากการคำนวณอัตราภาคชั้น โดยใช้สูตรเกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็น (แปลผล) จากการคำนวณอัตราภาคชั้น โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{แทนค่า} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

$$= \frac{5 - 1}{5}$$

$$= 0.80$$

ดังนั้น ได้เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็น (แปลผล) 5 ระดับ ดังนี้

คะแนนระดับความคิดเห็น	การแปลผล
คะแนน 4.21 - 5.00	มีปัญหาในระดับมากที่สุด
คะแนน 3.41 - 4.20	มีปัญหาในระดับมาก
คะแนน 2.61 - 3.40	มีปัญหาในระดับปานกลาง
คะแนน 1.81 - 2.60	มีปัญหาในระดับน้อย
คะแนน 1.00 - 1.80	มีปัญหาในระดับน้อยที่สุด (ไม่มีปัญหา)

4.3 ข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาโดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน” ได้แบ่งผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตอนที่ 1 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.2 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.3 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

ตอนที่ 2 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

1. การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และการจัดจำหน่ายโคเนื้อ ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อ แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ ประเด็นความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ ประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง การรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์ และเงินทุนในการประกอบกิจการเลี้ยงโคเนื้อ แสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

n = 210		
ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	196	93.33
หญิง	14	6.67
2. อายุ (ปี)		
20 – 30 ปี	7	3.34
31 – 40 ปี	31	14.76
41 – 50 ปี	36	17.14
51 – 60 ปี	100	47.62
อายุ 60 ปีขึ้นไป	36	17.14
3. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าประถมศึกษา	4	1.90
ประถมศึกษา	92	43.81
มัธยมศึกษาตอนต้น	59	28.10
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	30	14.29
อนุปริญญา/ปวส.	16	7.62
ปริญญาตรี	8	3.80
ปริญญาโท	1	0.48
4. ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อ		
เริ่มเลี้ยงใหม่ไม่เกิน 10 เดือน	22	10.48
1 – 5 ปี	65	30.95
6 – 10 ปี	70	33.33
11 – 15 ปี	29	13.81
16 – 20 ปี	8	3.81
มากกว่า 20 ปี	16	7.62

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 210		
ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
5. แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ^{1/}		
เจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์	127	22.21
ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ/ตำรา	88	15.38
อินเทอร์เน็ต/เฟสบุ๊ก/เว็บไซต์	51	8.92
เรียนรู้จากการปฏิบัติ	156	27.27
ศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายอื่นๆ	150	26.22
6. ประเด็นความรู้ที่ได้รับเกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ^{1/}		
หลักการเลี้ยงโคเนื้อ	190	23.61
การลดต้นทุนการผลิต	100	12.42
การจัดการอาหารข้น	28	3.48
การจัดการอาหารหยาบ	84	10.43
การจัดการอาหารที่เอ็มอาร์ (TMR)	19	2.36
การจัดการด้านสุขาภิบาลและป้องกันโรค	162	20.12
การปรับปรุงพันธุ์	114	14.16
การจำหน่ายผลผลิต/การตลาด	20	2.48
การแปรรูปผลิตภัณฑ์	6	0.75
การจัดการฟาร์มโคเนื้อ	82	10.19
7. รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ		
แบบอิสระ	200	95.24
แบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหลวงล่อง)	10	4.76
8. ประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง^{1/}		
พ่อ-แม่พันธุ์ เพื่อผลิตลูกจำหน่าย	179	50.71
โคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)	111	31.44

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

n = 210		
ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
โคมัน (โคโครง)	47	13.31
โคขุนคุณภาพ (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)	16	4.54
9. การรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์		
ไม่ได้รับรองมาตรฐานฟาร์ม	197	93.81
ได้รับรองมาตรฐานฟาร์ม	13	6.19
10. เงินทุนในการประกอบกิจการเลี้ยงโคเนื้อ^{1/}		
ทุนของตนเอง	212	90.99
เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	21	9.01

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.1 ได้ผลการวิจัยดังนี้

- 1) เพศ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 93.33 เป็นเพศชาย และร้อยละ 6.67 เป็นเพศหญิง
- 2) อายุ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 3.34 มีช่วงอายุ 20-30 ปี ร้อยละ 14.76 มีช่วงอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 17.14 มีช่วงอายุ 41-50 ปี ร้อยละ 47.62 มีช่วงอายุ 51-60 ปี และร้อยละ 17.14 มีช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป
- 3) ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 1.90 จบการศึกษาต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.81 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 28.10 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 14.29 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 7.62 จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 3.80 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและ ร้อยละ 0.48 จบการศึกษาระดับปริญญาโท
- 4) ระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 10.48 มีระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้วไม่เกิน 10 เดือน ร้อยละ 30.95 มีระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว 1-5 ปี ร้อยละ 33.33 มีระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว 6-10 ปี ร้อยละ 13.81 มีระยะเวลาในการเลี้ยง

โคเนื้อมาแล้ว 11-15 ปี ร้อยละ 3.81 มีระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว 16-20 ปีและร้อยละ 7.62 มีระยะเวลาในการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว มากกว่า 20 ปี

5) แหล่งที่มาของความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 22.21 ได้รับความรู้จากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 15.38 ได้รับความรู้จากศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากหนังสือ/ตำรา ร้อยละ 8.92 ได้รับความรู้จากอินเทอร์เน็ต/เฟซบุ๊ก/เว็บไซต์ ร้อยละ 27.27 ได้รับความรู้จากการเรียนรู้และการปฏิบัติ และร้อยละ 26.22 ได้รับความรู้จากการศึกษาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อรายอื่นๆ

6) ประเด็นความรู้เกี่ยวกับการจัดการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 23.61 ได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักการเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 12.42 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต ร้อยละ 3.48 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการอาหารชั้น ร้อยละ 10.43 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการอาหารหยาบ ร้อยละ 2.36 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการอาหารที่เอเอ็มอาร์ (TMR) ร้อยละ 20.12 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านสุขภาพและป้องกันโรค ร้อยละ 14.16 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์ ร้อยละ 2.48 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายผลผลิต/การตลาด ร้อยละ 0.75 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ และร้อยละ 10.19 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการจัดการฟาร์มโคเนื้อ

7) รูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 95.24 เลี้ยงโคเนื้อแบบอิสระ และร้อยละ 4.76 แบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง)

8) ประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50.71 เลี้ยงโคเนื้อพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคเนื้อจำหน่าย ร้อยละ 31.44 เลี้ยงโคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) ร้อยละ 13.31 เลี้ยงโคมัน (โคโครง) และร้อยละ 4.54 เลี้ยงโคขุนคุณภาพ (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)

9) การรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 93.81 ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์ และร้อยละ 6.19 ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์

10) เงินทุนในการประกอบกิจการเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 90.99 มีเงินทุนของตนเอง และร้อยละ 9.01 เงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

1.2 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ การจัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ การจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ดังนี้

1.2.1 การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ ได้แก่ สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง แหล่งที่มาของโคเนื้อที่นำมาเลี้ยงในฟาร์ม และวิธีการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม แสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ

n = 210		
การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง		
1.1 โคพ่อ-แม่พันธุ์ ^{1/}		
พันธุ์แท็บราห์มัน	127	49.22
พันธุ์แท็ซาร์โรเลส์	13	5.05
ลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน	82	31.78
ลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเลส์	36	13.95
1.2 โคขุน ^{1/}		
ลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน	81	70.43
ลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเลส์	34	29.57
1.3 โคมัน (โคโครง) ^{1/}		
ลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน	28	90.32
ลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเลส์	3	9.68
1.4 โคขุนคุณภาพ ^{1/}		
ลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน	8	50.00
ลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเลส์	8	50.00
2. แหล่งที่มาของโคเนื้อที่นำมาเลี้ยงในฟาร์ม ^{1/}		
ขยายพันธุ์ภายในฟาร์มตนเอง	124	29.25
ตลาดนัดโค-กระบือ	95	22.40
กลุ่มเกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน	135	31.84
ได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์	70	16.51

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

n = 210		
การจัดการด้านพันธุโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
3. วิธีการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม^{1/}		
ประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์	105	18.10
ลักษณะภายนอก	155	26.72
อายุโค	131	22.59
น้ำหนักโค	107	18.45
สายพันธุ์โค	82	14.14

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.2 การจัดการด้านพันธุโคเนื้อ ได้ผลการศึกษาดังนี้

1) สายพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง แบ่งตามประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง ได้แก่ พ่อ-แม่พันธุ์ การโคขุน โคมัน (โคโครง) และโคขุนคุณภาพ ดังนี้

การเลี้ยงโคเนื้อพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่าย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 49.22 ใช้โคเนื้อพันธุ์แท็บราห์มัน ร้อยละ 5.05 ใช้โคเนื้อพันธุ์แท็ซาร์โรเล่ห์ ร้อยละ 31.78 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน และร้อยละ 13.95 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเล่ห์

การเลี้ยงโคขุน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 70.43 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน และร้อยละ 29.57 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเล่ห์

การเลี้ยงโคมัน (โคโครง) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 90.32 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน และร้อยละ 9.68 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเล่ห์

การเลี้ยงโคขุนคุณภาพ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 50 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์บราห์มัน และร้อยละ 50 ใช้โคเนื้อลูกผสมสายพันธุ์ซาร์โรเล่ห์

2) แหล่งที่มาของโคเนื้อที่นำมาเลี้ยงในฟาร์ม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 29.25 มีการขยายพันธุ์โคเนื้อภายในฟาร์มตนเอง ร้อยละ 22.40 นำโคเนื้อมาจากตลาดนัดโค-กระบือ ร้อยละ 31.84 นำโคเนื้อมาจากกลุ่มเกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และร้อยละ 16.51 ได้รับความสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์

3) วิธีการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 18.10 คัดเลือกจากประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์ ร้อยละ 26.72 คัดเลือกจากลักษณะภายนอก ร้อยละ 22.59 คัดเลือกจากอายุโค ร้อยละ 18.45 คัดเลือกจากน้ำหนักโค และร้อยละ 14.14 คัดเลือกจากสายพันธุ์โค

1.2.2 การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ ได้แก่ แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ วิธีการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ แหล่งที่มาของอาหารข้นและสูตรของอาหารที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ การใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) การจัดการให้อาหารโคเนื้อ การให้แร่ธาตุเสริมแก่โคเนื้อ วิธีการให้น้ำโคเนื้อและแหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ แสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ

n = 210		
การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1. แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ^{1/}		
ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	46	6.52
หญ้าหมัก	65	9.22
หญ้าแห้ง	137	19.43
ฟางข้าว	161	22.84
ผลพลอยได้ทางการเกษตรในรูปแบบสด	113	16.03
อาหารหยาบหมัก	37	5.25
หญ้าสด	146	20.71
- หญ้ารัฐซี่	40	27.40
- หญ้าเนเปียร์	73	50.00
- หญ้าแพงโกล่า	33	22.60
2. วิธีการให้อาหารหยาบโคเนื้อ^{1/}		
ปล่อยให้โคแทะเล็มในแปลงหญ้า	109	49.55
นำมาให้ที่คอก/โรงเรือน	111	50.45

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 210		
การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
3. แหล่งที่มาของอาหารชั้นที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ		
ซื้อจากร้านค้า	180	72.87
ผสมอาหารเอง ^{1/}	67	27.13
- สูตรของกรมปศุสัตว์	34	51.00
- สูตรที่คิดเองตามสัดส่วนอย่างง่าย	32	48.56
- สูตรคิดคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์	1	0.44
การตรวจสอบคุณภาพอาหารชั้นที่ผสมเอง		
- ไม่มีการตรวจสอบ	62	92.54
- มีการตรวจสอบ	5	8.06
- วิเคราะห์ที่หน่วยงานกรมปศุสัตว์	4	80.00
- วิเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้	1	20.00
4. การใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR)		
ไม่ใช้อาหารที่เอ็มอาร์	150	71.43
ใช้อาหารที่เอ็มอาร์	60	28.57
แหล่งที่มาของการอาหารที่เอ็มอาร์		
- ซื้อจากร้านค้า	47	78.33
- ผสมอาหารเอง	13	21.67
5. การจัดการให้อาหารโคเนื้อ^{1/} พิจารณาจาก		
อายุโคเนื้อ	168	28.57
น้ำหนักโคเนื้อ	141	23.98
ลักษณะรูปร่างโคเนื้อ	182	30.95
ประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง	97	16.50

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

n = 210

การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
6. การให้แร่ธาตุเสริมแก่โคเนื้อ		
ไม่มีการเสริมแร่ธาตุ	12	5.71
มีการเสริมแร่ธาตุ ^{1/}	198	94.29
- แบบก้อน	194	97.98
- แบบผง	4	2.02
7. วิธีการให้น้ำโคเนื้อ		
มีภาชนะใส่น้ำให้โคกิน	210	100.00
มีระบบให้น้ำอัตโนมัติ	0	0
8. แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ^{1/}		
แม่น้ำ ลำคลองหรือลำธาร	5	1.83
น้ำบาดาล หรือบ่อน้ำ	127	46.52
น้ำประปาในหมู่บ้าน	141	51.65

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.3 การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1) แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 6.52 ใช้ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ร้อยละ 9.22 ใช้หญ้าหมัก ร้อยละ 19.43 ใช้หญ้าแห้ง ร้อยละ 22.84 ใช้ฟางข้าว ร้อยละ 16.03 ใช้ผลพลอยได้ทางเกษตรในรูปแบบสด ร้อยละ 5.25 ใช้อาหารหยาบหมัก และร้อยละ 20.71 ใช้หญ้าสด โดยเกษตรกรร้อยละ 27.40 ใช้หญ้ารัฐซี่ ร้อยละ 50.00 ใช้หญ้าเนเปียร์ และร้อยละ 22.60 ใช้หญ้าแพงโกล่า

2) วิธีการให้อาหารหยาบโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 49.55 ปลอ่ยให้โคแทะเล็มในแปลงหญ้า และร้อยละ 50.45 นำมาใส่ที่คอก/โรงเรือน

3) แหล่งที่มาของอาหารชั้นที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 72.87 ซื้อจากร้านค้า และร้อยละ 27.13 ผสมอาหารชั้นเอง

โดยเกษตรกรที่ผสมอาหารข้นเอง ร้อยละ 51.00 ใช้สูตรของกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 48.56 ใช้สูตรที่คิดเองตามสัดส่วนอย่างง่าย และร้อยละ 0.44 ใช้สูตรคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ สำหรับการตรวจสอบคุณภาพอาหารข้นที่ผสมเอง พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 92.54 ไม่ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพอาหารข้น และร้อยละ 8.06 มีการตรวจสอบคุณภาพอาหารข้น ซึ่งเกษตรกร ร้อยละ 80 ส่งวิเคราะห์ที่หน่วยงานของกรมปศุสัตว์ และร้อยละ 20 ส่งวิเคราะห์ที่มหาวิทยาลัยแม่โจ้

4) การใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 71.43 ไม่ใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) และร้อยละ 28.57 ใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) โดยเกษตรกร ร้อยละ 78.33 ซื้ออาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) จากร้านค้า และ ร้อยละ 21.67 ผสมอาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) ใช้เอง

5) การจัดการให้อาหารโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 28.57 พิจารณาให้อาหารโคเนื้อจากอายุโค ร้อยละ 23.98 พิจารณาจากน้ำหนักโค ร้อยละ 30.95 พิจารณาจากลักษณะรูปร่างโคเนื้อ และร้อยละ 16.50 พิจารณาจากประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง

6) การให้แร่ธาตุเสริมแก่โคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 5.71 ไม่มีการเสริมแร่ธาตุ และร้อยละ 94.29 มีการเสริมแร่ธาตุ โดยเกษตรกร ร้อยละ 97.98 ใช้แร่ธาตุแบบก้อน และร้อยละ 2.02 ใช้แร่ธาตุแบบผง

7) วิธีการให้น้ำโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 100 ใช้ภาชนะใส่น้ำให้โคกิน และร้อยละ 0 ใช้ระบบให้น้ำอัตโนมัติ

8) แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 1.83 ใช้น้ำจากแม่น้ำ ลำคลองหรือลำธาร ร้อยละ 46.52 ใช้น้ำบาดาลหรือน้ำบ่อ และร้อยละ 51.65 ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน

1.2.3 การจัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ ได้แก่ ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์ม โรงเรือนโคเนื้อ พื้นโรงเรือนโคเนื้อ การลดความร้อนภายในโรงเรือน การบันทึกข้อมูลโคเนื้อในฟาร์ม แสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 การจัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ

n = 210		
การจัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
1. ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์ม^{1/}		
การเลี้ยงแบบขังคอกเดี่ยว	67	18.01
การเลี้ยงเป็นแบบขังคอกรวม จำนวน 4-6 ตัว/คอก	121	32.53
การเลี้ยงเป็นแบบขังคอกรวม จำนวน 20-30 ตัว/คอก	36	9.68
การเลี้ยงแบบรวมกลุ่ม	148	39.78
- โดยปล่อยในแปลงหญ้า	136	91.81
- โดยปล่อยทะเล่ตามที่สาธารณะหรือทุ่งนา	12	8.11
2. โรงเรือนโคเนื้อ		
โรงเรือนแบบเปิด 4 ด้านมีหลังคาและมีบริเวณลานเปิดโล่ง	186	88.57
โรงเรือนแบบเปิด 4 ด้าน มีหลังคาแต่ไม่มีลานเปิดโล่ง	24	11.43
3. พื้นโรงเรือนโคเนื้อ		
พื้นดิน	66	31.43
พื้นคอนกรีต	21	10.00
พื้นดินและพื้นคอนกรีต	123	58.57
4. การลดความร้อนภายในโรงเรือน^{1/}		
ปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาบริเวณโรงเรือน	188	67.87
ใช้พัดลม และมีการรดน้ำหลังคาโรงเรือน	89	32.13
ไม่มีการลดความร้อนภายในโรงเรือน	0	0
5. การบันทึกข้อมูลโคเนื้อในฟาร์ม		
ไม่มีการจดบันทึก	24	11.43
มีการจดบันทึก ได้แก่ ^{1/}	186	88.57
- อายุโค	131	13.54
- น้ำหนักโค	34	3.52

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

n = 210

จัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ	จำนวน(ราย)	ร้อยละ
- ความสูงของโค	5	0.52
- เพศ	52	5.37
- พันธุ์ประวัติสายเลือด	145	14.99
- ความสมบูรณ์ของร่างกาย	3	0.31
- ประวัติการป่วย	46	4.76
- การผสมพันธุ์	177	18.31
- การเป็นสัตว์	187	19.34
- ประวัติการทำวัคซีน	187	19.34

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.4 การจัดการด้านฟาร์มโคเนื้อ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1) ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์ม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 18.01 เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกเดี่ยว ร้อยละ 32.53 เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกรวม จำนวน 4-6 ตัว/คอก ร้อยละ 9.68 เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกรวม จำนวน 20-30 ตัว/คอก และร้อยละ 39.78 เลี้ยงโคเนื้อแบบรวมกลุ่ม ทั้งนี้ เกษตรกร ร้อยละ 91.81 เลี้ยงโคเนื้อโดยปล่อยในแปลงหญ้า และร้อยละ 8.11 ปล่อยแทะเล็มหญ้าตามพื้นที่สาธารณะหรือทุ่งนา

2) โรงเรือนโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 88.57 มีโรงเรือนแบบเปิด 4 ด้าน มีหลังคาและมีบริเวณลานเปิดโล่ง และร้อยละ 11.43 มีโรงเรือนแบบเปิด 4 ด้านมีหลังคา แต่ไม่มีลานเปิดโล่ง

3) พื้นโรงเรือนโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 31.43 ใช้พื้นโรงเรือนแบบพื้นดิน ร้อยละ 10.00 ใช้พื้นโรงเรือนแบบพื้นคอนกรีต และร้อยละ 58.57 ใช้พื้นโรงเรือนแบบพื้นดินและพื้นคอนกรีต

4) การลดความร้อนภายในโรงเรือน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 67.87 มีการลดความร้อนภายในโรงเรือน โดยการปลูกต้นไม้ให้ร่มเงาบริเวณโรงเรือน ร้อยละ 32.13 มีการใช้พัดลมและมีการรดน้ำหลังคาโรงเรือน และร้อยละ 0 ไม่มีการลดความร้อนภายในโรงเรือน

5) การบันทึกข้อมูลของโคเนื้อในฟาร์ม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 11.43 ไม่มีการจดบันทึกข้อมูล และร้อยละ 88.57 มีการจดบันทึกข้อมูล โดยข้อมูลที่บันทึก พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 13.54 บันทึกข้อมูลอายุโค ร้อยละ 3.52 บันทึกข้อมูลน้ำหนักโค ร้อยละ 0.52 บันทึกข้อมูล ความสูงของโค ร้อยละ 5.37 บันทึกข้อมูลเพศ ร้อยละ 14.99 บันทึกข้อมูลพันธุ์ประวัติสายเลือด ร้อยละ 0.31 บันทึกข้อมูลความสมบูรณ์ของร่างกาย ร้อยละ 4.76 บันทึกข้อมูลประวัติการป่วย ร้อยละ 18.31 บันทึกข้อมูลการผสมพันธุ์ ร้อยละ 19.34 บันทึกข้อมูลการเป็นสัตว์และร้อยละ 19.34 บันทึกข้อมูลประวัติการทำวัคซีน

1.2.4 การจัดการด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดการกักโรคก่อนนำเข้า มาเลี้ยงในฟาร์ม การพักโรงเรือนเพื่อทำความสะอาดฆ่าเชื้อ โรคเมื่อเสร็จสิ้นในแต่ละรุ่น การทำวัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ การถ่ายพยาธิภายนอกและภายใน การตรวจโรค เช่น โรควัณโรค โรคแท้งติดต่อ ผู้ทำวัคซีนและรักษาโคเนื้อเมื่อมีอาการป่วย และการจัดการมูลโค แสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 การจัดการด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม

n = 210		
การจัดการด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. การจัดการกักโรคก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม		
ไม่มีการกักโรค	35	16.67
มีการกักโรค	175	83.33
- ใช้ระยะเวลากักโรค 10-15 วัน	165	94.29
- ใช้ระยะเวลากักโรค 16-30 วัน	10	5.71
2. การพักโรงเรือนเพื่อทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคเมื่อเสร็จสิ้นการเลี้ยงในแต่ละรุ่น		
ไม่มีการทำความสะอาด	23	10.95
มีการทำความสะอาดฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อและพักโรงเรือน	187	89.05
- พักโรงเรือน ระยะเวลา 10-15 วัน	182	97.33
- พักโรงเรือน ระยะเวลา 16-30 วัน	5	2.67

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n = 210		
การจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
3. การทำวัคซีนป้องกันโรคโคเนื้อ^{1/}		
3.1 วัคซีนเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม)		
ประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง	11	5.24
ประจำปีๆ ละ 1 ครั้ง	47	22.38
ไม่เคยทำเลย	152	72.38
3.2 วัคซีนแบคคิล (โรคไขขา)		
ประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง	7	3.34
ประจำปีๆ ละ 1 ครั้ง	49	23.33
ไม่เคยทำเลย	154	73.33
3.3 วัคซีนปากเท้าเปื่อย (FMD)		
ประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง	194	92.38
ประจำปีๆ ละ 1 ครั้ง	16	7.62
ไม่เคยทำเลย	0	0
3.4 วัคซีนบรูเซล โลซีส (โรคแท้งติดต่อ)		
ประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง	4	1.90
ประจำปีๆ ละ 1 ครั้ง	32	15.24
ไม่เคยทำเลย	174	82.86
4. การถ่ายพยาธิภายนอกและภายใน		
ทำทุก 6 เดือน	179	85.24
ทำทุกปี	31	14.76
ไม่เคยทำเลย	0	0

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

n = 210		
การจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
4. การถ่ายพยาธิภายนอกและภายใน		
ทำทุก 6 เดือน	179	85.24
ทำทุกปี	31	14.76
ไม่เคยทำเลย	0	0
5. การตรวจโรค เช่น โรควัณโรค และโรคแท้งติดต่อ		
มีการตรวจโรคประจำทุกๆ ๑ ครั้ง	10	4.76
ไม่มีการตรวจโรคเลย	200	95.24
6. ผู้ทำวัคซีนและรักษาโคเนื้อเมื่อมีอาการป่วย^{1/}		
เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์	203	45.93
เกษตรกรดำเนินการเอง	122	27.60
อาสาปศุสัตว์	107	24.21
สัตวแพทย์ในพื้นที่	10	2.26
7. การจัดการมูลโค^{1/}		
นำไปตากแห้งเพื่อจำหน่าย	114	35.74
นำไปใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง	205	64.26

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.5 การจัดการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ได้ผลการวิจัยดังนี้

1) การจัดการกักโรคก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 16.67 ไม่มีการกักโรค และร้อยละ 83.33 มีการกักโรค โดยเกษตรกร ร้อยละ 94.29 ใช้ระยะเวลากักโรค 10-15 วัน และร้อยละ 5.71 ใช้ระยะเวลากักโรค 16-30 วัน

2) การพักโรงเรือนเพื่อทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคเมื่อเสร็จสิ้นการเลี้ยงในแต่ละรุ่น พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 10.95 ไม่มีการทำความสะอาดโรงเรือน และร้อยละ 89.05 มีการทำความสะอาด

สะอาดโรงเรือนโดยการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อและพักโรงเรือน โดยเกษตรกร ร้อยละ 97.33 มีการพักโรงเรือน 10-15 วัน และร้อยละ 2.67 มีการพักโรงเรือน 16-30 วัน

3) การทำวัคซีนป้องกันโรค พบว่า เกษตรกรมีการทำวัคซีนป้องกันโรค ได้แก่ วัคซีนป้องกันโรควัคซีนเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม) วัคซีนแบคทีเรีย (โรคไขข้อ) วัคซีนปากและเท้าเปื่อย (FMD) และ วัคซีนบรูเซลโลซิส (โรคแท้งติดต่อ) ดังนี้

วัคซีนเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 5.24 ทำประจำทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ร้อยละ 22.38 ทำประจำทุกปีๆ ละ 1 ครั้ง และร้อยละ 72.38 ไม่เคยทำเลย

วัคซีนแบคทีเรีย (โรคไขข้อ) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 3.33 ทำประจำทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ร้อยละ 23.33 ทำประจำทุกปีๆ ละ 1 ครั้ง และร้อยละ 73.33 ไม่เคยทำเลย

วัคซีนปากและเท้าเปื่อย (FMD) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 92.38 ทำประจำทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ร้อยละ 7.62 ทำประจำทุกปีๆ ละ 1 ครั้ง และร้อยละ 0 ไม่เคยทำเลย

วัคซีนบรูเซลโลซิส (โรคแท้งติดต่อ) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 1.90 ทำประจำทุกปีๆ ละ 2 ครั้ง ร้อยละ 15.24 ทำประจำทุกปีๆ ละ 1 ครั้ง และร้อยละ 82.86 ไม่เคยทำเลย

4) การถ่ายพยาธิภายนอกและภายใน พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 85.24 มีการถ่ายพยาธิภายนอกและภายในให้แก่โคเนื้อทุก 6 เดือน ร้อยละ 14.76 ทำการถ่ายพยาธิภายนอกและภายในให้แก่โคเนื้อทุกปี และร้อยละ 0 ไม่เคยทำเลย

5) การตรวจโรค เช่น โรควัณโรค และโรคแท้งติดต่อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 4.76 มีการตรวจโรคให้แก่โคเนื้อประจำทุกปีๆ ละครั้ง และร้อยละ 95.24 ไม่มีการตรวจโรคให้แก่โคเนื้อเลย

6) ผู้ทำวัคซีนและรักษาโคเนื้อเมื่อมีอาการป่วย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 45.93 มีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาดำเนินการ ร้อยละ 27.60 เกษตรกรดำเนินการเอง ร้อยละ 24.21 มีอาสาปศุสัตว์มาดำเนินการ และร้อยละ 2.26 มีสัตวแพทย์ในพื้นที่มาดำเนินการ

7) การจัดการมูลโค พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 35.74 มีการจัดการมูลโคโดยนำไปตากแห้งเพื่อจำหน่าย และร้อยละ 64.26 นำไปใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง

1.3 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ ได้แก่ ประเภทโคเนื้อที่จำหน่าย การจำหน่ายโคเนื้อ และการกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อ แสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ

n = 210		
ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ประเภทโคเนื้อที่จำหน่าย^{1/}		
ลูกโคหย่านม	163	41.58
โคขุน (อายุไม่เกิน 2 ปี)	158	40.31
โคมัน (โคโครง)	55	14.03
โคขุนคุณภาพ (อายุไม่เกิน 2 ปี)	16	4.08
2. การจำหน่ายโคเนื้อ^{1/}		
พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม	177	34.17
ตลาดนัดโค-กระบือ	82	15.83
เกษตรกรทั่วไปนำไปเลี้ยง	138	26.64
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มที่เป็นสมาชิก	50	9.65
ตลาดโคมีชีวิตนอกพื้นที่	71	13.71
3. การกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อ^{1/}		
3.1 ลูกโคหลังหย่านม		
สายพันธุ์โค ประวัตติ พ่อ-แม่พันธุ์	173	29.67
ลักษณะรูปร่างภายนอก	171	29.33
น้ำหนักโค	111	19.04
อายุโค	128	21.96
3.2 โคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)		
สายพันธุ์โค ประวัตติ พ่อ-แม่พันธุ์	155	29.64
ลักษณะรูปร่างภายนอก	149	28.49
น้ำหนักโค	96	18.36
อายุโค	123	23.51

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

n = 210		
ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
3.3 โคมัน (โคโครง)		
สายพันธุ์โค ประวัตี พ่อ-แม่พันธุ์	75	26.88
ลักษณะรูปร่างภายนอก	89	31.90
น้ำหนักโค	56	20.07
อายุโค	59	21.15
3.4 โคขุนคุณภาพ		
สายพันธุ์โค ประวัตี พ่อ-แม่พันธุ์	10	21.74
ลักษณะรูปร่างภายนอก	12	26.09
น้ำหนักโค	12	26.09
อายุโค	6	13.04
ระยะเวลาการเลี้ยง	6	13.04

หมายเหตุ : ^{1/} เกษตรกรสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 4.6 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ (โคเนื้อมีชีวิต) ได้ผลการวิจัยดังนี้

1) ประเภทโคเนื้อที่จำหน่าย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 41.58 จำหน่ายลูกโคหย่านม ร้อยละ 40.31 จำหน่ายโคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) ร้อยละ 14.03 จำหน่ายโคมัน (โคโครง) และ ร้อยละ 4.08 จำหน่ายโคขุนคุณภาพ

2) การจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 34.17 จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม ร้อยละ 15.83 จำหน่ายที่ตลาดนัดโค-กระบือ ร้อยละ 26.64 จำหน่ายให้เกษตรกรทั่วไปนำไปเลี้ยงขุนต่อ ร้อยละ 9.65 จำหน่ายให้แก่วิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มที่เป็นสมาชิก และ ร้อยละ 13.71 จำหน่ายให้ตลาดโคมีชีวิตนอกพื้นที่

3) การกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า การกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อโดยแบ่งตามประเภทโคที่จำหน่าย ได้แก่ ลูกโคหย่านม โคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) โคมัน (โคโครง) และ โคขุนคุณภาพ (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) ดังนี้

ลูกโคหย่านม พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 29.67 กำหนดราคาจำหน่ายจากสายพันธุ์โคประวัตินุโพ-แม่พันธุ์ ร้อยละ 29.33 กำหนดราคาจำหน่ายจากลักษณะรูปร่างภายนอก ร้อยละ 19.04 กำหนดราคาจำหน่ายจากน้ำหนักโค และร้อยละ 21.96 กำหนดราคาจำหน่ายจากอายุโค

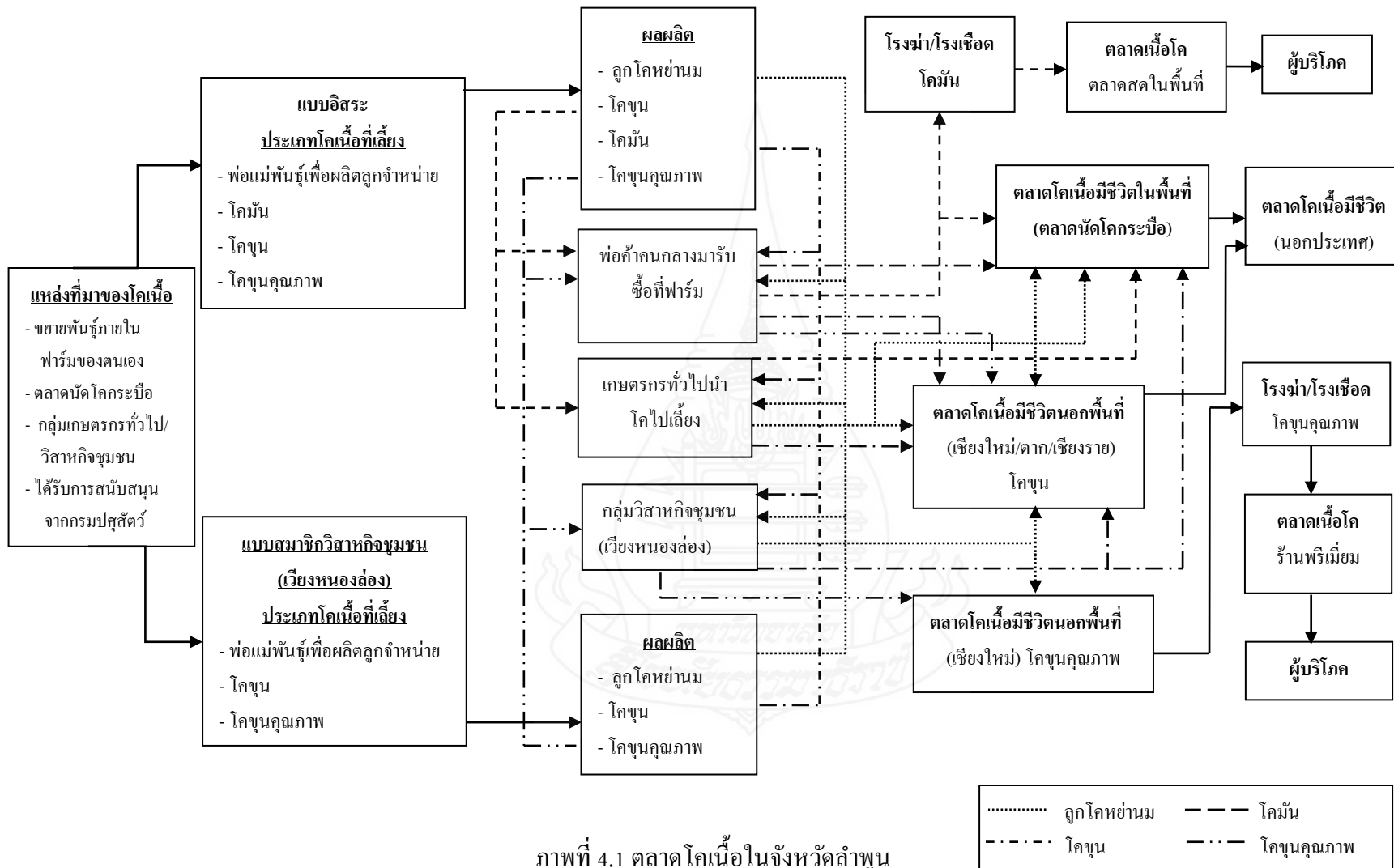
โคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 29.64 กำหนดราคาจำหน่ายจากสายพันธุ์โคประวัตินุโพ-แม่พันธุ์ ร้อยละ 28.49 กำหนดราคาจำหน่ายจากลักษณะรูปร่างภายนอก ร้อยละ 18.36 กำหนดราคาจำหน่ายจากน้ำหนักโค และร้อยละ 23.51 กำหนดราคาจำหน่ายจากอายุโค

โคมัน (โคโครง) พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 26.88 กำหนดราคาจำหน่ายจากสายพันธุ์โคประวัตินุโพ-แม่พันธุ์ ร้อยละ 31.90 การกำหนดราคาจำหน่ายจากลักษณะรูปร่างภายนอก ร้อยละ 20.07 กำหนดราคาจำหน่ายจากน้ำหนักโค และร้อยละ 21.15 กำหนดราคาจำหน่ายจากอายุโค

โคขุนคุณภาพ พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 21.74 กำหนดราคาจำหน่ายจากสายพันธุ์โคประวัตินุโพ-แม่พันธุ์ ร้อยละ 26.09 กำหนดราคาจำหน่ายจากลักษณะรูปร่างภายนอก ร้อยละ 26.09 กำหนดราคาจำหน่ายจากน้ำหนักโค ร้อยละ 13.04 กำหนดราคาจำหน่ายจากอายุโค และร้อยละ 13.04 กำหนดราคาจำหน่ายจากระยะเวลาการเลี้ยง

2. ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัยตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูนได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้ให้ข้อมูล พบว่า ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิต และตลาดเนื้อโค โดยมีผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อดังแสดงในภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

จากภาพที่ 4.1 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิต ตลาดเนื้อโค และผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อ ดังนี้

2.1 ตลาดโคเนื้อมีชีวิต แบ่งออกเป็น ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ และตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ ดังนี้

2.1.1 ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ เป็นตลาดนัดโคกระบือที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรทั่วไป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) ที่รับโคเนื้อมีชีวิตมา อาจนำโคเนื้อไปเลี้ยงขุนต่อ หรือหากผ่านการขุนมาเรียบร้อยแล้ว จะนำโคเนื้อไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป

2.1.2 ตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่ เป็นตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

- ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในจังหวัดเชียงใหม่ ตาก และเชียงราย เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนจากจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้ และนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป

- ตลาดโคเนื้อมีชีวิตจังหวัดเชียงใหม่ เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนคุณภาพจากจังหวัดลำพูนที่รวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้

2.2 ตลาดเนื้อโค แบ่งออกเป็น ตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน และตลาดเนื้อโคนอกพื้นที่ (เชียงใหม่) โดยตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคที่ได้จากโคมัน (โคโครง) และตลาดเนื้อโคนอกพื้นที่ (เชียงใหม่) ได้แก่ ร้านเนื้อพรีเมียมหรือร้านแม็กบิฟเชียงใหม่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคขุนคุณภาพที่ผ่านกระบวนการฆ่าจากโรงฆ่าที่ได้การรับรองมาตรฐาน มีกระบวนการบ่มซาก ตัดแต่งซากเป็นชิ้นส่วนย่อย รวมถึงมีการบรรจุภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค

2.3 ผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อ ได้แก่ ผู้เลี้ยงโคเนื้อ พ่อค้าคนกลาง ตลาดนัดโคกระบือ และโรงฆ่า/โรงเชือด ดังนี้

2.3.1 ผู้เลี้ยงโคเนื้อ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1) แบบอิสระ เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ซึ่งมีลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อ 2 รูปแบบ ได้แก่ การเลี้ยงโคเนื้อแบบมีระบบ โดยมีการคัดเลือกโคเนื้อเข้าขุน

วิธีการขุน รวมถึงมีการจัดการด้านอาหาร การจัดการสุขภาพ และการจัดการการเลี้ยงโคเนื้อที่ดี และการเลี้ยงโคเนื้อแบบทั่วไป ซึ่งเป็นการเลี้ยงโคเนื้อโดยการเลี้ยงแบบไล่ค้อนไปตามทุ่งหญ้า สาธารณะ ไม่มีการเสริมอาหารข้น และมีการขยายพันธุ์ในฝูงทั้งการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติและการผสมเทียม ทั้งนี้ ผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบอิสระจะเลี้ยงโคเนื้อประเภทพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่าย โคขุน โคมัน (โคโครง) และโคขุนคุณภาพ ซึ่งผลผลิตโคเนื้อที่ได้ ได้แก่ ลูกโคหย่านม โคขุน โคมัน (โคโครง) และโคขุนคุณภาพ

2) แบบสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) เป็นกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) ที่อยู่ในจังหวัดลำพูน โดยกลุ่มจะมีการกำหนดกฎระเบียบและเงื่อนไขให้สมาชิกปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งผู้เลี้ยงโคเนื้อแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) จะเลี้ยงโคเนื้อประเภทพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกจำหน่าย โคขุน และโคขุนคุณภาพ โดยผลผลิตโคเนื้อที่ได้ ได้แก่ ลูกโคหย่านม โคขุน และโคขุนคุณภาพ

2.3.2 พ่อค้าคนกลาง เป็นผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อที่มารับซื้อ โคเนื้อมีชีวิตที่หน้าฟาร์มของเกษตรกร และนำโคเนื้อมีชีวิตไปจำหน่ายในตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่หรือตลาดนัดโคกระบือ และนำไปจำหน่ายในตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ดาก และเชียงราย

2.3.3 ตลาดนัดโค-กระบือ เป็นแหล่งซื้อ-ขาย และรวบรวมโคเนื้อมีชีวิตในจังหวัดลำพูนและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งการซื้อ-ขาย เป็นการต่อรองกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ตลาดนัดโคกระบือที่อยู่ในพื้นที่ของการวิจัยครั้งนี้ คือ ตลาดนัดโคกระบือบ้านเวียง ตั้งอยู่อำเภอเวียงหนองล่อง จังหวัดลำพูน โดยโคเนื้อมีชีวิตที่จำหน่ายในตลาดนัดโค-กระบือ ได้แก่ ลูกโคหย่านม โคมัน (โคโครง) และโคขุน ทั้งนี้ ตลาดนัดโคกระบือนี้ ยังเป็นแหล่งรวบรวมโคเนื้อมีชีวิตที่ส่งไปยังตลาดโคมีชีวิตนอกประเทศด้วย

2.3.4 โรงฆ่า/โรงเชือด เป็นสถานที่ในการแปรสภาพโคเนื้อมีชีวิตเป็นเนื้อโค ที่ได้รับมาตรฐาน และมีการจัดการถูกต้องตามหลักการแปรสภาพโคเนื้อ โดยพบว่า โรงฆ่า/โรงเชือดแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ โรงฆ่า/โรงเชือด ในจังหวัดลำพูน และโรงฆ่า/โรงเชือดในจังหวัดเชียงใหม่ โดยโคเนื้อมีชีวิตที่ถูกนำมาแปรสภาพในโรงฆ่า/โรงเชือด จังหวัดลำพูน ส่วนใหญ่จะเป็นโคมัน (โคโครง) มีการตัดแบ่งซากแบบไทย และจำหน่ายเนื้อโคในลักษณะซากอุ่นหรือซากร้อนในตลาดสดของจังหวัดลำพูน สำหรับโคเนื้อที่ถูกนำไปแปรสภาพในโรงฆ่า/โรงเชือด ในจังหวัดเชียงใหม่ จะเป็นโคขุนคุณภาพ เมื่อผ่านกระบวนการชำแหละซากแล้ว ซากจะถูกนำไปเข้าสู่กระบวนการบ่มซาก แล้วจึงนำไปตัดแต่งซากเป็นชิ้นส่วนย่อยแบบสากล เพื่อจำหน่ายไปยังตลาดเนื้อโคพรีเมียมหรือร้านพรีเมียม (แม็กบิฟเชียงใหม่) ให้แก่ผู้บริโภคต่อไป

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

3.1 ปัญหาในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

ผลการวิจัยจากแบบสอบถามระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูนและจากแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ผลการวิจัยดังนี้

3.1.1 ผลการวิจัยจากแบบสอบถามระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน เกี่ยวกับระดับคะแนนความคิดเห็นต่อปัญหาในการผลิตโคเนื้อแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ระดับคะแนนความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

n = 210

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย $\pm$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. ด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ		
ราคาพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ	3.25 $\pm$ 1.16	ปานกลาง
แหล่งจำหน่ายพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ	2.87 $\pm$ 0.99	ปานกลาง
การจัดหาโคเข้าขุน	2.87 $\pm$ 0.98	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.00 $\pm$ 1.04	ปานกลาง
2. ด้านการจัดการอาหารโคเนื้อ		
ต้นทุนค่าอาหารขึ้น	2.90 $\pm$ 1.10	ปานกลาง
คุณภาพของอาหารขึ้น	2.82 $\pm$ 1.03	ปานกลาง
แหล่งจำหน่ายอาหารขึ้น	2.76 $\pm$ 1.02	ปานกลาง
ราคาอาหารหยาบ	2.69 $\pm$ 1.01	ปานกลาง
คุณภาพของอาหารหยาบ	2.68 $\pm$ 1.04	ปานกลาง
ปริมาณอาหารหยาบ	2.67 $\pm$ 1.01	ปานกลาง
แหล่งจำหน่ายอาหารหยาบ	2.62 $\pm$ 1.01	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	2.73 $\pm$ 1.03	ปานกลาง

ประเด็นปัญหา	ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
3. ด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ		
การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	3.09 ± 0.98	ปานกลาง
ต้นทุนในการเลี้ยงโคเนื้อสูง	3.01 ± 0.87	ปานกลาง
การจัดการฟาร์มมาตรฐาน/ฟาร์มปลอดโรค	2.86 ± 1.00	ปานกลาง
พื้นที่ในการเลี้ยงโคเนื้อ	2.63 ± 0.92	ปานกลาง
ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ	2.60 ± 0.92	น้อย
องค์ความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อ	2.52 ± 0.99	น้อย
แรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ	2.36 ± 0.88	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.72 ± 0.94	ปานกลาง
4. ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม		
การเกิดโรคระบาดในพื้นที่	2.63 ± 0.95	ปานกลาง
การจัดการของเสียในฟาร์ม	2.50 ± 0.94	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.57 ± 0.95	น้อย
5. ด้านการจำหน่ายโคเนื้อ		
การเคลื่อนย้ายสัตว์	2.65 ± 0.88	ปานกลาง
ราคาจำหน่ายโคเนื้อ	2.54 ± 0.94	น้อย
คุณภาพของเนื้อโคที่จำหน่าย	2.54 ± 0.91	น้อย
แหล่งจำหน่ายโคเนื้อ	2.50 ± 0.92	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	2.56 ± 0.91	น้อย

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากตารางที่ 4.7 ผลการวิจัยระดับคะแนนความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาในการผลิตโคเนื้อโดยแบ่งเป็นประเด็นปัญหาด้านการจัดการพันธุ์ ด้านการจัดการอาหาร ด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม และด้านการจัดจำหน่ายโคเนื้อ ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. ด้านการจัดการพันธุ์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจัดการพันธุ์อยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.00 ± 1.04 คะแนน โดยมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในประเด็น ราคาพ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ แหล่งจำหน่าย พ่อ-แม่พันธุ์โคเนื้อ และการจัดหาโคเข้าขุน เท่ากับ 3.25 ± 1.16 , 2.87 ± 0.99 และ 2.87 ± 0.98 คะแนน ตามลำดับ

2. ด้านการจัดการอาหาร พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจัดการอาหารอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.73 ± 1.03 คะแนน โดยมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในประเด็นต้นทุนค่าอาหารชั้น คุณภาพของอาหารชั้น แหล่งจำหน่ายอาหารชั้น ราคาอาหารหยาบ คุณภาพอาหารหยาบ ปริมาณอาหารหยาบ และแหล่งจำหน่ายอาหารหยาบ เท่ากับ 2.90 ± 1.10 , 2.82 ± 1.03 , 2.76 ± 1.02 , 2.69 ± 1.01 , 2.68 ± 1.04 , 2.67 ± 1.01 และ 2.62 ± 1.01 คะแนน ตามลำดับ

3. ด้านการจัดการฟาร์ม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจัดการฟาร์มอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.72 ± 0.94 คะแนน โดยมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในประเด็นการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ต้นทุนในการเลี้ยงโคเนื้อสูง การจัดการฟาร์มมาตรฐาน/ฟาร์มปลอดโรค พื้นที่ในการเลี้ยงโคเนื้อ ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ องค์กรความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อ และแรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อ เท่ากับ 3.09 ± 0.98 , 3.01 ± 0.87 , 2.86 ± 1.00 , 2.63 ± 0.92 , 2.60 ± 0.92 , 2.52 ± 0.99 และ 2.36 ± 0.88 คะแนน ตามลำดับ

4. ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.57 ± 0.95 คะแนน โดยมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในประเด็นการเกิดโรคระบาดในพื้นที่ และการจัดการของเสียในฟาร์ม เท่ากับ 2.63 ± 0.95 และ 2.50 ± 0.94 คะแนน ตามลำดับ

5. ด้านการจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจำหน่ายโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.56 ± 0.91 คะแนน โดยมีคะแนนระดับความคิดเห็นต่อปัญหาในประเด็นการเคลื่อนย้ายสัตว์ ราคาจำหน่ายโคเนื้อ คุณภาพของเนื้อโคที่จำหน่าย และแหล่งจำหน่ายโคเนื้อ เท่ากับ 2.65 ± 0.88 , 2.54 ± 0.94 , 2.54 ± 0.91 และ 2.50 ± 0.92 คะแนน ตามลำดับ

3.1.2 ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับปัญหาในการผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูนได้ผลการวิจัย ดังนี้

- 1) เกษตรกรมีความไม่เข้าใจในการผลิตโคเนื้อคุณภาพ การผลิตพืชอาหารสัตว์ การผลิตและให้อาหารชั้น รวมถึงการจัดการสุขภาพในฟาร์ม
- 2) เกษตรกรไม่สามารถขยายกำลังการผลิตและสร้างเป็นอาชีพหลักที่มั่นคงได้
- 3) เกษตรกรขาดการรวมกลุ่มการผลิต ทำให้ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารและไม่มีอำนาจในการต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิตและจำหน่ายโคเนื้อ
- 4) พ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อต้องใช้เวลาในการรวบรวมโคเนื้อ ทำให้มีต้นทุนในการขนส่งสูง เนื่องจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อแต่ละรายอยู่ในพื้นที่ห่างไกลกัน
- 5) จำนวนโคเนื้อไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทำให้มีการลักลอบนำโคเนื้อเข้ามาทางเขตพื้นที่ชายแดนที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน
- 6) โรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับมาตรฐานมีน้อย ทำให้การผลิตเนื้อโคไม่มีคุณภาพ

3.2 ข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีข้อเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนในด้านการผลิตและตลาดโคเนื้อ ดังนี้

3.2.1 ด้านการผลิตโคเนื้อ

- 1) ต้องการความรู้ในด้านสายพันธุ์โคเนื้อและการวางแผนการผลิตโคเนื้อ
- 2) ต้องการการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อโดยการผสมเทียมและให้มีคุณภาพเพื่อสอดคล้องกับความต้องการของตลาด
- 3) ต้องการผู้นำหรือคนกลางในการรวมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อหรือสหกรณ์

3.2.2 ด้านการจำหน่าย

- 1) ต้องการให้มีการกำหนดราคาซื้อขายโคเนื้อในตลาดโคเนื้อมีชีวิตที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานการซื้อขาย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน” สามารถสรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบอิสระ และแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีช่วงอายุ 51-60 ปี รองลงมา ช่วงอายุ 41-50 ปี เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ 6-10 ปี ในด้านการจัดการผลิตโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อ 4 ประเภท ได้แก่ โคเนื้อพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคหย่านม โคขุน โคมัน (โคโครง) และโคขุนคุณภาพ โดยพันธุ์โคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงสำหรับเป็นโคเนื้อพ่อ-แม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคหย่านม ส่วนใหญ่เกษตรกรร้อยละ 49.22 จะใช้โคบราห์มันพันธุ์แท้ สำหรับการเลี้ยงโคมัน เกษตรกรร้อยละ 90.32 จะใช้โคลูกผสมบราห์มัน การเลี้ยงโคขุน เกษตรกรร้อยละ 70.43 จะใช้โคเนื้อลูกผสมบราห์มัน ขณะที่การเลี้ยงโคขุนคุณภาพเกษตรกรจะใช้ทั้งโคเนื้อลูกผสมบราห์มันและลูกผสมชาร์โรเลห์ สำหรับแหล่งที่มาของโคเนื้อที่เกษตรกรนำมาเลี้ยงในฟาร์ม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 31.84 นำโคเนื้อมาจากกลุ่มเกษตรกรทั่วไปและ/หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รองลง คือ ขยายพันธุ์โคเนื้อภายในฟาร์มตนเอง ซึ่งมาจากตลาดนัด โค-กระบือ และได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ ทั้งนี้ ก่อนนำโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์มเกษตรกรจะทำการคัดเลือกโคเนื้อโดยพิจารณาจากลักษณะภายนอกของโคเนื้อ เช่น รูปร่าง และขนาดตัว เป็นต้น รวมทั้งพิจารณาจากอายุโค น้ำหนักโค ประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์ และสายพันธุ์โค ตามลำดับ

ในด้านการจัดการอาหารโคเนื้อ พบว่า แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ ร้อยละ 22.84 คือ ฟางข้าว รองลงมา คือ หญ้าแห้ง และผลพลอยได้ทางการเกษตร ตามลำดับ สำหรับหญ้าสดที่นำมาเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ร้อยละ 50 จะใช้หญ้าเนเปียร์ ซึ่งวิธีการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ คือ การนำไปเลี้ยงที่โรงเรือน ในด้านการจัดการอาหารชั้น พบว่า เกษตรกร

ร้อยละ 72.87 จะซื้ออาหารขึ้นตำเร็จรูปทางการค้ามาจากร้านค้า แต่เกษตรกรร้อยละ 27.13 จะทำการผสมอาหารขึ้นเพื่อเลี้ยงโคเนื้อในฟาร์มของตนเอง โดยใช้สูตรอาหารจากกรมปศุสัตว์และสูตรที่คิดเองตามสัดส่วนอย่างง่าย โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 92.54 ที่ผสมอาหารขึ้นเองจะไม่ได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของอาหารขึ้น อย่างไรก็ตาม เกษตรกรบางส่วนจะทำการตรวจสอบคุณภาพของอาหารขึ้น โดยการส่งวิเคราะห์คุณภาพอาหารที่หน่วยงานของกรมปศุสัตว์และมหาวิทยาลัยแม่โจ้ นอกจากนี้ เกษตรกรบางส่วนร้อยละ 28.57 มีการใช้อาหารที่เอ็มอาร์เพื่อเลี้ยงโคเนื้อ สำหรับการให้อาหารโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรให้อาหารขึ้นแก่โคเนื้อโดยพิจารณาจากลักษณะรูปร่างของโคเนื้ออายุโคเนื้อ น้ำหนักโคเนื้อ และประเภทโคเนื้อที่เลี้ยง

ในด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกร ร้อยละ 39.78 จะเลี้ยงโคเนื้อเป็นกลุ่มหรือฝูง รองลงมา เกษตรกรร้อยละ 32.53 เลี้ยงโคเนื้อแบบขังคอกรวม จำนวน 4-6 ตัว โดยโรงเรือนที่เลี้ยงโคเนื้อจะเป็นโรงเรือนแบบเปิด 4 ด้านมีหลังคาและมีบริเวณลานเปิดโล่ง นอกจากนี้ เกษตรกร ร้อยละ 88.57 จะทำการบันทึกข้อมูลโคเนื้อในฟาร์มของตนเอง ซึ่งข้อมูลที่บันทึก ได้แก่ การเป็นสัตว์ของโค ประวัติการทำวัคซีน การผสมพันธุ์ พันธุ์ประวัติสายเลือด อายุโคเพศโค ประวัติการป่วย น้ำหนักโค ความสูงของโคและความสมบูรณ์ของร่างกาย

ในด้านการจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรร้อยละ 83.33 มีการกักโรคโคเนื้อก่อนที่จะนำโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม โดยส่วนใหญ่จะทำการกักโรค 10-15 วัน นอกจากนี้ เกษตรกรร้อยละ 89.05 จะทำความสะอาดฆ่าเชื้อและพักโรงเรือนระยะเวลา 10-15 วัน สำหรับการทำวัคซีนป้องกันโรค พบว่า มีการทำวัคซีนเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม) วัคซีนแบคทีเรีย (โรคไขข้อ) วัคซีนปากและเท้าเปื่อย และวัคซีนบรูเซลโลซิส โดยส่วนใหญ่จะมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาทำวัคซีนให้ นอกจากนี้ เกษตรกรร้อยละ 85.24 จะทำการถ่ายพยาธิภายนอกให้แก่โคเนื้อทุก 6 เดือน อย่างไรก็ตาม จากผลการวิจัย พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 95.24 ไม่ได้ทำการตรวจโรคโคเนื้อ

สำหรับช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 34.17 จำหน่ายโคเนื้อโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม รองลงมา คือ จำหน่ายให้เกษตรกรทั่วไปเพื่อนำไปเลี้ยงขุนต่อ และบางส่วนจำหน่ายที่ตลาดนัดโค-กระบือ ตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำหรับการกำหนดราคาโคเนื้อโดยแบ่งตามประเภทของผลผลิตโคเนื้อ พบว่า กำหนดราคาโดยพิจารณาจากสายพันธุ์ประวัติของพ่อแม่พันธุ์ ลักษณะรูปร่างภายนอกของโค อายุโค และน้ำหนักโค แต่หากเป็นผลผลิตโคขุนคุณภาพ จะกำหนดราคาโดยพิจารณาจากระยะเวลาการเลี้ยงด้วย

1.2 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิต และตลาดเนื้อโค โดยแต่ละตลาดมีผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อ ได้แก่ ผู้เลี้ยงโคเนื้อ พ่อค้าคนกลาง ตลาดนัดโคกระบือ และโรงฆ่า/โรงเชือด

ตลาดโคเนื้อมีชีวิต แบ่งออกเป็น ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ และตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ โดยตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ เป็นตลาดนัดโคกระบือที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน โดยพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรทั่วไป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) ที่รับโคเนื้อมีชีวิตมา อาจนำโคเนื้อไปเลี้ยงขุนต่อ หรือหากผ่านการขุนมาเรียบร้อยแล้ว จะนำโคเนื้อไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป ขณะที่ตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่ เป็นตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในจังหวัดเชียงใหม่ ตาก และเชียงราย เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนจากจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้ และนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป 2) ตลาดโคเนื้อมีชีวิตจังหวัดเชียงใหม่ เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนคุณภาพจากจังหวัดลำพูนที่รวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้

ตลาดเนื้อโค แบ่งออกเป็น ตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน และตลาดเนื้อโคในพื้นที่ (เชียงใหม่) โดยตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคที่ได้จากโคมัน (โคโครง) และตลาดเนื้อโคในพื้นที่ (เชียงใหม่) ได้แก่ ร้านเนื้อพรีเมียมหรือร้านแม่กบิฟเชียงใหม่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคขุนคุณภาพที่ผ่านกระบวนการฆ่าจากโรงฆ่าที่ได้การรับรองมาตรฐาน มีกระบวนการบ่มซาก ตัดแต่งซากเป็นชิ้นส่วนย่อย รวมถึงมีการบรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค

1.3 ปัญหาการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ด้านการจัดการพันธุ์ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 3.00 ± 1.04 คะแนน ด้านการจัดการอาหาร พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.73 ± 1.03 คะแนน ด้านการจัดการฟาร์ม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เท่ากับ 2.72 ± 0.94 คะแนน ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาอยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.57 ± 0.95 คะแนน ด้านการจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาด้านการจำหน่ายโคเนื้ออยู่ในระดับน้อย เท่ากับ 2.56 ± 0.91 คะแนน

2. อภิปรายผล

2.1 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

ในด้านการจัดการผลิตโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีช่วงอายุ 51-60 ปี ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาและมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ 6-10 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสกสรรค์และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีอายุเฉลี่ย 52.59 ปี มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.85 คน เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อเฉลี่ย 12.72 ปี โดยมีวัตถุประสงค์การเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเป็นอาชีพเสริม ซึ่งเพศ อายุและประสบการณ์มีผลต่อการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากมีผลในการทำงาน และพร้อมที่จะเรียนรู้การเลี้ยงโคเนื้อให้พัฒนา เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินการจัดการฟาร์มให้มีมาตรฐาน

ในด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ เกษตรกรจะใช้โคเนื้อพันธุ์แท็บราห์มัน พันธุ์ลูกผสมบราห์มัน และลูกผสมชาร์โรเลส์ เนื่องจากเป็นพันธุ์โคเนื้อที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศของประเทศไทย สามารถใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบในพื้นที่ได้ดี มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดีภายใต้สภาพการเลี้ยงในประเทศไทย รวมทั้ง โคเนื้อสายพันธุ์ชาร์โรเลส์จะเหมาะสำหรับการนำมาเป็นสายพันธุ์โคเนื้อขุน เพราะมีอัตราการแลกเนื้อที่ดี คุณภาพเนื้อและคุณภาพซากที่ดีด้วย สอดคล้องกับรายงานวิจัยของ ภูษนิศา กาญจนโกมล และนิสาชล ศรีอ่อน (2559) พบว่า ในการเลี้ยงโคขุนเกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อของจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่ใช้โคเนื้อพันธุ์แท็บราห์มันและลูกผสมบราห์มันเป็นแม่พันธุ์ในการเลี้ยงโคขุน อย่างไรก็ตาม พบว่า สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในภาคเหนือจากรายงานของ สุริย์พร แสงวงศ์ และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อคุณภาพในจังหวัดแพร่ส่วนใหญ่ที่มีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงเพื่อผลิตลูกขาย และเลี้ยงโคเนื้อพ่อแม่พันธุ์ขุนชายจะใช้โคเนื้อพันธุ์ลูกผสมพื้นเมืองบราห์มัน รองลงมาเป็นลูกผสมพื้นเมืองแอ่งก๊ส และลูกผสมพื้นเมืองชาร์โรเลส์ ตามลำดับ เช่นเดียวกับรายงานของ กมลทิพย์ สอนศิริและคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ มีการขุนโคโดยใช้พันธุ์โคลูกผสมชาร์โรเลส์และโคลูกผสมแอ่งก๊ส ทั้งนี้ แหล่งที่มาของโคเนื้อที่เกษตรกรนำมาเลี้ยงในฟาร์มได้มาจาก 4 แหล่งหลักๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน การขยายพันธุ์ภายในฟาร์มตนเอง ตลาดนัดโค-กระบือ และได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์ โดยเกษตรกรจะทำการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์มโดยพิจารณาจากลักษณะรูปร่างของโคเนื้อ อายุโคเนื้อ น้ำหนักโคเนื้อและประเภทของการโคเนื้อที่เลี้ยง โดยมีทั้งการเลี้ยงโคเนื้อแบบในโรงเรือนและปล่อยโคเนื้อแทะเล็มในแปลงหญ้า สำหรับ

ในด้านการจัดการอาหารโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรมีการจัดการให้อาหารโคเนื้อโดยพิจารณาจากลักษณะรูปร่างของโคเนื้อ อายุโคเนื้อ น้ำหนักโคเนื้อและประเภทของการโคเนื้อที่เลี้ยง โดยมีทั้งการเลี้ยงโคเนื้อแบบในโรงเรือนและปล่อยโคเนื้อแทะเล็มในแปลงหญ้า สำหรับ

แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ได้แก่ ฟางข้าว หญ้าสด หญ้าแห้ง ผลพลอยได้
ได้ทางการเกษตรในรูปแบบสด หญ้าหมัก ทั้งหญ้าธรรมชาติ จะเห็นได้ว่าแหล่งอาหารหยาบใน
พื้นที่จังหวัดลำพูนมีหลากหลาย แต่เกษตรกรยังคงมีปัญหาด้านปริมาณและคุณภาพอาหารหยาบที่
ใช้เลี้ยงโคเนื้อ เช่นเดียวกับรายงานวิจัยการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย
พบว่า มีปริมาณพืชอาหารสัตว์ที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดของพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์เป็น
อุปสรรคสำคัญต่อการเพิ่มจำนวนโคเนื้อในพื้นที่ (กนกพร ภาทิฉายและคณะ, 2557) ในด้านการ
จัดการอาหารชั้น พบว่า เกษตรกรซื้ออาหารชั้นสำเร็จรูปทางการค้าจากร้านค้าและมีการผสมอาหาร
ชั้นไว้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อของตนเอง โดยใช้สูตรของกรมปศุสัตว์และสูตรที่คิดเองตามสัดส่วนอย่าง
ง่าย อย่างไรก็ตาม เกษตรกรที่ผสมอาหารเองนั้นยังขาดการตรวจสอบคุณภาพของอาหารชั้น ซึ่งอาจ
ทำให้อาหารชั้นที่ผสมนั้น มีองค์ประกอบทางโภชนาการไม่ถูกต้องหรือไม่เพียงพอต่อความต้องการ
โภชนาการของโคเนื้อ และอาจส่งผลให้โคเนื้อมีอาการเจริญเติบโตที่ไม่เหมาะสมได้ นอกจากนี้
เกษตรกรบางส่วนร้อยละ 28.57 นำอาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) มาใช้เลี้ยงโคเนื้อด้วย ซึ่งก็จะช่วยให้
โคเนื้อได้รับอาหารชั้นและอาหารหยาบในปริมาณที่เหมาะสมได้ อย่างไรก็ตาม พบว่า เกษตรกร
ผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดลำพูนจะมีการจัดการอาหารหยาบและอาหารชั้นเช่นเดียวกับการเลี้ยงโคเนื้อ
ในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ สอนศิริและคณะ (2560) พบว่า
เกษตรกรในจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่ มีรูปแบบการเลี้ยงโคขุนเป็นแบบขังคอก มีการให้อาหาร
สำเร็จรูป และมีการเสริมอาหารหยาบ เช่น เปลือกข้าวโพด ฟางข้าว หญ้าเนเปียร์ และหญ้ารูซี่

ในด้านการจัดการฟาร์มโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคเนื้อแบบ
ในโรงเรือนร่วมกับการปล่อยลงแปลงหญ้าหรือทุ่งหญ้าธรรมชาติ ซึ่งเป็นการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่ง
ปล่อย เช่นเดียวกับรายงานของ สุริย์พร และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัด
แพร่ มีลักษณะการเลี้ยงเป็นแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ซึ่งเป็นรูปแบบการเลี้ยงที่แตกต่างจากในช่วง 10 ปีที่
ผ่านมาที่เป็นการเลี้ยงแบบปล่อยตามทุ่งหญ้าสาธารณะ เนื่องจากในปัจจุบันพื้นที่ทุ่งหญ้าธรรมชาติ
หรือทุ่งหญ้าสาธารณะมีจำนวนลดลงจากความเจริญและการเปลี่ยนแปลงของสังคมเมือง ดังนั้น
เกษตรกรจึงมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงโคเนื้อ โดยการนำมาผลพลอยได้ทางการเกษตรและใช้
อาหารหยาบหมักและอาหารหยาบแห้งมาใช้เลี้ยงโคเนื้อมากขึ้น ในส่วนของการบันทึกข้อมูลฟาร์ม
พบว่า เกษตรกรมีการจดบันทึกข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ การเป็นสัตว์ ประวัติการทำวัคซีน การผสมพันธุ์
พันธุ์ประวัติสายเลือด อายุโค เพศโค ประวัติการป่วย น้ำหนักโค ความสูงโคและความสมบูรณ์ของ
ร่างกาย ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมีการจัดการฟาร์มที่เป็นระบบมากขึ้น รวมถึงมีการ
จดบันทึกข้อมูลฟาร์ม ช่วยทำให้เกษตรกรทราบข้อมูลการดำเนินงานของฟาร์มตนเอง รวมถึง

สามารถนำข้อมูลที่จัดบันทึกไว้ไปใช้ในการวางแผนการผลิตและจัดทำเป้าหมายการผลิตของฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (สมปอง สรววมศิริและคณะ, 2550)

ในด้านการจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการกักโรคโคเนื้อก่อนที่จะนำโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม และภายหลังจากสิ้นสุดการเลี้ยงในแต่ละรุ่น จะทำความสะอาดฆ่าเชื้อและพักโรงเรือนระยะเวลา 10-15 วัน สำหรับการทำวัคซีนป้องกันโรคที่สำคัญ ได้แก่ โรคเฮโมรายิกเซพติซีเมีย (โรคคอบวม) โรคแบลกลอก (โรคไขข้อ) โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคบรูเซลโลซิส โดยส่วนใหญ่จะมีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาทำวัคซีนให้ รองลงมาเกษตรกรจะเป็นผู้ทำวัคซีนและรักษาเอง โคนเองเมื่อพบว่าโคป่วย เช่นเดียวกับงานวิจัยของกาญจนา กาญจนโกมลและนิตาสล ศรียอ่อน (2559) พบว่า เกษตรกรจังหวัดนครปฐมส่วนใหญ่แจ้งเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์มารับรักษาเมื่อโคป่วย รองลงมาแจ้งให้อาสาปศุสัตว์มารับรักษา และรักษาด้วยตนเองหรือคนในครอบครัวเป็นผู้ดำเนินการ นอกจากนี้ เกษตรกรร้อยละ 85.24 จะทำการถ่ายพยาธิภายนอกให้แก่โคเนื้อทุก 6 เดือน อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการทำวัคซีนเพื่อป้องกันการระบาดของโรคของโคเนื้อแล้วก็ตาม แต่ยังคงพบการระบาดของโรคโคเนื้อในจังหวัดลำพูนอยู่เป็นระยะๆ เนื่องจากมีการเคลื่อนย้ายของโคเนื้อจากจังหวัดใกล้เคียงที่มีการระบาดของโรค ส่งผลให้โคเนื้อในจังหวัดลำพูนได้รับผลกระทบไปด้วย ประกอบกับผลการวิจัยในครั้งนี้ที่พบว่า เกษตรกร ร้อยละ 95.24 ไม่ได้ทำการตรวจโรคโคเนื้อของตนเอง ซึ่งก็อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดโรคระบาดโคเนื้อในพื้นที่ ทั้งนี้ จากรายงานการวิจัยการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย พบว่า ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะมีการจัดการวัคซีนให้แก่โคเนื้อที่เลี้ยง รวมถึงมีการทดสอบโรคประจำปี แต่ในปัจจุบันพื้นที่ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ยังคงประสบกับปัญหาโรคระบาดอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีโดยเฉพาะ โรคปากและเท้าเปื่อย (ณัฐพันธุ์ กันธิยะ, 2562) เช่นเดียวกับพื้นที่จังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย เช่น แพร่ และกาญจนบุรี (สุริย์พร แสงวงศ์และคณะ, 2563; กรรณิกา เมฆแดง และคณะ, 2555)

สำหรับช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 34.17 จำหน่ายโคเนื้อโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม รองลงมา คือ จำหน่ายให้เกษตรกรทั่วไปเพื่อนำไปเลี้ยงขุนต่อ และบางส่วนจำหน่ายที่ตลาดนัดโค-กระบือ ตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำหรับการกำหนดราคาโคเนื้อ พบว่า กำหนดราคาโดยพิจารณาจากสายพันธุ์ประวัติของพ่อแม่พันธุ์ ลักษณะรูปร่างภายนอกของโค อายุโค และน้ำหนักโค แต่หากเป็นผลผลิตโคขุนคุณภาพ จะกำหนดราคาโดยพิจารณาจากระยะเวลาการเลี้ยงด้วย สอดคล้องกับรายงานของสมปอง สรววมศิริและคณะ (2552) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองในเขตจังหวัดภาคเหนือ (เชียงใหม่และแพร่) ขายโคเนื้อออกจากฝูงในลักษณะโคเนื้อมีชีวิตให้แก่พ่อค้าประจำท้องถิ่นหรือพ่อค้าประจำหมู่บ้าน ที่มารับ

ซื้อจากฟาร์ม โดยการกำหนดราคาจากลักษณะภายนอกของโคเนื้อแต่ละตัว ส่วนใหญ่จะขายโคเนื้อเพศผู้ออกจากฝูงหลังจากหย่านมแล้วเพื่อนำไปขายต่อกับเกษตรกรที่ต้องการเลี้ยงต่อ จะเห็นได้ว่าการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ในแต่ละพื้นที่จะมีพ่อค้ามารับซื้อที่ฟาร์มเนื่องจากไม่ต้องรับผิดชอบค่าขนส่งเองเลี้ยง เช่นเดียวกับรายงานของ ชำรง เมฆโหรา และณัฐนรากร จันทิมาน (2550) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายโคเนื้อโดยมีพ่อค้ามารับซื้อถึงฟาร์ม และจัดการขนส่งโคเนื้อไปยังปลายทาง

2.2 ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ประกอบด้วย ตลาดโคเนื้อมีชีวิต และตลาดเนื้อโค โดยแต่ละตลาดมีผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อ ได้แก่ ผู้เลี้ยงโคเนื้อ พ่อค้าคนกลาง ตลาดนัดโคกระบือ และโรงฆ่า/โรงเชือด ทั้งนี้ ตลาดโคเนื้อมีชีวิต แบ่งออกเป็น ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ และตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่ โดยตลาดโคเนื้อมีชีวิตในพื้นที่ เป็นตลาดนัดโคกระบือที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดลำพูน เมื่อพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรทั่วไป และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) รับซื้อโคเนื้อมีชีวิตมาอาจนำโคเนื้อไปเลี้ยงขุนต่อ หรือหากผ่านการขุนมาเรียบร้อยแล้ว จะนำโคเนื้อไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป ขณะที่ตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่ เป็นตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตลาดโคเนื้อมีชีวิตในจังหวัดเชียงใหม่ ตาก และเชียงราย เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนจากจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้ และนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดโคเนื้อมีชีวิตนอกประเทศต่อไป และ 2) ตลาดโคเนื้อมีชีวิตจังหวัดเชียงใหม่ เป็นตลาดที่มีการนำโคขุนคุณภาพจากจังหวัดลำพูนที่รวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำพูนมาจำหน่ายในตลาดนี้ สำหรับตลาดเนื้อโค ประกอบด้วยตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน และตลาดเนื้อโคนอกพื้นที่ (เชียงใหม่) โดยตลาดเนื้อโคในพื้นที่จังหวัดลำพูน ได้แก่ ตลาดสดในพื้นที่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคที่ได้จากโคมัน (โคโครง) และตลาดเนื้อโคนอกพื้นที่ (เชียงใหม่) ได้แก่ ร้านเนื้อพรีเมียมหรือร้านแม็กบิฟเชียงใหม่ ซึ่งเนื้อโคที่จำหน่ายเป็นเนื้อโคขุนคุณภาพที่ผ่านกระบวนการฆ่าจากโรงฆ่าที่ได้การรับรองมาตรฐาน มีกระบวนการบ่มซาก ตัดแต่งซากเป็นชิ้นส่วนย่อย รวมถึงมีการบรรจุภัณฑ์เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภค จากผลการวิจัย จะเห็นได้ว่าผลผลิตโคเนื้อมีชีวิตที่ได้จากเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อแบบอิสระและแบบสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) จะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่หน้าฟาร์มของเกษตรกร โดยพ่อค้าคนกลาง นับว่าเป็นผู้เกี่ยวข้องในตลาดโคเนื้อที่มีบทบาทสำคัญในการรับซื้อ โคมีชีวิตจากในและนอกพื้นที่จังหวัดลำพูน เช่นเดียวกับรายงานของ กนกพร ภาคิฉายและคณะ (2557) ที่ศึกษาวิถีการตลาดโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง (ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และนครศรีธรรมราช) และทิวากรณ์ น้อยผาง

และพันธมิตร เรื่องเชิงชุม (2558) ที่ศึกษาห่วงโซ่อุปทานการค้าโคเนื้อพื้นเมืองเพื่อการผลิตเชิงพาณิชย์ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ส่วนใหญ่ผลผลิตโคเนื้อจากฟาร์มของเกษตรกรจะมีพ่อค้าคนกลางเข้ามารับซื้อโคจากเกษตรกรในหมู่บ้าน และจากนั้นจะเข้าสู่ตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อส่งต่อไปยังโรงฆ่าสัตว์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ และตลาดสด ตามลำดับ ทั้งนี้ เกษตรกรบางรายที่จำหน่ายโคขุนคุณภาพแบบโคเนื้อมีชีวิตให้แก่วิสาหกิจชุมชน (เวียงหนองล่อง) จะต้องดำเนินการจัดการตามข้อตกลงของการเป็นสมาชิก โดยมีการชั่งน้ำหนักโคและมีการกำหนดราคาตามเกณฑ์ ขณะที่เกษตรกรที่จำหน่ายโคมีชีวิตให้แก่พ่อค้าคนกลาง และเกษตรกรทั่วไปที่นำไปเลี้ยงต่อ จะจำหน่ายโคเนื้อมีชีวิตโดยไม่มีเกณฑ์การจำหน่ายที่ชัดเจน เช่นเดียวกับ สุริย์พร แสงวงศ์และคณะ (2563) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดเชียงราย ที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อ มีการจำหน่ายโคเนื้อโดยใช้ระบบของกลุ่ม มีระบบการชั่งน้ำหนักตามมาตรฐาน กำหนดราคาตามเกรดและคุณภาพซากของเนื้อ ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มการเลี้ยงโคเนื้อ ส่วนใหญ่จำหน่ายโคโดยผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งมีการกำหนดราคาโดยใช้สายตา ทำให้ถูกกดราคาและขายโคได้ในราคาที่ต่ำ ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเนื้อแบบรวมกลุ่มกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้ การวางแผนการผลิต และช่องทางการตลาด

2.3 ปัญหาการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

คะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัญหาของเกษตรกร พบว่า ด้านการจัดการพันธุ์ ด้านการจัดการอาหาร และด้านการจัดการฟาร์ม มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม และด้านการจำหน่ายโคเนื้อ มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เช่นเดียวกับรายงานวิจัยของ ปานฉัตร อารักษ์ และคณะ (2560) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดเชียงรายมีปัญหาด้านการจัดการพันธุ์ ด้านการจัดการจัดการฟาร์ม ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมมากที่สุด ขณะที่รายงานวิจัยของ กิจจา มุขทัตและคณะ (2562) พบว่า ปัญหาหลักของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดสุโขทัย คือ พันธุ์โคเนื้อและอาหารชั้นที่มีราคาสูง

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาการผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน ดังนั้น หากนำข้อมูลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์จะต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของบริบทในแต่ละพื้นที่ร่วมด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและตลาดโคเนื้อต่อไป

3.2.2 ควรมีการศึกษาใช่อุปทานการผลิตโคเนื้อของจังหวัดลำพูน รวมถึงพื้นที่ข้างเคียงที่มีการเคลื่อนย้ายโคเนื้อออกจากจังหวัดลำพูนไป เพื่อจะใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพร ภาคิฉาย, ไชยวรรณ วัฒนจันทร์และเถลิงศักดิ์ อังกูรเศรษฐ์. (2557). วิถีการตลาดโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย.วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม) ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 : น. 312-325.
- กมลทิพย์ สอนศิริ, พยุงศักดิ์ อินตะวิชา, สุริย์พร แสงวงศ์, ภวิศสรณ์ ภูมิสรณคมณ์และ ชยุด ดงป่าลีธรรม. (2563). สภาพการเลี้ยงและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและจังหวัดแพร่.วารสารแก่นเกษตร, 48 ฉบับพิเศษ (1) : น. 93-104.
- กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2559). คู่มือการปฏิบัติการผลิตโคเนื้อเชิงการค้า สำหรับเกษตรกร. (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพมหานคร: กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กิจจา มุขทั้ง, วันดี ทาตระกูล, ทศพร อินเจริญ, ฉัตรชัย เชื้อผู้ดี, ประวิทย์ ห่านใต้, ธนโชติ ทองย่อย, นุศรา หลวงจิโน, สุณัษฐา โฉมแดง, ชันวมาศ กาศสนุก, คงเดช พะลิณาและณรณมล เลาห์พันธุ์. (2562) ต้นทุนและผลตอบแทนของการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรในจังหวัดสุโขทัย. วารสารแก่นเกษตร ปีที่ 28 ฉบับที่ 8 สิงหาคม 2562, 1: (2021) ,น.191-197.
- ฉวี เล็กสอน. (2561). รูปแบบการเลี้ยงและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผู้เลี้ยงโคเนื้อรายย่อยในเขตจังหวัดนครสวรรค์. (ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, นครสวรรค์.
- ณัฐพันธุ์ กันธิยะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน. สืบค้นจาก <http://region5.dld.go.th/webnew/pdf/s.pdf>. (5 มกราคม 2564)
- เถลิงศักดิ์ อังกูรเศรษฐ์.(2560). สักยภาพทางการค้าและโอกาสการส่งออกอุตสาหกรรมโคเนื้อของประเทศไทยในตลาดสาธารณรัฐประชาชนจีน (มณฑลยูนนาน). (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สงขลา.
- ทிரากรณ์ น้อยผางและปณัฑพร เรืองเชิงชุม. (2558). ห่วงโซ่อุปทานการค้าโคเนื้อพื้นเมืองเพื่อการผลิตเชิงพาณิชย์ในจังหวัดศรีสะเกษ.การประชุมวิชาการทางธุรกิจและนวัตกรรมทางการจัดการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2558. น. 951-957.
- ธีรวุฒิ เอกกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

- ชำระ เมฆโหราและณัฐนรากร จันทิมา. (2552). รายงาน ระบบการผลิตและตลาดโคเนื้อจังหวัดตาก. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.) สืบค้นจาก [http://www.meatnet.kmil.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15\(2](http://www.meatnet.kmil.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15(2) มีนาคม 2564)
- ชำระ เมฆโหราและเฉลิมชัย ทิพย์ค. (2560). รายงาน การสร้างคุณค่าในโซ่อุปทานโคเนื้อพื้นเมืองและบราห์มันไทยด้วยสหกรณ์เครือข่ายและการจัดการเชิงระบบในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.) สืบค้นจาก [http://www.meatnet.kmil.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15\(1](http://www.meatnet.kmil.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15(1) มีนาคม 2564)
- ยอดชาย ทองไทยนันท์ และไพโรจน์ ศิริสม. (2546). การเลี้ยงโคเนื้อ. (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตาก สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์กรมปศุสัตว์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปฐมพิชล วายุอัคคีสม. (2546). การเลี้ยงโคเนื้อ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ฐานเกษตรกรรม.
- ปานฉัตร อารักษ์และกัสมากาซ้อน. (2560). ความเสี่ยงจากการลงทุนและปัญหาของผู้เลี้ยงโคเนื้อ ตำบลแม่ข้าวต้ม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย.วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ปีที่ 2 ฉบับที่ (มกราคม – มิถุนายน 2560). น.63-74.
- เพียงขวัญ ปาแดง. (2553). การวิเคราะห์สังคมเศรษฐศาสตร์การผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตาก. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- ภัทรมน ทิมทอง. (2560). โอกาสทางการตลาดโคเนื้อไทยเพื่อการส่งออก. สืบค้น <http://www.natres.psu.ac.th/department/animalsci/doc> (26 ตุลาคม 2564)
- ภูษณิศ กาญจนโกมล และนิสาชล ศรีอ่อน. (2559). การประเมินสภาพการจัดการฟาร์มโคเนื้อของเกษตรกรจังหวัดนครปฐม. สืบค้นจาก <http://region7.dld.go.th/webnew/pdf/s.pdf>. (5 มกราคม 2564)
- ภูษณิศ กาญจนโกมล และสุพัฒน์ เอี่ยมสะอาด. (2563). สภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อจังหวัดนครปฐม. สืบค้นจาก <http://region7.dld.go.th/webnew/pdf/s.pdf>. (5 มกราคม 2564)
- วรินทร์ มณีรัตน์.(2560).การจัดการการผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง. ในเอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการผลิตโคเนื้อ.(หน่วยที่ 6 น.5-45). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- _____. (2560). การจัดการการผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง. ในเอกสารการสอนชุดวิชา
การจัดการการผลิตโคเนื้อ. (หน่วยที่ 7 น.5-35). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.
- ศรเทพ ชัมวาสร. (2548). การเลี้ยงโคเนื้อแนวทางการพัฒนาอาชีพของเกษตรกรไทย.
(พิมพ์ครั้งที่ 3): กรุงเทพมหานคร. ภาควิชาสัตวบาล คณะเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2563). ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย
ปีงบประมาณ 2563. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจาก
<http://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/323-report-thailand-Livestock/2563>.
(2 ตุลาคม 2563)
- สมปอง สรวมศิริ และไพโรจน์ ศิลม่น. (2552). รายงาน ระบบการผลิตโคพื้นเมืองในจังหวัด
เชียงใหม่. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.) สืบค้นจาก
[http://www.meatnet.kmitl.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15\(1 มีนาคม 2564\)](http://www.meatnet.kmitl.ac.th/animal/viewpage.phpmpage_id=15(1 มีนาคม 2564)
- สิทธิพร บุรณันท์. (2552). นอกคอก: Beef Supply Chain “ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อ” จดหมายข่าวธุรกิจ
โคเนื้อ. 12 (2). หน้า 9. สืบค้นจาก <http://mcatnet.kmitl.ac.th/animalref> (15 ตุลาคม
2564)
- สุรวัดน์ ชะลอสันติสกุล และจารุณี เกสรพิกุล. (2562). รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการการผลิต
ปัจจัยที่สัมพันธ์กับต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อปล่อยแทะเล็มข้างถนนเพื่อ
ใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ : กรณีศึกษา จังหวัดเพชรบุรีและ
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สืบค้นจาก <http://uc.thailis.or.th> (20 ตุลาคม 2564)
- สุวิษ บุญโปร่ง. (2558). คู่มือการเลี้ยงโคเนื้อสำหรับเกษตรกรไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1): กรุงเทพมหานคร.
กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุรีย์พร แสงวงศ์, วีรนุช ทันนิต, จักรกฤษ วิชาพรและพยุงศักดิ์ อินตะวิชา. (2563). สภาพการเลี้ยง
การประเมินปัญหาและโอกาสในการผลิตโคเนื้อคุณภาพของเกษตรกรจังหวัดแพร่.
วารสารเกษตรพระจอมเกล้า 2563 : 38(2) : น. 254-262.
- _____. (2562). สภาพการผลิตการจัดการและห่วงโซ่อุปทาน โคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัด
เชียงราย. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 2562 : น. 1403-1414.
- สำนักงานจังหวัดลำพูน. (2563). ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปจังหวัดลำพูน. สืบค้น
<https://www.lamphun.go.th> (2 กุมภาพันธ์ 2564)

- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2564).รายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตร ภาคเหนือ ปี 2563. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สืบค้นจาก<https://www.oae.go.th> (1 มีนาคม 2564)
- _____.(2564).ข้อมูลผลิตสินค้าเกษตร.ศูนย์ข้อมูลการเกษตร.สืบค้นจาก <https://www.oae.go.th> (1 มีนาคม 2564)
- _____.(2564).สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2564.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.สืบค้นจาก<https://www.oae.go.th> (1 มีนาคม 2564)
- สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์. (2564).กรมปศุสัตว์. วัคซีนสำหรับโค กระบือ แพะ แกะ. สืบจาก <http://www.biologic.dld.go.th> (1 มีนาคม 2564)
- สำนักงานปศุสัตว์เขต 5. (2563). ยุทธศาสตร์โคเนื้อภาคเหนือตอนบน พ.ศ.2560 – 2564. สืบค้น จาก <http://region5.dld.go.th/webnew/images/stories/2563/yut/yutbeefcattle.pdf> (2 กันยายน 2564)
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดลำพูน. (2563). สรุปข้อมูลสถิติจำนวนโคเนื้อและเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ปีงบประมาณ 2563. สืบค้นจาก http://www.dld.go.th/pv1o_lpn/ (2 กุมภาพันธ์ 2564)
- โสภณ บุญล้ำ. (2550). การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรใน อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. นนทบุรี.
- อำนาจ ภิญ โยศรี. (2558). ยุทธศาสตร์การตลาดโคเนื้อสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.วารสารวิจัย และพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน - เดือนธันวาคม พ.ศ.2558) : น. 165-174.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม สำหรับการวิจัย

เลขที่แบบสอบถาม

--	--	--

แบบสอบถาม สำหรับการวิจัย

แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง

เรื่อง การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ชื่อ-สกุล.....

เบอร์โทรศัพท์..... วันที่กรอกข้อมูล.....

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยฉบับนี้เป็นแบบสอบถามประกอบการวิจัย เรื่อง การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

2. แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

3. ลักษณะของแบบสอบถามฉบับนี้มี 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.2 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.2.1 การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ

1.2.2 การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ

1.2.3 การจัดการฟาร์มโคเนื้อ

1.2.4 การจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม

1.3 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

4. คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการผลิตโคเนื้อ จึงขอความกรุณาจากท่านตอบแบบสอบถามนี้ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง

5. ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสอบถามฉบับนี้จะถือเป็นความลับ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมโดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใดทั้งทางตรงและทางอ้อม

7. ท่านมีรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่แบบใด

- ( ) แบบอิสระ
- ( ) แบบสมาชิก ( ) 1. กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่
- ( ) 2. กลุ่มวิสาหกิจผู้เลี้ยงโคเนื้อ
- ( ) 3. อื่นๆ(ระบุ).....

8. ฟาร์มของท่านเลี้ยงโคเนื้อประเภทใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 8.1 การเลี้ยงโคเนื้อพ่อ-แม่ พันธุ์ เพื่อผลิตลูกโคเนื้อจำหน่าย
ระยะเวลาเลี้ยงตั้งแต่ลูกโคคลอดถึงการจำหน่าย.....(เดือนหรือปี)
หรือจำหน่ายเมื่อลูกโคมีน้ำหนักประมาณ.....กิโลกรัม/ตัว
- ( ) 8.2 การเลี้ยงโคขุน
ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นขุนจนถึงสิ้นสุดการขุนเพื่อนำไปจำหน่าย.....(เดือน/ปี)
น้ำหนักเริ่มต้นขุน.....กิโลกรัม/ตัว น้ำหนักเมื่อสิ้นสุดการขุน..... กิโลกรัม/ตัว
- ( ) 8.3 การเลี้ยงโคมันหรือโคโครง
ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นขุนจนถึงสิ้นสุดการขุนเพื่อนำไปจำหน่าย.....(เดือน/ปี)
น้ำหนักเริ่มต้นขุน.....กิโลกรัม/ตัว น้ำหนักเมื่อสิ้นสุดการขุน..... กิโลกรัม/ตัว
- ( ) 8.4 การเลี้ยงโคขุนคุณภาพ
ระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นขุนจนถึงสิ้นสุดการขุนเพื่อนำไปจำหน่าย.....(เดือน/ปี)
น้ำหนักเริ่มต้นขุน...กิโลกรัม/ตัว น้ำหนักเมื่อสิ้นสุดการขุน..... กิโลกรัม/ตัว
- ( ) 8.5 อื่นๆ (ระบุ).....

9. ฟาร์มของท่านได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มของกรมปศุสัตว์หรือไม่

- ( ) 1. ไม่ได้รับรองมาตรฐาน
- ( ) 2. ได้รับรองมาตรฐานฟาร์ม
- ( ) 2.1.1 ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM)
- ( ) 2.1.2 มาตรฐานฟาร์มอื่น (ระบุ).....

10. เงินทุนในการประกอบกิจการเลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ทุนของตนเอง
- ( ) 2. เงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
- ( ) 3. อื่นๆ (ระบุ) .....

1.2 การจัดการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

1.2.1 การจัดการด้านพันธุ์โคเนื้อ

1. ท่านเลี้ยงโคเนื้อสายพันธุ์ใด

กรณี เลี้ยงโค พ่อ-แม่ พันธุ์

- ( ) 1. โคเนื้อพันธุ์แท้ ระบุสายพันธุ์.....
- ( ) 2. โคเนื้อลูกผสม ระบุสายพันธุ์.....
- ( ) 3. อื่นๆ (ระบุสายพันธุ์) .....

กรณี โคขุน

- ( ) 1. โคเนื้อลูกผสม ระบุสายพันธุ์.....
- ( ) 2. อื่นๆ (ระบุสายพันธุ์) .....

กรณี เลี้ยงโคมันหรือโคโครง

- ( ) 1. โคเนื้อลูกผสม ระบุสายพันธุ์.....
- ( ) 2. อื่นๆ (ระบุสายพันธุ์) .....

กรณี โคขุนคุณภาพ

- ( ) 1. โคเนื้อลูกผสม ระบุสายพันธุ์.....
- ( ) 2. อื่นๆ (ระบุสายพันธุ์) .....

2. แหล่งที่มาของโคเนื้อที่นำมาเลี้ยงในฟาร์ม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ขยายพันธุ์ภายในฟาร์มตนเอง
- ( ) 2. ตลาดนัดโค-กระบือ
- ( ) 3. กลุ่มเกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- ( ) 4. ได้รับการสนับสนุนจากกรมปศุสัตว์
- ( ) 5. อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ท่านมีวิธีการคัดเลือกโคเนื้อเข้ามาเลี้ยงในฟาร์มอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ประวัติ พ่อ-แม่ พันธุ์
- ( ) 2. ลักษณะภายนอก รูปร่าง ขนาดตัว
- ( ) 3. อายุของโค
- ( ) 4. น้ำหนักของโค
- ( ) 5. สายพันธุ์ของโค
- ( ) 6. อื่นๆ (ระบุ).....

1.2.2 การจัดการด้านอาหารโคเนื้อ

1. แหล่งอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. พุ่มหญ้าธรรมชาติ
- ( ) 2. หญ้าหมัก
- ( ) 3. หญ้าแห้ง
- ( ) 4. ฟางข้าว
- ( ) 5. ผลพลอยได้ทางการเกษตรในรูปแบบสด เช่น เปลือกข้าวโพด เปลือกสับประรด
- ( ) 6. อาหารหยาบหมัก เช่น เปลือกข้าวโพดหมัก ต้นข้าวโพดหมัก เปลือกสับประรดหมัก
- ( ) 7. หญ้าสด มีพื้นที่ปลูกหญ้า.....ไร่ ชนิดพืชอาหารสัตว์ที่ปลูก (ระบุ).....
- ( ) 8. อื่นๆ (ระบุ).....

2. วิธีการให้อาหารหยาบแก่โคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ปล่อยให้โคเนื้อแทะเล็มในแปลงหญ้า
- ( ) 2. นำมาให้ที่คอก/โรงเรือน
- ( ) 3. อื่นๆ (ระบุ).....

3. ปัญหาในการจัดการอาหารหยาบ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ราคาแพง
- ( ) 2. ไม่มีพื้นที่ปลูก
- ( ) 3. ปริมาณและชนิดอาหารหยาบไม่แน่นอน
- ( ) 4. คุณภาพอาหารหยาบ
- ( ) 5. อื่นๆ (ระบุ).....

4. แหล่งที่มาของอาหารชั้นที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ซื้อจากร้านค้า
- ( ) 2. ซื้อจากสหกรณ์
- ( ) 3. ผสมเอง
- ( ) 4. อื่นๆ (ระบุ).....

4.1 กรณี ท่านผสมอาหารชั้นเองมีวิธีการผสมอาหารอย่างไร

- ( ) 1. ผสมอาหารตามสูตรของกรมปศุสัตว์
- ( ) 2. ผสมอาหารตามสูตรที่คิดเองตามสัดส่วนอย่างง่าย
- ( ) 3. ผสมอาหารโดยสูตรคิดคำนวณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- ( ) 4. อื่นๆ (ระบุ).....

4.2 จากข้อ 4.1 ท่านมีตรวจสอบคุณภาพอาหารชั้นที่ผสมเองอย่างไร

- ( ) 1. ไม่มีการตรวจสอบคุณภาพอาหาร
- ( ) 2. มีการตรวจสอบคุณภาพอาหาร โดยวิธี

- ( ) 2.1 ส่งวิเคราะห์ที่หน่วยงานของภาครัฐ โปรตระบุญ หน่วยงาน.....
- ( ) 2.2 ส่งวิเคราะห์ที่มหาวิทยาลัย โปรตระบุญ.....
- ( ) 2.3 ส่งวิเคราะห์ที่หน่วยงานเอกชน โปรตระบุญ.....
- ( ) 2.3 อื่นๆ โปรตระบุญ.....

5. การใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR)

- ( ) ไม่ใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR)
- ( ) ใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR)

5.1 (จากข้อ 5)กรณี ใช้อาหารที่เอ็มอาร์ (TMR) ท่านมีแหล่งที่มาของการอาหารจากแหล่งใด

- ( ) 1. ซื้อจากร้านค้า ( ) 2. ซื้อจากสหกรณ์
- ( ) 3. ผสมเอง ( ) 4. อื่นๆ (ระบุ).....

6. การจัดการอาหารโคเนื้อท่านพิจารณาจาก(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. อายุของโคเนื้อ
- ( ) 2. น้ำหนักของโคเนื้อ
- ( ) 3. ลักษณะรูปร่างของโคเนื้อ
- ( ) 4. ประเภทของโคเนื้อที่เลี้ยง
- ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

7. ท่านมีการให้แร่ธาตุเสริมแก่โคเนื้อหรือไม่

- ( ) 1. ไม่มีการเสริมแร่ธาตุก่อน เพราะ.....
- ( ) 2. มีการเสริมแร่ธาตุก่อน
- ( ) 1. เป็นก้อน
- ( ) 2. เป็นผง

8. การให้น้ำโคเนื้อ

- ( ) 1. มีน้ำใส่ภาชนะให้โคกิน
- ( ) 2. มีระบบให้น้ำอัตโนมัติ

9. แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับเลี้ยงโคเนื้อมาจากแหล่งใด (ตอบที่มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. แม่น้ำ ลำคลองหรือลำธาร ( ) 2. น้ำบาดาล หรือบ่อน้ำ
- ( ) 3. น้ำประปาในหมู่บ้าน ( ) 4. อื่นๆ(ระบุ).....

1.2.3 การจัดการฟาร์มโคนม

1. ลักษณะการเลี้ยงโคนมในฟาร์ม

- ( ) 1. เลี้ยงแบบขังคอกเดี่ยว ขนาดพื้นที่ ..... เมตร/ตัว
- ( ) 2. เลี้ยงแบบขังคอกรวม ขนาดพื้นที่ .....เมตร จำนวน .....ตัว/คอก
- ( ) 3. เลี้ยงแบบรวมกลุ่ม โดยปล่อยในแปลงหญ้า จำนวน ..... ตัว/คอก
- ( ) 4. เลี้ยงแบบรวมกลุ่ม
- ( ) 4.1 โดยปล่อยในแปลงหญ้า
- ( ) 4.2 โดยปล่อยแทะเล็มตามที่สาธารณะหรือทุ่งนา จำนวน..... ตัว
- ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

2. โรงเรือนโคนม

- ( ) 1. โรงเรือนแบบเปิด 4 ด้าน มีหลังคา และมีบริเวณลานเปิดโล่ง
- ( ) 2. โรงเรือนแบบเปิด 4 ด้าน มีหลังคา แต่ไม่มีลานเปิดโล่ง

3. พื้นโรงเรือนโคนม

- ( ) 1. พื้นดิน ( ) 2. พื้นคอนกรีต
- ( ) 3. พื้นดินและพื้นคอนกรีต ( ) 4. อื่นๆ(ระบุ).....

4. ท่านมีการลดความร้อนภายในโรงเรือนอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. ไม่มี
- ( ) 2. ปลุกต้นไม้ให้ร่มเงาบริเวณโรงเรือน
- ( ) 3. ใช้พัดลม และมีการรดน้ำหลังคาโรงเรือน
- ( ) 4. อื่นๆ(ระบุ).....

5. ท่านมีการจดบันทึกโคนมในฟาร์ม

- ( ) 1. ไม่มีการจดบันทึก
- ( ) 2. มีการจดบันทึกทุกครั้ง

กรณีที่มีการบันทึก ท่านบันทึกข้อมูลอะไรบ้าง(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. อายุของโค ( ) 2. น้ำหนักของโค
- ( ) 3. ความสูงของโค ( ) 4. ความยาวลำตัว
- ( ) 5. เพศของโค ( ) 6. พันธุ์ประวัติสายเลือด
- ( ) 7. ความสมบูรณ์ของร่างกาย ( ) 8. ประวัติการป่วย
- ( ) 9. การผสมพันธุ์ ( ) 10. การเป็นสัตว์
- ( ) 11. ประวัติการทำวัคซีน ( ) 12. อื่นๆ(ระบุ).....

1.2.4 การจัดการสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

1. ท่านมีการจัดการกักโรคก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์มหรือไม่
  - ( ) 1. ไม่มีการจัดการกักโรคก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม
  - ( ) 2. มีการกักโรคก่อนนำเข้ามาเลี้ยงในฟาร์ม ใช้ระยะเวลากักโรค ..... วัน
  - ( ) 3. อื่นๆ(ระบุ).....
2. ท่านมีการพักโรงเรือนเพื่อทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคเมื่อเสร็จสิ้นการเลี้ยงแต่ละรุ่น
  - ( ) 1. ไม่มีการทำทำความสะอาด
  - ( ) 2. มีการทำความสะอาดฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อและพักโรงเรือน ..... วัน
  - ( ) 3. อื่นๆ(ระบุ).....
3. การทำวัคซีนป้องกันโรค
  - 3.1 วัคซีนเฮโมราจิกเซฟติซิเมีย (โรคคอบวม)
    - ( ) 1. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง
    - ( ) 2. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละปีละครั้ง
    - ( ) 3. ไม่เคยทำเลย
  - 3.2 วัคซีนแบลคเลก (โรคไขขา)
    - ( ) 1. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง
    - ( ) 2. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละปีละครั้ง
    - ( ) 3. ไม่เคยทำเลย
  - 3.3 วัคซีนปากและเท้าเปื่อย (FMD)
    - ( ) 1. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง
    - ( ) 2. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละปีละครั้ง
    - ( ) 3. ไม่เคยทำเลย
  - 3.4 วัคซีนบรูเซลโลซิส (โรคแท้งติดต่อ)
    - ( ) 1. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละ 2 ครั้ง
    - ( ) 2. ทำวัคซีนป้องกันโรคประจำปีๆ ละปีละครั้ง
    - ( ) 3. ไม่เคยทำเลย
4. การถ่ายพยาธิโคเนื้อภายนอกและภายใน
  - ( ) 1. ทำทุก 6 เดือน
  - ( ) 2. ทำทุกปี
  - ( ) 3. ทำเมื่อพบโคมีอาการ
  - ( ) 4. ทำตามโปรแกรมหรือคำแนะนำของสัตวแพทย์
  - ( ) 5. ไม่เคยทำเลย

5. การตรวจโรค เช่น โรคฟัน โรค และโรคแท้งติดต่อ

- ( ) 1. มีการตรวจโรคประจำทุกปีๆ ละปีละครั้ง ( ) 2. ไม่มีการตรวจโรคเลย

6. ท่านมีการทำวัคซีนและรักษาโคเมื่อมีอาการป่วย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ ( ) 2. เกษตรกรดำเนินการเอง
 ( ) 3. อาสาปศุสัตว์ ( ) 4. สัตวแพทย์ในพื้นที่
 ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

7. ท่านมีการกำจัดมูลโคอย่างไร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ( ) 1. นำไปตากแห้งเพื่อจำหน่าย ( ) 2. นำไปใช้ในพื้นที่ทำการเกษตรของตนเอง
 ( ) 3. อื่นๆ(ระบุ).....

1.3 ช่องทางการจำหน่ายโคเนื้อ (โคมีชีวิต)

1. ประเภทโคเนื้อที่จำหน่าย

- ( ) 1. จำหน่ายลูกโค หย่านม ( ) 2. จำหน่าย โคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)
 ( ) 3. จำหน่าย โคมัน (โคโครง) ( ) 3. จำหน่าย โคขุนคุณภาพ (อายุโคไม่เกิน 2 ปี)
 ( ) 5. อื่นๆ (ระบุ).....

2. การจำหน่ายโคเนื้อ

- ( ) 1. พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม
 ( ) 2. นำไปจำหน่ายตลาดนัด โค-กระบือ
 ( ) 3. เกษตรทั่วไปนำไปเลี้ยงขุนต่อ
 ( ) 4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน
 ( ) 5. ตลาดโคมีชีวิตนอกพื้นที่
 ( ) 6. อื่นๆ(ระบุ).....

3. การกำหนดราคาจำหน่ายโคเนื้อ

3.1 **กรณี** ประเภท ลูกโคหลังหย่านม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

จำหน่ายให้เกษตรกรทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มเกษตรกร

- ( ) 1. สายพันธุ์โคประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์
 ( ) 2. ลักษณะรูปร่างภายนอก เช่น หน้าผาก โหนก
 ( ) 3. น้ำหนักของโค
 ( ) 4. อายุของโค
 ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

3.2 **กรณี** ประเภทโคขุน (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม

- ( ) 1. สายพันธุ์โคประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์
- ( ) 2. ลักษณะรูปร่างภายนอก เช่น หน้าผาก โหนก
- ( ) 3. น้ำหนักของโค
- ( ) 4. อายุของโค
- ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

3.3 **กรณี** ประเภทโคมัน (โคโครง) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม/ พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม / ตลาดนัดโค-กระบือ

- ( ) 1. สายพันธุ์โคประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์
- ( ) 2. ลักษณะรูปร่างภายนอก เช่น หน้าผาก โหนก
- ( ) 3. น้ำหนักของโค
- ( ) 4. อายุของโค
- ( ) 5. อื่นๆ(ระบุ).....

3.4 **กรณี** ประเภทโคขุนคุณภาพ (อายุโคไม่เกิน 2 ปี) (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม / พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่ฟาร์ม / ตลาดโคเนื้อนอกพื้นที่

- ( ) 1. สายพันธุ์โคประวัติ พ่อ-แม่พันธุ์
- ( ) 2. ลักษณะรูปร่างภายนอก เช่น หน้าผาก โหนก
- ( ) 3. น้ำหนักของโค
- ( ) 4. อายุของโค
- ( ) 5. ระยะเวลาการเลี้ยง
- ( ) 6. คุณภาพเนื้อ
- ( ) 7. เปอร์เซ็นต์ไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ
- ( ) 8. อื่นๆ (ระบุ).....

ตอนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

2.1 ปัญหาในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องด้านขวามือตามความคิดของท่านเกี่ยวกับระดับปัญหาในการจัดการด้านพันธุ์ การจัดการด้านอาหาร การจัดการด้านฟาร์ม โคเนื้อ การจัดการด้านสุขาภิบาล และสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน โดยแบ่งระดับความคิดเห็นของท่านออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีปัญหาในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีปัญหาในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีปัญหาในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีปัญหาในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง ไม่มีปัญหา

ประเด็นปัญหาในการเลี้ยงโคเนื้อ	ระดับความคิดเห็นต่อปัญหา				
	5 (มากที่สุด)	4 (มาก)	3 (ปานกลาง)	2 (น้อย)	1 (ไม่มีปัญหา)
1. ด้านการจัดการพันธุ์โคเนื้อ					
- การจัดหาโคเข้าขุน					
- ราคาพ่อ-แม่พันธุ์ โคเนื้อ					
- แหล่งจำหน่ายพ่อ-แม่พันธุ์ โคเนื้อ					
2. ด้านการจัดการอาหาร โคเนื้อ					
- ต้นทุนค่าอาหารชั้น					
- คุณภาพของอาหารชั้น					
- แหล่งจำหน่ายอาหารชั้น					
- ราคาอาหารหยาบ					
- คุณภาพของอาหารหยาบ					
- ปริมาณอาหารหยาบ					
- แหล่งจำหน่ายอาหารหยาบ					
3. ด้านการจัดการฟาร์ม โคเนื้อ					
- การเข้าถึงแหล่งเงินทุน					

- ต้นทุนในการเลี้ยงโคนเนื้อ					
- การจัดการฟาร์มมาตรฐาน/ฟาร์มปลอดโรค					
- พื้นที่ในการเลี้ยงโคนเนื้อ					
- ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนเนื้อ					
- องค์ความรู้ในการเลี้ยงโคนเนื้อ					
- แรงงานในการเลี้ยงโคนเนื้อ					
4. ด้านการจัดการสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อม					
- การเกิดโรคระบาดในพื้นที่					
- การจัดการของเสียในฟาร์ม					
5. ด้านการจัดจำหน่ายโคนเนื้อ					
- การเคลื่อนย้ายสัตว์					
- ราคาจำหน่ายโคนเนื้อ					
- คุณภาพของเนื้อโคที่จำหน่าย					
- แหล่งจำหน่ายโคนเนื้อ					

2.2 ความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับ ข้อเสนอแนะการผลิตโคนเนื้อในอนาคต

1. ด้านการจัดการผลิตโคนเนื้อ

- 1.1 ด้านพันธุ์โคนเนื้อ.....
- 1.2 ด้านอาหาร โคนเนื้อ.....
- 1.3 ด้านการจัดการฟาร์ม.....
- 1.4 ด้านการจัดการสุขาภิบาลและป้องกัน โรค.....
- 1.5 อื่นๆ (ระบุ) .....

2. ด้านการจัดจำหน่าย

- 2.1 แหล่งจำหน่าย .....
- 2.2 การกำหนดราคาจำหน่าย .....
- 2.3 อื่นๆ (ระบุ) .....

3. ด้านการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 3.1 สำนักงานปลัดจังหวัดในพื้นที่.....
- 3.2 สหกรณ์/หรือกลุ่มวิสาหกิจ/กลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อที่ท่านเป็นสมาชิก.....
- 3.3 กรมปศุสัตว์.....
- 3.4 หน่วยงานอื่นๆ โปรดระบุหน่วยงานและความต้องการได้รับการสนับสนุน.....

ขอขอบพระคุณที่กรุณาสละเวลาอันมีค่าของท่านในการให้ข้อมูล

ภาคผนวก ข
แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก สำหรับการวิจัย
แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
เรื่อง “การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน”

*****

วัตถุประสงค์

ส่วนที่ 1 สรุปผลงานวิจัย การผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดลำพูน

ส่วนที่ 2 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ส่วนที่ 3 แนวทางการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดลำพูน

หมายเหตุ

1. คำตอบของท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการจัดการผลิตโคเนื้อ จึงขอความกรุณาจากท่านตอบแบบสัมภาษณ์นี้ให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง

2. ข้อมูลที่ท่านตอบแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้จะถือเป็นความลับ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวม โดยไม่มีผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใดทั้งทางตรงและทางอ้อม

ส่วนที่ 1 สรุปผลงานวิจัยการผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

ส่วนที่ 2 การผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

2.1 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตและตลาดโคเนื้อในจังหวัดลำพูน

- 1) สัมภาษณ์ตัวแทนเกษตรกรผู้ผลิตโคเนื้อในจังหวัดลำพูน
- 2) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ปศุสัตว์จังหวัดและเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อำเภอ
- 3) สัมภาษณ์ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนผู้เลี้ยงโคเนื้อ
- 4) สัมภาษณ์ตัวแทนผู้จัดการตลาดนัดโค-กระบือ
- 5) สัมภาษณ์ตัวแทนพ่อค้าคนกลางรับซื้อโคเนื้อ

ส่วนที่ 3 แนวทางการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดลำพูน

1. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวฐิติพร ไชยมงคล
วัน เดือน ปีเกิด	26 กันยายน 2519
สถานที่เกิด	อำเภอสี จังหวัดลำพูน
ประวัติการศึกษา	พุทธศาสตรบัณฑิต (พช.บ.) สาขารัฐศาสตร์(เอกวิชาการบริหารรัฐกิจ) (เกียรตินิยมอันดับสอง) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2555 เกษตรศาสตรบัณฑิต (การจัดการการเกษตร) กษ.บ. วิชาเอกการจัดการการผลิตสัตว์ แขนงวิชาการจัดการการเกษตร สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ.2558
สถานที่ทำงาน	กองส่งเสริมและพัฒนากิจการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ 69/1 ถนนพญาไท แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่ง	นักวิชาการสัตวบาล

